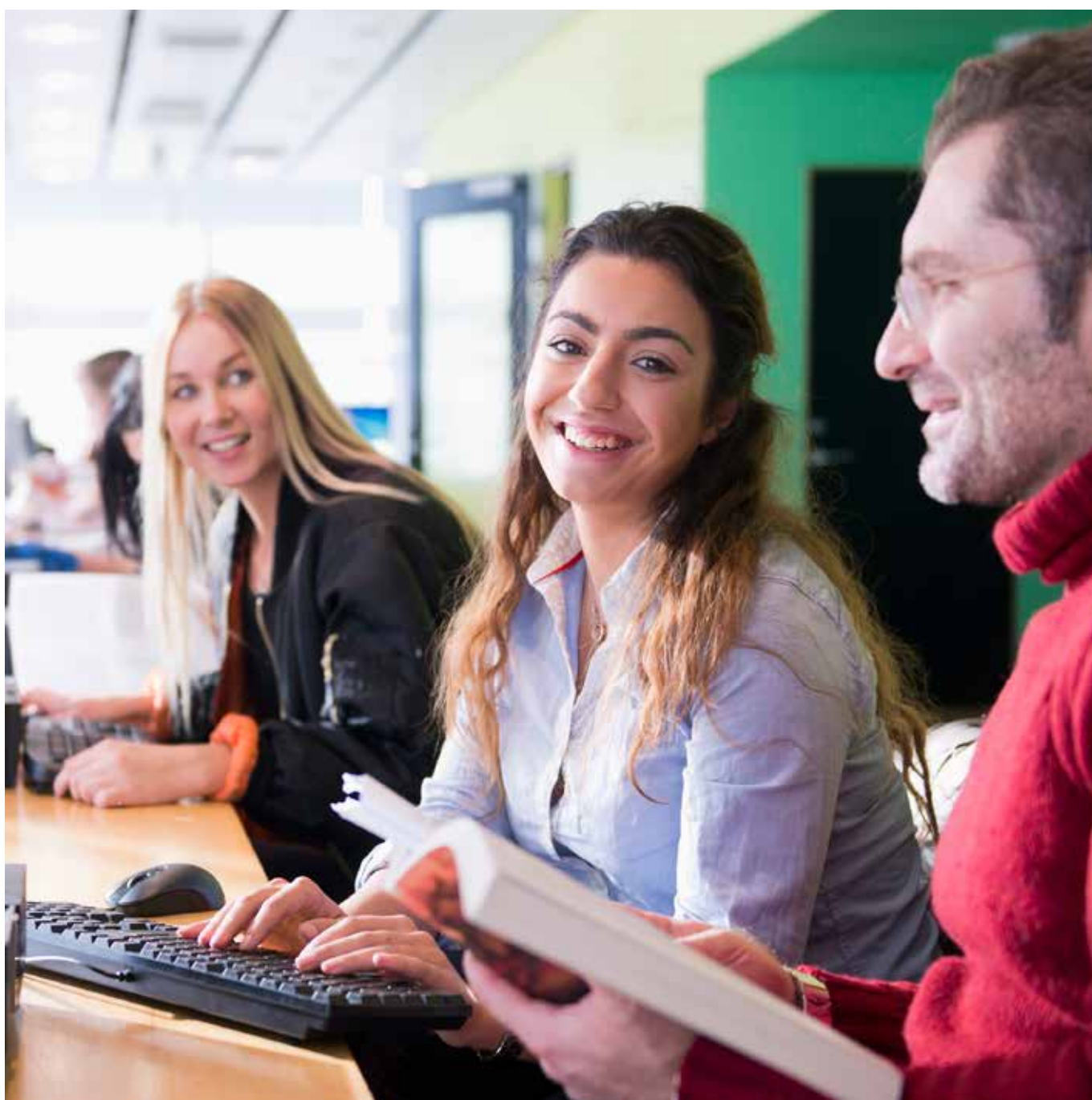

Svenska studenter i Erasmus+

Livsbanor och sociala strukturer

Svenska studenter i Erasmus+

Livsbanor och sociala strukturer

Svenska studenter i Erasmus+

Livsbanor och sociala strukturer

UHR:s rapportserie 2019:6, Universitets- och högskolerådet, december 2019

Kontaktperson: Carina Hellgren

Omslagsbild: Eva Dalin

ISBN 978-91-7561-071-9

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se **www.uhr.se**.

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Summary	8
Inledning	11
Rekryteringen till högskolan	14
Differentierat deltagande i utlandsstudier	15
Skillnader inom gruppen svenska utresande Erasmusstudenter	20
Material och metod	22
Material	22
Jämförelseramar och harmonisering	23
Logistisk regressionsanalys	25
Multipel korrespondensanalys	26
Terminologi i rapporten	28
Del I: Jämförelse med högskolestudenter	30
Studentgrupperna har preciserats för rättvisare jämförelse	30
Det som är givet eller ärvt	34
Det som är förvärvat eller valt	37
Logistisk regressionsanalys	41
Summering och tolkning av resultat	46
Del II: Skillnader inom Erasmusgruppen	53
Rummet av Erasmusstudenter	53
Ärvda tillgångar	54
Förvärvade resurser	57
Slutsatser och diskussion	61
Överrepresenterade grupper i Erasmus+	61
Rapportens bidrag och behov av vidare studier	67
Förteckning över figurer	69
Förteckning över tabeller	70
Referenser	71
Appendix	75
Avgränsning av den undersökta gruppen	75
Korrespondensanalysens variabler	77

Förord

Universitets- och högskolerådet (UHR) har i uppdrag från regeringen, Europeiska kommissionen och Nordiska ministerrådet att ge människor förutsättningar att delta i internationellt utbyte och samarbete. Internationalisering och mobilitet stärker kvaliteten inom svensk utbildning, och genom de program myndigheten ansvarar för kan elever, studenter, lärare och personal vid svenska skolor, lärosäten och utbildningsorganisationer samarbeta över gränserna och delta i utbyten och praktik i länder i hela världen.

Sedan Sverige 1992 gick med i det europeiska programmet Erasmus+ har årligen cirka tre tusen svenska studenter via Erasmus+ tillbringat en eller två terminer vid ett universitet i Europa. Frågan om ökad mobilitet för studenter är högt prioriterad politiskt såväl nationellt som inom EU, och antalet svenska studenter som reser ut via Erasmus+ har, efter att under lång tid ha legat stilla, ökat sedan 2014. Det är bra, men en del av medlen som är avsedda för mobilitet inom högre utbildning förblir outnyttjade. För att bättre förstå bakgrunden till svenska studenters begränsade deltagande i programmet behöver UHR mer kunskap om varför och hur studenter väljer att genomföra ett utbyte med Erasmus+.

Mikael Börjesson, professor i utbildningssociologi, och André Bryntesson, forskningsassistent, vid Forum för den högre utbildningens internationalisering (SIHE) vid Uppsala universitet har genomfört en studie som undersöker samtliga studenter i ERASMUS+ 2014 och 2015. Analyserna bygger på SCB-data på individnivå, på deltagarinformation från lärosätena och på studenternas svar på den obligatoriska enkäten som följer med programmet. Förhoppningen har varit att få mer kunskap om betydelsen av studenternas sociala bakgrund, studiemeriter och studieval för deras deltagande i Erasmus+.

Forskarna har tagit sig an det omfattande datamaterialet med hjälp av såväl deskriptiv statistik, multipel korrespondensanalys som traditionell regressionsanalys för att teckna en rik och detaljerad bild av deltagarna, deras livsbanor och de sociala strukturerna. Resultatframställningen och tolkningen av resultaten i rapporten är författarnas.

En förhoppning är att landets lärosäten ska använda resultaten i sitt arbete för att nå ut till studenter med olika bakgrund, drivkrafter och motiv, för att så många svenska studenter som möjligt ska få möjlighet att utvecklas med Erasmus+.

Karin Röding
Generaldirektör, UHR

Sammanfattning

Att som student studera utomlands är i regel resurskrävande, och karaktäriseras i forskningen som vanligare bland mer bemedlade sociala grupper. I Sverige har dock högskolestudenter som vill studera utomlands mycket fördelaktiga villkor. Det svenska generella studiemedelssystemet kan utan större svårigheter tas med vid studier utomlands. Genom utbytesprogram som Erasmus+ ges också goda möjligheter för utlandsstudier inom ramen för högskolestudier vid svenska högskolor. Spelar studenternas sociala bakgrund trots det roll för vilka som deltar i Erasmus+, och hur de använder och upplever programmet?

I denna rapport har André Bryntesson och Mikael Börjesson vid Forum för studier av den högre utbildningens internationalisering (SIHE) vid Uppsala universitet, på uppdrag av UHR, undersökt hur studenternas sociala bakgrund, studiemeriter och studieval hänger samman med deras deltagande i Erasmus+. Studien bygger på data från Erasmusprogrammets obligatoriska deltagarrapporter från alla som under 2014 och 2015 ansökte och senare deltog i utbytesprogrammet. Dessa data har av Statistiska centralbyrån (SCB) kopplats samman med registerdata för såväl studenterna som deras föräldrar. Med hjälp av motsvarande data för samtliga högskolestudenter har de svenska Erasmusstudenterna jämförts med övriga högskolestudenter på svenska lärosäten 2014 och 2015. Dessutom har författarna undersökt i vilken mån studenternas bakgrund och studiemeriter hänger samman med skillnader bland Erasmusstudenterna när det gäller deras motiv för och upplevelser av utbytesstudierna, vilket tidigare kartlades i UHR:s rapport 2018:11, *Från Sverige med Erasmus+*.

Rapportens första del tecknar en bild över vem den typiske Erasmusstudenten var, samt jämför gruppen med övriga svenska högskolestudenter. Jämfört med övriga högskolestudenter är Erasmusstudenterna något oftare kvinnor och deras ålder är starkt koncentrerad till omkring 23 år. Relativt få är under 21 år eller över 25, och jämfört med övriga högskolestudenter är det ännu ovanligare att de är gifta. De har betydligt oftare höga gymnasiedeltagarbetyg – en tredjedel av dem har minst 18,5 i medelpoäng – och en större del, drygt hälften, har fördjupat sig i franska, spanska eller tyska. I högskolan studerar Erasmusdeltagarna betydligt oftare än övriga på avancerad nivå och på samhällsvetenskapliga och språkliga utbildningar. Statsvetenskap är mycket vanligare, liksom språk, juridik och företagsekonomiska utbildningar. Däremot är det väldigt få studenter inom pedagogik och lärarutbildningar eller från vård- och omsorgsutbildningar som deltar i Erasmus+.

Efter denna mer beskrivande bild undersöktes hur sambandet mellan socioekonomisk bakgrund och Erasmusdeltagande förändras när först kön, utländsk bakgrund och ålder, därefter även gymnasimeriter och slutligen också studieval i högskolan hålls konstanta. Resultatet visar att föräldrarnas utbildningsnivå framför allt påverkar benägenheten att delta i Erasmus+

genom att influera studenternas prestationsnivå. Ju högre utbildning föräldrarna har desto bättre presterar barnen i regel i skolan. Högpresterande studenter är i sin tur överrepresenterade i Erasmusprogrammet. Den återstående effekten av föräldrarnas utbildning är relativt svag.

Familjens inkomst påverkar framför allt deltagandet i Erasmus+ genom att familjeinkomsten hängde ihop med vilka studieval studenten gör i högskolan. De utbildningsval som studenter från mer ekonomiskt bemedlade familjer gör är i sin tur förknippade med ett högre Erasmusdeltagande, medan studenter från de minst bemedlade familjerna gör val som är förknippade med ett lägre deltagande. När gymnasimeriter och studieval i högskolan hålls konstanta återstår bara en mycket marginell positiv effekt av föräldrarnas inkomst. Studiemeriter, språkval och studieval i högskolan har en mycket stark positiv effekt på benägenheten att delta i Erasmus+, även när andra relevanta faktorer hålls konstanta.

Resultatet ska inte tolkas som att deltagandet i Erasmus+ är oberoende av social bakgrund. Tvärt om finns det väldigt tydliga skillnader i deltagande beroende på social bakgrund. Vad rapporten visar är att denna sociala selektivitet främst är kopplad till högre socialgruppers högre prestationsnivå i skolan samt deras val av högre utbildning, som skiljer sig från de val som lägre sociala grupper gör. Högre sociala grupper får bättre betyg och studenter med högre betyg är mer benägna att åka ut på Erasmusutbyte – oavsett social klass. Studenter från mer bemedlade hem återfinns också i större utsträckning på utbildningar där det krävs höga betyg för att komma in och där också benägenheten att åka ut på Erasmusstudier är högre. Däremot tar studenter från mindre bemedlade hem och som befinner sig på denna typ av utbildningar chansen till utbyte ungefär lika ofta som övriga studenter. Selektionen till Erasmus+, utifrån gruppen högskolestudenter, kan alltså sägas vara tämligen meritokratisk, och meritokratisk selektion tenderar att gynna högre sociala grupper eftersom dessa har bättre meriter.

Rapportens andra del undersöker om studenternas bakgrund och studiemeriter hänger samman med skillnader inom Erasmusgruppen, i termer av de övergripande mönstren i studenternas motiv för utlandsstudier och deras upplevelser av dem. Resultaten indikerar att så inte var fallet. Samma faktorer som är av stor betydelse för vilka som deltar i Erasmus+ och ej, har alltså marginell betydelse bland de som faktiskt deltar, med avseende på mönster i studenternas motiv för utlandsstudier och upplevelser av utbytesperioden. Undantaget är språkstudier och höga betyg i dessa, som i viss mån hänger samman med mer kulturella (däribland språkliga) motiv för utlandsstudier liksom med utbyten i länder runt Medelhavet.

Ett av rapportens huvudresultat – sambandet mellan gymnasimeriter och benägenheten att delta i Erasmus+ – föranleder frågan om vad det specifikt är som förklarar detta samband. Vad är meriter eller prestationsnivå en indikator på, som påverkar om studenterna deltar eller inte?

Summary

Studying abroad is generally expensive for students, and research characterises it as more common among wealthier social groups. However, in Sweden, students in higher education who wish to study abroad can do so on highly beneficial terms, as the general system of Swedish student finance can easily be taken to the host country when studying abroad. Exchange programmes such as Erasmus+ also provide good opportunities for studying abroad within the framework of Swedish higher education. In spite of this, do students' social backgrounds have an influence on who participates in Erasmus+, as well as how they use and experience the programme?

In this report, commissioned by the Swedish Council for Higher Education (UHR), André Bryntesson and Mikael Börjesson from the Swedish Centre for Studies of the Internationalisation of Higher Education (SIHE) at Uppsala University have investigated how students' social backgrounds, qualifications and study choices are linked to their participation in Erasmus+. The study is based on data from the Erasmus+ programme's obligatory participant reports, submitted by everyone who applied to the exchange programme during 2014 and 2015, and who subsequently took part in an exchange. The data have been connected to register data for the students and their parents by Statistics Sweden (SCB). Using the equivalent data for all students in higher education, the Swedish Erasmus+ students have been compared to other students at Swedish higher education institutions in 2014 and 2015. The authors have also investigated the extent to which the students' backgrounds and qualifications are linked to differences among the Erasmus+ students vis-à-vis their motivations for and experiences of exchange studies, as previously mapped in UHR's report 2018:11, *Från Sverige med Erasmus+ (From Sweden with Erasmus+)*.

The first part of the report paints a picture of the typical Erasmus+ student and compares this group with other students in Swedish higher education. Compared to other students in higher education, Erasmus+ students were more often women, and their age was strongly concentrated around 23 years. Relatively few were under 21 or over 25, and compared to other students in higher education it was even more unusual for them to be married. They were much more likely to have high grades from upper secondary school – one third of them had at least an 18.5 out of 20 credit average – and a larger proportion, more than half, had specialised in French, Spanish or German. In higher education, the Erasmus+ participants were considerably more likely to be studying at second-cycle level and in programmes in the social sciences and languages. Political science was much more common, as were programmes in languages, law and business studies. However, very few students in education or teacher education programmes or in the health sciences participated in Erasmus+.

After this more descriptive picture, the report investigates how the links between socioeconomic background and Erasmus+ participation change when first gender, foreign background and age, then upper secondary qualifications and, finally, higher education study choices are held constant. The results show that the parents' level of education primarily affected the likelihood of participating in Erasmus+ by influencing the students' performance level. In general, the higher the parents' level of education, the better the children performed in school. In turn, high performing students were overrepresented in the Erasmus+ programme. The remaining effect of the parents' education was relatively weak.

The family's income primarily influenced participation in Erasmus+ in that family income was linked to the study choices the student made in higher education. The educational choices made by students from wealthier families were, in turn, associated with a higher level of Erasmus+ participation, while students from the least wealthy families made choices that were associated with lower participation. When upper secondary qualifications and study choices in higher education were held constant, only a very marginal positive effect of the parents' income remained. Qualifications, language choices and study choices in higher education had a very strong positive effect on the likelihood of participating in Erasmus+, even when other relevant factors were held constant.

The results should not be interpreted as if participation in Erasmus+ were independent of social background. Quite the opposite, there are clear differences in participation due to social background. The report shows that this social selectivity was primarily linked to higher social groups' higher levels of performance in school and their choice of higher education, which differed from the choices made by lower social groups. Higher social groups got better grades and students with higher grades were more likely to participate in Erasmus+ exchanges, regardless of social class. Students from wealthier homes were also more likely to be enrolled in programmes that had high entry requirements and where there was a higher likelihood of participating in Erasmus+ studies. However, students from less wealthy homes that were on this type of programme took the opportunity to go on an exchange about as often as the other students. Selection for Erasmus+, relative to all students in Swedish higher education, can thus be said to be fairly meritocratic, and meritocratic selection tends to benefit higher social groups because they have better qualifications.

The second part of the report investigated whether the students' backgrounds and qualifications were associated with differences within the Erasmus+ group, in terms of the overarching patterns in the students' motivations for studying abroad and their experience of this. The results indicate that this was not the case. The same factors that were highly significant for who participated in Erasmus+ and who did not thus had marginal importance among those who actually participated, as regards patterns in the students' motivations for studying abroad and their experiences of the exchange period. The exceptions were language studies and high grades in these subjects, which to some extent, were associated with more cultural (including

linguistic) reasons for studying abroad, as well as with exchanges in Mediterranean countries.

One of the main results of the report – the link between upper secondary grades and the likelihood of participating in Erasmus+ – leads to the issue of what specifically explains this association. Why exactly is it that students' performance level influences their likelihood of participating in Erasmus+?

Inledning

Utbytesprogrammet Erasmus+ ger varje år möjlighet för tusentals svenska studenter att under 3 till 12 månader genomföra utbytesstudier vid ett utländskt lärosäte med vilket studentens hemlärosäte har ett utbytesavtal. Målsättningarna med Erasmusprogrammet är flera. Programmet har framställts som ett medel för att öka rörligheten av arbetskraft över landsgränserna inom EU och för att skapa en europeisk identitet (Brooks & Waters, 2011, s. 34), men också som ett försök att utvidga studentmobilitet som fenomen genom att uppmuntra studenter som traditionellt sett inte hade varit mobila till att bli det (Teichler, 2002, s. 135). Samtidigt har det förståtts som ett försök att fostra en framtida europeisk elit som är välvilligt inställd till fördjupad integrering av det europeiska samarbetet (Brooks & Waters, 2011, s. 34). Inom ett program som Erasmus+, som är så omfattande och har så stor inre variation av studenter och lärosäten, kan givetvis dessa olika målsättningar existera sida vid sida.

Den övergripande utgångspunkten för den svenska regeringens mobilitetsarbete är att internationell mobilitet stärker kvaliteten i den högre utbildningen (Universitets- och högskolerådet, 2015, s. 4). Den svenska myndighet som ansvarar för Erasmusprogrammet nationellt, UHR, har vidare som ett av sina regeringsuppdrag att främja breddad rekrytering (Utbildningsdepartementet, 2012). Dessutom finns ett upplevt behov av att öka mobiliteten bland studenter, dels för att nå EU:s målsättning om att 20 procent av studenterna ska ha genomfört studier eller praktik i ett annat land, men även för att programmets ökade budget har gjort det angeläget att få fler studenter att delta. Fokus i Sverige har därför sedan en tid legat på att identifiera och undanröja hinder för mobilitet och öka Erasmusdeltagandet bland underrepresenterade grupper (Universitets- och högskolerådet, 2015).

Följande rapport utgör en fördjupande studie av ett datamaterial som analyserats av oss i UHR-rapporten *Från Sverige med Erasmus+* (Bryntesson, Börjesson & Haru, 2018). I denna tidigare rapport kartlades skillnader i motivationer, upplevelser och utfall hos studenter som via Erasmusprogrammet genomfört en utbytesperiod. Rapporten visade att olika grupper av studenter använde sig av programmet i olika syften. För vissa stod det språkliga, kulturella, sociala och geografiska i centrum för valet att studera utomlands. Ofta valde de mer avlägsna destinationer, inte minst länder kring Medelhavet. Andra studenter använde sig i stället av programmet för att söka sig till specifika lärosäten med ett eftertraktat utbildningsutbud. Ofta läste de på fackhögskolor, som konsthögskolor och handelshögskolor, inte sällan i de övriga nordiska länderna. En väldigt stor del av studenterna valde dock länder som kombinerar dessa attraktionstyper. Länder som Storbritannien, Tyskland och Frankrike erbjuder både kulturellt och akademiskt attraktiva studiemiljöer och ger möjligheter för studenterna att förkovra sig i språken de lärt sig i skolan. Studenter i norra och västra Europa tenderade att vara

nöjdast med upplevelserna under utbytesperioden. Det fåtal studenter som reste till länder i östra Europa var i högre grad missnöjda med aspekter av sin utbytesperiod. Mest nöjda i akademisk bemärkelse var studenterna som valde övriga nordiska länder för sina utbyten. Studenter i södra Europa var oftare något mindre nöjda i akademisk bemärkelse, men tenderade samtidigt att genomföra utbytet av mer kulturella skäl.

Denna rapport syftar till att öka vår förståelse för vilka som deltar i Erasmusprogrammet och vilka som inte gör det, samt i vilken mån Erasmusstudenternas bakgrunder och livsbanor hänger ihop med deras olika motiv och upplevelser så som de kartlades i den tidigare rapporten. Genom att data om social bakgrund och tidigare studiemeriter inhämtats för hela populationen av Erasmusdeltagare som ansökte om att delta under 2014 och 2015, kan gruppen jämföras med motsvarande data för samtliga studenter i högskolan. På så sätt går det att belysa eventuella strukturella skillnader i rekrytering och se om Erasmus+ i högre grad nyttjas av vissa grupper av studenter än av andra. Dessutom kan variabler relaterade till social bakgrund och studiemeriter tillföras till analysen i den tidigare rapporten som kartlade skillnader inom gruppen Erasmusstudenter. Betyder exempelvis kulturella motiv mer för studenter med en viss bakgrund, medan arbetsmarknadsrelaterade skäl väger tyngre för andra? En mindre enkätundersökning av CSN kunde i det svenska fallet inte påvisa några tydliga skillnader i motiv för utlandsstudier mellan studenter med respektive utan högskoleutbildade föräldrar (SOU 2011:26, s. 392), men här finns det möjlighet att undersöka frågan utifrån mer robusta data, fler variabler och finare kategoriseringar.

Frågan om internationell studentmobilitet är socialt selektiv har tidigare studerats internationellt, såväl kvalitativt som kvantitativt (se nedan avsnittet om deltagande i utlandsstudier). I regel besvaras frågan jakande. De studier som har gjorts i Sverige stödjer denna uppfattning men är något daterade. Fredrik Andersson studerade samtliga utlandsstuderande (en aggregerad grupp av både freemover- och utbytesstudenter, men även studenter på icke-akademiska språkkurser) som tog examen 2000–2004, och konstaterade att det då fanns en social och meritmässig selektivitet. ”De individer som åker utomlands för att studera tenderar att vara yngre, ha högre medelbetyg, och komma från en bättre socioekonomisk bakgrund. Färre är gifta och har barn än de som inte har studerat utomlands” (SOU 2011:26, s. 443; se även Börjesson, 2005, för en bild av utvecklingen under 1990-talet). En mer aktuell och detaljerad bild av förhållande i Sverige saknas dock. Det är exempelvis möjligt att vissa typer av studentmobilitet är mer socialt inkluderande än andra. Att studera svenska studenter inom just Erasmusprogrammet utifrån social selektivitet är särskilt intressant av åtminstone tre anledningar.

För det första åtnjuter svenska studenter internationellt sett fördelaktiga ekonomiska villkor för att bedriva studier utomlands, eftersom det generösa svenska studiemedelssystemet är tillgängligt även då. Studenterna kan till och med beviljas högre lån än om de studerat i Sverige, för att täcka eventuella merkostnader av att studera utomlands samt studieavgifter. För just Erasmusstudenter tillkommer dessutom programstipendiet som under den undersökta perioden låg på omkring 3 000 kronor i månaden. De ekonomiska

villkoren kan alltså sägas vara *mer fördelaktiga* för Erasmusdeltagare än för de studenter som studerar i Sverige, såvida de inte bor hyresfritt hos föräldrarna eller väljer platser där prisnivåerna är ännu högre än i Sverige. Det förutsätter dock att studenterna inte får alltför omfattande fördyrade levnadsomkostnader, exempelvis att de inte behöver betala för dubbla boenden.

För det andra är Erasmusprogrammet en av de allra mest tillgängliga och öppna mobilitetsvägarna. I princip samtliga studenter, oavsett studieområde och lärosäte, har tillgång till programmet. Dessutom skulle många fler stipendier kunna beviljas än vad som i dagsläget utnyttjas av svenska studenter (Liljeheden, 2018). Givetvis kan det råda konkurrens om platserna vid specifika lärosäten, men tillgängligheten måste ändå sägas vara god, inte minst om studenten är villig att resa till sitt andra- eller tredjehandsval. Dessutom erbjuds institutionellt stöd och vägledning med exempelvis administration, vilket torde underlätta för studenter som inte har förmåga eller självförtroende nog att ordna sina utlandsstudier på egen hand.

För det tredje är utbytesperioden inom Erasmusprogrammet tänkt att ersätta motsvarande tidsperiod av studier vid hemlärosätet. Med andra ord ska utlandsstudierna inte behöva leda till en förlängd studietid, med allt vad det innebär i termer av högre studieskulder och försenat arbetsmarknadsinträde (och därmed eventuellt minskad livsinkomst). På så sätt bör inte programmet avskräcka studenter med en mer instrumentell och ekonomisk inställning till sina studier.

När hänsyn tas till de tre punkterna ovan framstår fallet svenska Erasmusstudenter som ett tydligt fall av öppenhet där det i internationell jämförelse är rimligt att kunna förvänta sig bland den minsta möjliga selektivitet utifrån studenternas bakgrund.

Frågeställningarna för innevarande rapport är som följer.

Del 1

1. Vilka skillnader utifrån bakgrund, studiemeriter och studieval finns *mellan de svenska högskolestudenter som deltar i Erasmusprogrammet och övriga högskolestudenter på svenska lärosäten?*
2. Vilka statistiska samband finns *mellan socioekonomisk bakgrund och studiemeriter å ena sidan, och Erasmusdeltagande å den andra*, när andra relevanta faktorer hålls konstanta? I vilken mån är Erasmusprogrammet socialt respektive meritmässigt selektivt utifrån sin rekrytering av studenter?

Del 2

1. Hänger de skillnader som iakttagits *inom gruppen Erasmusstudenter* i rapporten *Från Sverige med Erasmus+* ihop med studenternas bakgrund och studiemeriter?

Inledningsvis sammanfattas rekryteringen till högskolan, då den sociala och meritmässiga selektiviteten i den skapar de förutsättningar som eventuell ytterligare social- och meritmässig selektion till internationell mobilitet bland högskolestudenter sker utifrån. Därefter beskrivs översiktligt bilden

av studentmobilitet som ett socialt selektivt fenomen i forskningslitteraturen. Detta ligger till grund för rapportens första två frågeställningar. Därefter sammanfattas resultaten från den tidigare UHR-rapporten om skillnader inom gruppen Erasmusstudenter, vilket ger en bakgrund till rapportens tredje frågeställning.

Rekryteringen till högskolan

Olika grupper har olika benägenhet att studera på högskolan. Även om högskolestudier under efterkrigstiden gått från att vara ett elitfenomen till att bli en utbildning för massorna kvarstår en så kallad *social snedrekrytering* även i Sverige. Detta innebär att sannolikheten att söner och döttrar från hem med mycket resurser påbörjar högskoleutbildning är större än för söner och döttrar från arbetarhem. När högskolan har expanderat har övergången till högre studier ökat inom alla sociala grupper, vilket fått som konsekvens att de relativa skillnaderna mellan grupperna inte reducerats så mycket som man från politiska håll kanske önskat.

UKÄ har kartlagt högskolerekryteringen av de som föddes 1981 och 1991 vid 25 års ålder med avseende på föräldrarnas utbildningsnivå (Universitetskanslersämbetet, 2017, s. 52). I hushåll där föräldern med högst utbildning hade en tvåårig gymnasieutbildning gick knappt tre barn av tio vidare till högskolan. Hade föräldern en högskoleutbildning på minst tre år gick nästan sju barn av tio vidare till högskolestudier. Skillnaden var ännu större mellan hushåll där föräldrarna högst hade en förgymnasial utbildning (drygt två av tio) och de med en forskarutbildad förälder (nästan nio av tio).

En betydande del av denna snedrekrytering sker genom att barnens betygsmeriter tenderar att vara bättre ju högre utbildning barnens föräldrar har (Universitetskanslersämbetet, 2018, s. 4), och de med högre betygsmeriter är mycket mer benägna att gå vidare till högre studier (Universitetskanslersämbetet, 2018, s. 11). Detta resultat konstaterades redan i Erikson och Johnssons (1993) omfattande utredning i början av 1990-talet om den sociala snedrekryteringen.

Även när man kontrollerar för sådana kedjeeffekter genom att isolera för olika faktorer kvarstår dock skillnader utifrån kön, klass, utländsk bakgrund och gymnasiebetyg (Tabell 2). Kvinnor är mer benägna att läsa vidare än män, de med utländsk bakgrund är mer benägna att läsa vidare än de med svensk bakgrund, och ju högre utbildade ens föräldrar är och ju högre betyg man har ifrån gymnasiet desto mer benägen är man att läsa vidare (Universitetskanslersämbetet, 2018, s. 12–13).

Tabell 1. Övergångsandelar till högskolan uppdelat på förkunskaper och social bakgrund i årskullen födda 1991.

Högst utbildad förälder	Gymnasiebetyg					
	<11	≥11-<13	≥13-<15	≥15-<17	≥17-<19	≥19
Förgymnasial utbildning	11%	24%	46%	65%	73%	91%
Gymnasial ≤2	7%	21%	38%	56%	73%	90%
Gymnasial ≥3	11%	27%	44%	64%	78%	89%
Eftergymnasial <3	16%	36%	56%	73%	84%	93%
Eftergymnasial ≥3	22%	46%	65%	81%	90%	95%
Forskarutbildning	37%	62%	83%	92%	94%	97%
Differens mellan högsta och lägsta utbildningsnivå (procentenheter)	26%	38%	37%	27%	21%	6%

Tabell från Universitetskanslersämbetet, 2018, s. 14. Tabellen visar hur stor andel som går vidare till högre studier när deras föräldrars högsta utbildning korsas med deras avgångsbetyg från gymnasiet.

Tabell 2. Oddskvoter för de oberoende variablerna. Högskolestudier beroende variabel.

Variabel	Oddskvot
Kvinna	Referens
Man	0,75***
Förgymnasial utbildning	0,70***
Gymnasial ≤2	0,73***
Gymnasial ≥3	Referens
Eftergymnasial <3	1,60***
Eftergymnasial ≥3	2,43***
Forskarutbildning	5,19***
Inrikes född med två inrikes födda föräldrar	Referens
Inrikes född med en inrikes och en utrikes född förälder	1,19***
Inrikes född med två utrikes födda föräldrar	2,74***
Utrikes född	2,39***
Gymnasiebetyg	1,53***

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Tabell från Universitetskanslersämbetet, 2018, s. 12. Tabellen visar oddskvoter för oberoende variabler när de andra oberoende variablerna konstanthålls. En oddskvot mindre än 1 visar att kategorin är mindre benägen att påbörja högskolestudier än referenskategori. En oddskvot högre än 1 visar att kategorin är mer benägen att påbörja högskolestudier.

Ovanstående bekräftelse på att rekryteringen till högskolan inte är jämnt fördelad bland befolkningen tar inte hänsyn till att det dessutom *inom* den högre utbildningen finns stora skillnader i rekrytering, där studenter med olika kön och social bakgrund är över- och underrepresenterade på olika typer av utbildningar och lärosäten (Börjesson, 2016, s. 421–437). Dessa utbildningar och lärosäten kan i sin tur ha olika grad av internationalisering.

Differentierat deltagande i utlandsstudier

Internationell studentmobilitet har utifrån historiska mönster ofta skildrats som karaktäristiskt för mer privilegierade grupper. Detta hänger delvis samman med att det har varit ett kostsamt företag som enbart en liten del

av befolkningen haft råd med. I takt med den allmänna utbyggnaden av den högre utbildningen under de senaste decennierna har även antalet studenter som förlägger sina studier utomlands ökat och är inte längre avgränsat till en exklusiv minoritet (Olwig & Valentin, 2014). Detta föranleder frågan om utlandsstudier i och med utbildningsexpansionen har kommit att bli mer likt studier inom hemlandets gränser när det gäller studenternas sociala ursprung.

Studier tenderar att visa att internationell studentmobilitet än idag har en överrepresentation av medelklassen och de övre klasserna (se exempelvis Findlay, King, Geddes, Smith, Stam, Dunne, Skeldon & Ahrens, 2010; King, Ruiz-Gelices, Findlay & Stam, 2004; HEFCE, 2009; King, Findlay & Ahrens, 2010, s. 27–29; Waters & Brooks, 2010; Waters, 2006). I en studie av Erasmus-studenter specifikt konstaterades att de utifrån faderns utbildningsnivå i betydligt högre grad kom från högutbildade hushåll jämfört med högskolestudenter generellt (Souto-Otero, 2008, s. 149). Samtidigt hade deltagandet över tid blivit något bredare med avseende på föräldrarnas yrke och inkomst (Souto-Otero, 2008, s. 148). Viss variation finns dock mellan studier. I en och samma rapport kom olika delstudier fram till olika slutsatser. Den ena delstudien, som byggde på studenter, indikerade att Erasmus+ bara var marginellt socialt selektivt (Teichler, 2002, s. 87). Den andra, som baserades på alumner, pekade till och med ut Erasmus+ som *mer* socialt selektivt än annan mobilitet (Teichler 2002, s. 120).

I sin studie av studenter i flera europeiska länder visade Van Mol och Timmermann (2014) att det framför allt är det som skulle kunna kallas mobilitetskapital eller transnationellt kapital som påverkar benägenheten att genomföra en mobilitetsperiod. Föräldrarnas sociala bakgrund hade ingen tydlig självständig effekt när man samtidigt kontrollerade för familjens transnationella tillgångar i form av resor och boende i utlandet, samt om studenten hade vänner eller syskon som varit på utbyte eller vänner med internationell bakgrund. Deras resultat pekade mot att framför allt positiva erfarenheter av att resa på egen hand eller med familjen var betydelsefulla för huruvida studenten senare valde att genomföra en mobilitetsperiod. Sådana erfarenheter torde vara förknippade med språkkintesse och språkkunskaper, och en brist på det senare har identifierats som ett mobilitetshinder (Souto-Otero, 2013, s. 75; Doyle, Gendall, Meyer, Hoek, Tait, McKenzie & Looiparg, 2010, s. 481).

Studentmobilitet tenderar att vara ett mer socialt selektivt fenomen i länder som Sverige, där en stor del av befolkningen läser på högskolenivå. I länder där en mindre andel av befolkningen genomgår högre utbildning sker selektionen utifrån social bakgrund framför allt i steget mellan skola och universitet, medan skillnaderna utifrån social bakgrund är mindre när det gäller att därefter vara mobil eller ej (Van Mol & Timmermann, 2014, s. 470).

Internationellt sett brukar särskilt ekonomiska faktorer lyftas fram som hinder för många studenter att studera utomlands (exempelvis Doyle et al., 2010, s. 479). Studenter som själv finansierar sina studier, har finansiella svårigheter, som bor hemma hos föräldrar eller som arbetar minst halvtid är mindre benägna att vara mobila i någon form (Hauschildt, Vögtle & Gwosć, 2018, s. 239). För dessa studenter innebär en mobilitetsperiod större föränd-

ringar av deras finansiella situation än för någon som redan betalar för eget boende och inte har något arbete vid sidan av studierna.

Trots att svenska utresande studenter har bland de absolut bästa ekonomiska villkoren internationellt sett (Hauschildt et al., 2018, s. 229–232) uppgav 44 procent av de svenska studenter som inte åkt och inte heller planerat att åka utomlands för utlandsstudier att extra ekonomiska kostnader var största hindret, och 23 procent uppgav den relaterade anledningen att det skulle innebära förlusten av ett jobb (Hauschildt et al., 2018, s. 242). Det var väldigt få av de svenska deltagarna i Erasmusprogrammet som innan utbytet bodde hos sina föräldrar. Andelen hemmaboende var i en studie 6 procent i Sverige jämfört med genomsnittet på 40 procent i Erasmusländerna (Souto-Otero & McCoshan, 2006, s. 93). Bland samtliga svenska studenter var andelen hemmaboende något högre, ca 10 procent (Högskoleverket, 2008, s. 30). Denna skillnad på fyra procentenheter skulle kunna vara ett tecken på att hemmaboende utgör ett reellt hinder för vissa svenskars mobilitet eftersom boendekostnaderna i regel skulle öka vid en flytt utomlands.

De svenskar som genomförde en mobilitetsperiod genom Erasmus+ (och därigenom drog nytta av det extra ekonomiska tillskottet som programstipendiet medför) var i väldigt låg grad oroliga för finansiella aspekter, betydligt mindre än studenter från andra länder (Vossensteyn et al., 2010, s. 76; Souto-Otero & McCoshan, 2006, s. 47, 66). De skiljer sig alltså från de svenska icke-mobila studenterna som relativt ofta uppgav en oro för ekonomiska kostnader. Det är svårt att veta vad denna skillnad beror på. Det skulle kunna vara så att de icke-mobila studenterna i den ovan nämnda Eurostudentundersökningen inte tog hänsyn till programstipendiet som följer med just Erasmus+ när de beaktade ekonomiska kostnader i samband med utlandsstudier i alla dess olika former. En annan möjlighet är att ekonomiska förutsättningar är något som just skiljer Erasmusdeltagare från icke-mobila studenter.

Bland mobila svenska studenter i allmänhet (inte specifikt Erasmus+) har Eurostudentundersökningen exempelvis konstaterat att studenter med högutbildade föräldrar var överrepresenterade. Skillnaden i deltagande mellan studenter med respektive utan högutbildade föräldrar var större i Sverige än genomsnittet bland de 28 länderna, och har ökat något under de senaste åren (Hauschildt et al., 2018, s. 226). Skillnaden gentemot andra länder kan dock bero på att en stor del av de svenska mobila studenterna utgörs av så kallade freemoverstudenter som själva anordnar sina utlandsstudier och vanligtvis läser hela program utomlands. Att genomföra sådana utlandsstudier kräver sannolikt mer resurser, motivation, tid och kunskap än att genomföra ett utbyte på högst ett år via Erasmus+. På så sätt skulle Erasmus+ kunna erbjuda möjlighet till studentmobilitet för grupper som kan antas vara underrepresenterade inom andra former av mobilitet, exempelvis studenter från mindre resursstarka hem.

Att Erasmus+ skulle ha en hög andel svenska studenter från mindre resursstarka hem har dock inte funnit stöd i de fåtal studier som genomförts. I en studie skattade 56 procent av de svenska Erasmusstudenterna föräldrarnas inkomst som genomsnittlig och nästan 38 procent som högre än genomsnittet. Bara 6 procent av deltagarna skattade föräldrarnas inkomst som lägre än

genomsnittet (Souto-Otero & McCoshan, 2006, s. 23). Förvisso är det problematiskt med sådana självskattningar snarare än mer objektiva indikatorer, men det ger en antydning om att svenska studenters deltagande i Erasmus+ skiljer sig mellan olika socioekonomiska grupper.

Det enskilt vanligaste hindret enligt de icke-mobila studenterna var dock inte ekonomi utan separation från partner, familj och vänner, vilken nära hälften uppgav som det största hindret (Hauschildt et al., 2018, s. 242, se även Souto-Otero, Huisman, Beerkens, de Wit & Vujić, 2013, s. 75; Doyle et al., 2010, s. 481; Van Mol & Timmermann, 2014, s. 476). Familj och relationer blir dessutom viktigare på högre studienivåer (Souto-Otero et al., 2013, s. 75), sannolikt eftersom äldre studenter är mer benägna att vara i stabila relationer eller ha skaffat familj. Att icke-mobila studenter i högre grad uppger partner, familj och vänner som hinder skulle kunna vara ett resultat av en skillnad i ålder mellan mobila och icke-mobila studenter. Erasmusstudenter är oftast under 25 och ensamstående, och nästan inga har barn (Souto-Otero & McCoshan, 2006, s. 3). Om de icke-mobila studenterna är äldre än de mobila skulle det vara naturligt att de i högre grad ser familj och relationer som hinder. Eftersom kvinnor i genomsnitt är något yngre än män när de skaffar familj och barn hade man därför också kunnat förvänta sig en underrepresentation av kvinnor i studentutbyten. När det gäller studentmobilitet i allmänhet har dock ingen könsskillnad iakttagits för svenska studenter (Hauschildt et al., 2018, s. 224).

Andra hinder för icke-mobila studenter var att man såg låg akademisk nytta med utlandsstudier, att man saknade motivation eller såg svårigheter med mobilitet i relation till sin utbildning (Universitets- och högskolerådet 2018, s. 6). Dessa hinder skulle kunna samspela med en oro för ökade kostnader, i form av förlängd studietid och därmed studieskulder, ifall problem skulle uppstå med tillgodoräkandet av kurserna utomlands. Studiestödsystem som det svenska, där en hög andel består av lånefinansiering, upplevs ofta på liknande sätt som om pengarna hade betalats direkt från egna medel (Vossensteyn et al., 2010, s. 50).

Mer än hälften av de svenska studenterna som har planer på att studera utomlands genomför trots allt en mobilitetsperiod, vilket är högt i internationell jämförelse (Hauschildt, Gwosć, Netz, & Mishra, 2015, s. 192). Mobilitetshindren för svenska studenter framstår därför som mindre än hindren för studenter från andra länder.

Förutom att studentmobilitet kan skilja sig mellan studenter med olika bakgrund kan det även finnas skillnader som är kopplade till deras studieval och studiemeriter. Mobiliteten tenderar exempelvis att vara något högre bland studenter på lärosäten med universitetsstatus (Hauschildt et al., 2018, s. 224). På ett europeiskt plan är konstnärliga och humanistiska utbildningar, samhällsvetenskap, journalism och informationshantering liksom företags ekonomi, administration och juridik överrepresenterade inom studentmobilitet, medan pedagogiska utbildningar liksom ICT är underrepresenterade (Hauschildt et al., 2018, s. 225). Inom Erasmus+ specifikt är företagsekonomiska utbildningar störst, följt av språk, samhällsvetenskap och tekniska utbildningar. Börjesson (2005, s. 529) har dessutom tidigare konstaterat att

det är enklare för programstudenter än för studenter som läser fristående kurser att delta i studentutbyten.

Eventuella sociala och meritmässiga skillnader i rekrytering till Erasmus-programmet och annan studentmobilitet kan delvis bero på att ämnesråden och utbildningar med olika grad av mobilitet delvis rekryterar olika typer av studenter (Börjesson, 2016, s. 421–437). Män är överrepresenterade på tekniska utbildningar, kvinnor inom vård och utbildning. Läkarutbildningen och långa yrkesutbildningar rekryterar från högre sociala grupper och har mindre könsrelaterade skillnader i rekryteringen, medan kortare yrkesutbildningar inom teknik, undervisning och vård har en överrepresentation av lägre sociala grupper och är tydligt könssegregerade.

Studenter med mer meriter och tillgångar av olika slag återfinns i större utsträckning på utbildningar där utbyten och internationaliseringsmöjligheter är som mest utbyggda. Detta var tydligt i undersökningar av utbudet under 1990-talet (Börjesson 2005, s. 524–537) och det finns indikatorer på att detta gäller också i dag: andelen studenter på civilekonomutbildning, juristutbildning och civilingenjörsutbildning som har studerat utomlands under studietiden ligger över 33 procent, medan motsvarande andel för sjuksköterskeutbildning och förskollärarytutbildning är 4 respektive 1 procent (Universitetskanslersämbetet, 2019, 104).¹ Dessutom kan, som ovan diskuterat, dessa mer resursstarka studenters benägenhet att utnyttja de möjligheter som står till buds vara större än den är för mindre resursstarka studenter. Effekten kan därför bli självförstärkande för många av de mer internationellt präglade utbildningarna.

Att det i vissa fall finns en meritmässig selektivitet antyds även av att några Erasmusdeltagare uppger svårigheten att bli utvald till utbytesstudent som ett potentiellt hinder för mobilitet (Universitets- och högskolerådet, 2018, s. 6). Kombinerat med att studieinriktningar med hög mobilitetsgrad ibland kan vara utbildningar med ett högt söktryck och högre intagningspoäng kan denna meritmässiga selektivitet bli dubbel. Dels behöver man vara högpresterande för att komma in på utbildningen, och därefter behöver man konkurrera med de andra på samma utbildning om ett potentiellt begränsat antal platser i utbildningens utbud av utbytesstudier.

Sammantaget finns det goda skäl att anta att det svenska Erasmusdeltagandet är socialt och meritmässigt selektivt i någon mån, även om selektiviteten i internationell jämförelse kan antas vara bland de lägre. I vilken grad deltagandet är selektivt, vilken typ av selektivitet som är starkast och hur sambandet ser ut i relation till exempelvis kön eller studieinriktning är dock frågor som ännu inte besvarats.

---

1. Det finns dock ingen statistik över hur stor andel studenter inom ett visst program som åker ut via Erasmusutbyte. Över lag är statistiken förhållandevis grovkornig. Det görs exempelvis sällan skillnader inom gruppen utbytesstudenter, utan kategorin rymmer allt från stora program som Erasmus+ och Nordplus till bilaterala avtal mellan enskilda institutioner.

Skillnader inom gruppen svenska utresande Erasmusstudenter

SIHE har för UHR:s räkning i en tidigare rapport undersökt skillnader *inom* gruppen Erasmusstudenter, i form av mönster i svenska Erasmusstudenters motiv för och upplevda utfall av sin utbytesperiod. Med hjälp av den statistiska metoden specifik multipel korrespondensanalys (sMCA) analyserades och tolkades enkätdata för samtliga studenter i Erasmusutlysningarna 2014 och 2015 (samma data som ligger till grund för följande rapport). Rapporten visade vilka motiv och upplevelser som tenderade att hänga samman och vilka som gjorde det mer sällan. SIHE kommer i denna rapport att bygga vidare på den tidigare analysen, och ger därför en sammanfattning av dess resultat här.

Den tydligaste skillnaden mellan mer typiska kombinationer av motiv och upplevelser hos studenterna i materialet byggde på hur akademiskt och arbetsmarknadsmässigt orienterade studenterna var i sina motiv för att resa utomlands och i sina kriterier för att välja destinationslärosäte. Denna uppdelning hängde också samman med nöjdhet i olika avseenden samt upplevd personlig utveckling. En mycket stor del av studenterna, 93 procent, var ganska eller mycket nöjda med sin mobilitetsperiod i stort. Studenter som svarade jakande på om de motiverats att studera utomlands av kvaliteten på det utländska lärosätet och som valde lärosäte baserat på rykte eller kursutbud var överrepresenterade bland de mest nöjda studenterna. Det var även studenter som sökt sig utomlands för att förbättra sin position på den inhemska eller internationella arbetsmarknaden, och som ville utöka sina nätverk. Studenter som i lägre grad uppgav arbetsmarknadsrelaterade och studiemässiga motiv tenderade att vara något mindre nöjda med sin utbytesperiod.

Den näst mest framträdande uppdelningen i materialet grundades på det som benämndes graden av kulturell orientering. På ena sidan samlades studenter som ställde språkliga, geografiska och sociala faktorer i centrum för sina val och motiv. Dessa var något oftare arbetsmarknadsorienterade. På andra sidan återfanns studenter som inte grundade sitt val av lärosäte på dess geografiska plats eller sociala liv, och som inte valde att studera utomlands av språkliga skäl eller för att lära känna ett annat land. Dessa studenter tenderade att vara mer akademiskt orienterade.

När de två första uppdelningarna i analysen studerades tillsammans framträdde tre tydliga motsättningar i materialet. Den första motsättningen grundades på akademiskt orientering och ställde de studenter som i hög grad angav akademiska skäl för sitt utbyte och val av lärosäte, mot de som i låg grad prioriterade dessa skäl. De akademiskt orienterade studenterna var mest nöjda med sin studiemiljö, bland annat i form av kursinnehållet och undervisningsformerna, medan det motsatta gällde de mindre akademiskt orienterade studenterna. Den andra baserades på arbetsmarknadsrelaterade frågor, och bestod av en motsättning mellan arbetsmarknadsorienterade studenter och studenter som i lägre grad hade en sådan orientering. De arbetsmarknadsorienterade studenterna ansåg sig ha förbättrat sin position på arbetsmarknaden liksom sin förmåga att anpassa sig och agera i nya

situationer i högre grad än andra studenter. Det motsatta gällde de mindre arbetsmarknadsmässigt orienterade studenterna. Slutligen fanns en motsättning mellan de mest kulturellt orienterade studenterna och de som inte motiverades av kulturella faktorer. Till skillnad från de akademiska och arbetsmarknadsmässiga motsättningarna hängde den kulturella motsättningen inte samman med hur nöjda studenterna var med utbytesstudierna eller hur mycket studenterna utvecklats.

Dessa dimensioner, den akademiska och arbetsmarknadsmässiga respektive den kulturella, hängde i hög grad samman med studenternas destinationer och även studieinriktningar. Studenter på svenska handelshögskolor eller konst- och designutbildningar, liksom på vissa tekniska eller naturvetenskapliga utbildningar var överrepresenterade bland de akademiskt orienterade och kulturellt ointresserade studenterna. Statsvetenskapliga utbildningar vid ett fåtal lärosäten var också vanliga inriktningar bland dessa. Geografiskt sett var de akademiskt orienterade studenterna överrepresenterade i de övriga nordiska länderna, samt för statsvetarna och handelshögskolestudenterna även vid ett antal franska lärosäten.

De mindre akademiskt och mer kulturellt orienterade studenterna sökte sig istället framför allt till spanska och franska, men i viss mån även tyska och brittiska lärosäten, i hög grad för att förbättra sina språkkunskaper eller för att studera i en viss stad.

Geografiska mönster i nord-sydlig riktning hängde också samman med nöjdhet, inte minst med studiemiljön och lärosätet. Det var exempelvis vanligare att vara mindre nöjd med akademiska faktorer eller stöta på administrativa svårigheter bland studenter vid många spanska, grekiska och franska lärosäten. De studenter som var allra nöjdast med lärosätet och studiemiljön var överrepresenterade i nordiska länder eller lärosäten med särskilt gott rykte i andra länder.

Utöver denna uppdelning mellan nord och syd fanns det en uppdelning som i hög grad speglar den geografiska skillnaden mellan väst och öst. De västeuropeiska länderna var överrepresenterade som destinationsländer bland de mer nöjda och mest akademiskt och arbetsmarknadsmässigt orienterade studenterna. De flesta länder i östra Europa var i stället överrepresenterade bland studenter som saknat dessa motiv.

Studenter i länder som Storbritannien och Tyskland hade ofta en kombination av alla typer av motiv för sina utlandsstudier. Genom att erbjuda såväl god utbildningskvalitet som goda möjligheter att förbättra de språk som studenterna läst i grundskolan och gymnasiet kunde dessa länder rekrytera enligt såväl en akademisk som en kulturell eller språklig logik. Länder i mer perifera positioner rekryterade i stället framför allt utifrån den ena eller den andra logiken. Exempelvis lockade nordiska länder framför allt med utbildningskvalitet och utbud, men inte som geografiskt lockande och kulturellt intressanta destinationer. Det omvända gällde för Spanien och Grekland.

Rapportens andra del undersöker ifall de ovan diskuterade skillnader inom Erasmusgruppen, som dokumenterades i den tidigare rapporten, hänger samman med studenternas sociala bakgrund eller studiemeriter.

Material och metod

När SIHE i föreliggande rapport undersöker rekryteringen till Erasmusprogrammet utgörs vår referensgrupp av övriga högskolestuderande. Därmed tas inte hänsyn till de skillnader i rekrytering som finns när det gäller att påbörja högre studier i Sverige.

Däremot är den inre skiktningen i högskolan viktig och möjlig att ta viss hänsyn till. Om Erasmusdeltagandet skiljer sig mellan studenter med olika sociala bakgrunder och studiemeriter är det nämligen möjligt att det sambandet egentligen beror på att det är vanligare att delta i Erasmus+ inom vissa ämnen och områden, och att dessa i sin tur rekryterar studenter med olika sociala bakgrunder och studiemeriter. Att särskilja direkta samband mellan bakgrund och studiemeriter å ena sidan och Erasmusdeltagande å den andra, från sambanden som går via utbildningsval, kan i viss mån göras genom att undersöka skillnader i Erasmusdeltagandet mellan studenter med olika sociala bakgrunder och studiemeriter inom enskilda utbildningar eller områden. Här görs det istället med hjälp av en logistisk regressionsanalys där SIHE undersöker sambandet mellan social bakgrund och studiemeriter å ena sidan, och Erasmusdeltagande å den andra, när studieinriktning hålls konstant.

Material

Deltagarenkäten

Alla som genomför Erasmusutbyte genomför en deltagarenkät som en del av villkoren för programstipendiet. I princip samtliga deltagare fyller därför i enkäten. Detta skiljer vårt material från de flesta studier som bygger på studentenkäter, där svarsfrekvensen ofta ligger under 20 procent (Van Mol, 2014, s. 19). Dessutom baseras många enkätstudier på ett begränsat urval av lärosäten vars studenter inte nödvändigtvis är representativa för populationen som helhet (se exempelvis Findlay, Stam, King & Ruiz-Gelices, 2005; Findlay, King, Stam & Tuiz-Gelices, 2006; Herrero, San Martín, del Mar García de los Salmones & del Río Peña, 2015; Van Mol & Timmerman, 2014; Ballatore & Ferede, 2013).

SIHE har fått tillgång till anonymiserade enkätdata för alla studenter som ansökte och blev beviljade Erasmusstipendier under 2014 och 2015. Enkätens frågor rör såväl studentens ekonomiska situation och faktiska omständigheter som dennes upplevelse av vistelsen och den eventuella personliga utveckling som utbytesperioden medförde. Med enkäten kommer dessutom data från studentens hemlärosäte rörande sådant som studieinriktning, antal tagna poäng samt information om destinationsland, stad och lärosäte.

Registerdata

SCB har med hjälp av Erasmusstudenternas namn och födelsedatum matchat deras deltagarenkäter med personnummer och kopplat på registerdata, vilket enligt dem var framgångsrikt i 93 procent av fallen. Tack vare detta har det varit möjligt att hämta information om studenternas och deras föräldrars bakgrund, inkomst och härkomst, liksom studenternas tidigare studiemeriter från gymnasiet och högskolan. LISA (Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier), Högskoleregistret och Gymnasieregistret är de huvudsakliga registerkällorna. Motsvarande data har använts för gruppen registrerade studenter i svensk högre utbildning 2014 och 2015.

Jämförelseramar och harmonisering

För att jämföra vad och var studenterna studerade tar SIHE deras studier i Sverige som utgångspunkt. För Erasmusstudenter räknas i första hand deras högskoleregistrering året de ansökte om utbytet och tiden innan Erasmusutbytet med brytpunkt 15 november. Började utbytet 14 november eller tidigare samma år som de ansökte räknas vårterminens registrering. Började utbytet 15 november eller senare räknas höstterminen.

Saknas registrering den specificerade terminen räknas den direkt därpå följande terminen. Saknas den följande terminen används istället den föregående terminen. Saknas även den föregående terminen används den därpå föregående terminen.

För alla utbytesperioder som började efter 14 november höstterminen 2015 och där registreringsinformation för studenten saknas för höstterminen 2015 används föregående termin eller den därpå föregående, eftersom det inte fanns tillgång till data för år 2016.

För de Erasmusstudenter som SCB inte kunde matcha med personnummer går det inte att hämta registeruppgifter.

Erasmusstudenternas ålder har räknats ut utifrån åldern efter födelsedagen det år de ansökte om Erasmus+ (2014 eller 2015). Övriga högskolestudenters ålder har räknats ut utifrån åldern efter födelsedagen det år de var registrerade. Eftersom samma student kan ha varit registrerad både under 2014 och 2015 kommer dessa studenter att förekomma två gånger i data (enligt logiken att de då var potentiella Erasmusstudenter under båda dessa år, alternativt det år de inte deltog i Erasmus+), men med olika åldrar.

Då Erasmusstudenterna och de svenska högskolestudenterna gjorts tillgängliga för oss i separata dataset har SIHE utifrån nyckelvariabler så långt det gått matchat de individer som både funnits i Erasmusgruppen och i gruppen övriga högskolestudenter. Erasmusstudenterna som ansökte år 2014 har tagits bort från övriga registrerade högskolestudenter 2014 men behållits som registrerad 2015, och vice versa för år Erasmusstudenterna som ansökte

2015.² Detta eftersom de som ansökte om Erasmusstipendiet det ena året var potentiella Erasmusstudenter under det andra året.

I undersökningen kapas gruppen till åldersspannet 19–30 år efter en genomgång av åldersstrukturen, då bara en bråkdel av Erasmusstudenterna är äldre eller yngre än så. Dessutom underlättar det genom att exempelvis gymnasiedata blir mer enhetliga och jämförbara (betygsdata har en betydande brytpunkt 1997). Eftersom studenternas tidigare meriter i form av gymnasiebetyg är intressanta, och eftersom logistisk regression per automatik ändå utesluter individer som saknar information för någon av de ingående variablerna, har även de studenter som saknar betygsmedelvärde från gymnasiet uteslutits. Givetvis innebär det även att de studenter vars personnummer SCB inte kunde identifiera eller koppla till data utesluts.

Vidare levererades Erasmusstudenternas betygsmedelvärde från SCB utan decimal. Därför har decimalerna även för övriga högskolestudenter genom avrundning till närmaste heltal tagits bort, vilket är samma princip som SCB använt.³

Då studieinriktningskod saknas för Erasmusstudenter som läser fristående kurs och då dessa studenter utgjorde mindre än 4 procent av Erasmusstudenterna utesluts de från analysen efter att fördelningen på program/fristående kurs redovisats.

Vad analysen jämför är således Erasmusstudenter respektive övriga högskolestudenter, 19–30 år gamla, registrerade på program samt med betyg från gymnasiet.

Den ursprungliga gruppen Erasmusstudenter har efter preciseringen krympt med 20 procent (varav 7 procentenheter utgörs av studenterna som saknade personnummer), från 6 661 till 5 321. Antalet registreringar i hög-

---

2. 5 780 registreringar togs på detta sätt bort från de 815 989 registreringarna 2014 och 2015, innan någon beskärning efter ålder, studietyp eller gymnasiebetyg gjordes. Förutom födelseår och kön användes information om studentens familjetyp 1990–2015, månad och år för medborgarskap 2000–2015, SUN2000-nivå år 2015, familjens disponibla inkomst 1995–2015, individens folkbokföringskommun samt löneinkomst för att söka efter och identifiera dubletter. Det totala antalet Erasmusstudenter i utlysningarna 2014 och 2015 var 6 661. Av dessa uppgav SCB att de inte lyckades koppla data till 493 personer. Flera av dessa hade dock vissa data från SCB. Exempelvis saknade bara 410 personer födelseuppgifter. De Erasmusstudenter som saknade data i matchningsvariablerna för att SCB inte kunde koppla deras personnummer gick givetvis inte att matcha med motsvarande student i referensgruppen så att dubletten kunde tas bort. Ytterligare cirka 400 studenter återstår dock, som av okända orsaker saknade vissa data och därför inte kunde identifieras och tas bort från referensgruppens registreringar. 5 667 av registreringarna i referensgruppen utgjordes av studenter som identifierades som sådana som var registrerade i svensk högskola även det år de inte ansökte till Erasmus+ och därför behölls.

3. IB-studenters gymnasiebetygspoäng är i SCB:s data per automatik satt till 0. Deras värde har manuellt ändrats till medelvärdet på NV utan inriktning eller med naturvetenskaplig inriktning i den avgränsade Erasmusgruppen (17,6743, vilket avrundat blir 18) för IB-studenter i denna grupp, och till medelvärdet på NV utan inriktning eller med naturvetenskaplig inriktning för den avgränsade gruppen övriga högskolestudenter (16,6015, vilket avrundat blir 17) för IB-studenter i den gruppen, då programmen har likartad rekrytering av elever (jfr Börjesson, 2016, s. 431–433). Genomsnittet räknades ut efter att gymnasiebetygspoängen hade avrundats till heltal för övriga högskolestudenter, eftersom poängen redan var avrundade för Erasmusstudenterna.

skolan 2014 och 2015 har samtidigt krympt med 49 procent, från 810 209 till 410 471.

Den preciserade gruppen används både i avsnittet som utifrån korstabeller jämför gruppen Erasmusstudenter med övriga högskolestudenter, och i den logistiska regressionsanalysen. På så sätt blir det möjligt att jämföra resultaten i korstabellerna med resultaten från regressionsanalysen, där samma variabler undersöks men där andra faktorer hålls konstanta.

Logistisk regressionsanalys

För att undersöka i vilken mån Erasmusprogrammet är socialt respektive meritmässigt selektivt används en logistisk regressionsanalys. Metoden är anpassad för analyser där den beroende variabeln är dikotom, i detta fall om studenten ansökt och deltagit i Erasmus+ eller ej. Metoden anger oddskvoter eller *relativa sannolikheter* för ett visst utfall (i detta fall att studenten är Erasmusstudent snarare än icke-Erasmusstudent) utifrån olika värden på analysens oberoende variabler. Med relativa sannolikheter menas att metoden redovisar hur mycket mer eller mindre sannolikt ett visst utfall är för värde X jämfört med värde Y . Det går alltså se hur mycket mer eller mindre sannolikt det är att en man är Erasmusstudent jämfört med en kvinna, eller hur mycket mer eller mindre sannolikt det är att en student med väldigt höga gymnasiebetyg är Erasmusstudent jämfört med en student med genomsnittliga betyg.

Som oberoende variabler används här såväl kategoriska variabler som skalvariabler. Dessa har kodats om till så kallade dummyvariabler. Kön är exempelvis kodat som 0=kvinna 1=man. För variabler med fler än två kategorier har en ny dummyvariabel skapats för varje kategori. Exempelvis anger en variabel om studenten hade ett betygsmedelvärde från gymnasiet (avrundat till heltal) på minst 19 (värde=1) eller ej (värde=0). Ytterligare en variabel anger om betygsmedelvärdet var 18 (värde=1) eller ej (värde=0). Och så vidare för övriga betygsvärden. Den sista kategorin anger om betygsmedelvärdet var lägre än 14 (värde=1) eller ej (värde=0). Alla studenter kommer alltså att ha värde=1 på en och endast en av variablerna för gymnasiebetyg.

I analysen väljs en betygsvariabel ut som referens och utsluts. I detta fall valdes variabeln som anger om studentens betygsmedelvärde var 15 (värde=1) eller ej (värde=0). En student som har värde=0 på alla de betygsvariabler som inkluderas i analysen har därför 15 i betygsmedelvärde. Analysen kommer att visa hur mycket högre eller lägre sannolikheten är att en student med ett visst betygsmedelvärde är Erasmusdeltagare jämfört med en student som hade 15 i betygsmedelvärde. Kategorin som utsluts ur analysen utgör alltså referenskategorin som alla andra kategorier jämförs med. För kön innebär det att analysen kommer att visa hur mycket högre eller lägre sannolikheten är att en man (värde=1) är Erasmusdeltagare jämfört med en kvinna (referenskategorin med värde=0).

För att göra tolkningen av resultaten mer enhetlig har dummyvariabler med en referenskategori använts genomgående, även för numeriska variabler såsom inkomst. Studenterna delades in i familjeinkomstdeciler utifrån

samtliga studenter i analysen, och från dessa skapades dummyvariabler.⁴ Den femte inkomstdecilen används som referensgrupp och resultaten kan då tolkas på samma sätt som för de kategoriska variablerna i analysen, så som kön eller studieinriktning.

När man har flera oberoende variabler i analysen samtidigt så undersöks sambandet mellan varje oberoende variabel och Erasmusdeltagande *när alla andra oberoende variabler hålls konstanta*. Exempelvis undersöks sambandet mellan familjens inkomst och Erasmusdeltagande när föräldrarnas utbildningsnivå hålls konstant. Med andra ord: Vilken effekt har föräldrarnas inkomst vid samma utbildningsnivå?

Givet det stora antalet variabler som skulle kunna analyseras i en mängd olika kombinationer och i olika tidsföljd för att reda ut alla inbördes samband dem emellan, har i denna rapport en kompromiss valts genom att en analys där variabler introduceras i fyra steg presenteras i en enda tabell. I det första skedet undersöker vi bara föräldrarnas högsta utbildning och familjeinkomsten eftersom dessa är centrala i att besvara frågan i vilken mån Erasmusprogrammet är socialt respektive meritmässigt selektivt. Därefter introducerar vi övriga variabler som är givna vid födseln, tillsammans med studentens ålder. I det tredje steget introducerar vi betygsmeriter från gymnasiet, och i linje med den tidsmässiga ordningsföljden introduceras slutligen även variabler relaterade till studentens val av högre utbildning.

Multipel korrespondensanalys

Materialet har i rapportens andra del analyserats med hjälp av *specifik multipel korrespondensanalys (sMCA)*, en analysmetod som utvecklats och använts i Frankrike och som är en del av den större familjen metoder som går under namnet *geometrisk dataanalys* (Le Roux & Rouanet 2004; 2010; Rouanet, Ackermann, & Le Roux, 2000; Lebaron & Le Roux, 2015). Karakteristiskt för dessa metoder är att de analyserar förhållanden mellan egenskaper och individer och presenterar resultaten i mångdimensionella geometriska rum. Syftet är att finna mönster i stora och komplexa datamaterial och lyfta fram de viktigaste skillnaderna mellan individer och deras egenskaper.

Metoderna har fått stor spridning inom bland annat sociologin som ofta arbetar med omfattande och komplexa material. En förlaga till metoden låg exempelvis till grund för Pierre Bourdieus kartläggning av det sociala rummet av livsstilar i Frankrike under 1960- och 70-talen (Bourdieu, 1979, s. 140f). Han fann där systematiska mönster i människors musiksmak, litteratursmak, val av bilmärke, matvanor, sportaktiviteter med mera, som visade sig vara nära sammankopplade med människors ärvda och förvärvade ekonomiska och kulturella tillgångar, samt den relativa balansen mellan dessa.

---

4. Numeriska variabler såsom i detta fall familjeinkomst logaritmeras vanligen och används som skalvariabel i logistiska regressionsanalyser. Resultatet tolkas då i form av hur mycket sannolikheten ökar att vara Erasmusstudent för varje procentenhets ökning i familjeinkomst. På samma sätt skulle gymnasiebetyg ha kunnat läggas in som en skalvariabel så att resultatet hade visat vad en poängs ökning i gymnasiebetyg ger för ökad sannolikhet att vara Erasmusstudent.

I metoden representeras individer respektive svars kategorier från deltagarenkäterna av punkter. Metoden översätter likheter och olikheter mellan individers svar på enkätfrågorna till geometriska avstånd. Avståndet mellan individernas punkter bestäms av hur lika eller olika de svarat på de enkätfrågor som ingår i analysen. För varje svar som skiljer två studenterna åt ökar avståndet mellan deras punkter. Punkterna som representerar två studenter som angivit identiska svar ligger ovanpå varandra eftersom avståndet är 0.

När detta görs för tusentals studenter i samma analys, och varje individpunkts avstånd till alla andra individers punkter räknas ut, byggs ett multidimensionellt moln av punkter upp.

Den dimension i molnet som representerar den största variansen i materialet rangordnas överst som den första axeln. Den andra axeln representerar den näst största variationen, den tredje axeln den tredje största och så vidare.

Samma sak som sker för studenterna, sker för svars kategorierna. Punkterna för svars kategorier som alltid förekommer tillsammans i samma individs svar på enkätfrågorna intar samma position i molnet av svars kategorier. Ju mer sällan två svars kategorier förekommer tillsammans, desto större blir avståndet mellan deras punkter. Strukturen i molnet av svars kategorier svarar därför mot strukturen i molnet av individer.

När resultatet av korrespondensanalysen ska tolkas används i regel de första 2–4 axlarna, som representerar den största variansen i materialet. Dessa axlar projiceras på ett tvådimensionellt plan och tolkas utifrån punkternas avstånd och närhet i förhållande till varandra. Fokus i tolkningen ligger vanligtvis på molnet av svars kategorier. För detta moln används även varje svars kategoris vikt i tolkningen av resultatet. En svars kategoris vikt är beroende av antalet individer som uppgett detta svar. I figurerna symboliseras vikten av punktens storlek.

I följande rapport fokuseras axel 1 och 2. Erasmusstudenternas svar på enkäten är det enda som ligger till grund för strukturen i molnet av individer respektive kategorier. I efterhand kan man med supplementära variabler undersöka om dessa skillnader utifrån enkätsvaren hänger samman med andra faktorer. Man kan då projicera in exempelvis studentens studieområde, eller i detta fall variabler som representerar social bakgrund och studiemeriter, för att se om dessa egenskaper hos studenterna är mer eller mindre jämnt utspridda längs de undersökta axlarna, eller om studenter med en viss egenskap är överrepresenterade i den ena eller andra änden längs någon axel. Om det senare är fallet kan man se vilka svars kategorier som är karaktäristiska för studenterna i den änden av axeln, och resonera om relationen mellan exempelvis en viss typ av social bakgrund och dessa svars kategorier.

För en mer detaljerad beskrivning av metoden samt Appendix med tabellverk hänvisas läsaren till den tidigare rapporten *Från Sverige med Erasmus+* (Bryntesson, Börjesson & Haru, 2018) som denna studie bygger vidare på.⁵

Terminologi i rapporten

I denna rapport har vi försökt att undvika onödig jargon, teoretiska begrepp och teknikaliteter, och förklaringar återfinns i regel även i anslutning till att uttryck introduceras. Även om det därför medför några upprepningar kan några sammanhållna terminologiska noteringar vara på sin plats så att läsaren kan återkomma till detta avsnitt om minnet sviker.

Logistisk regressionsanalys analyserar samband mellan olika typer av **oberoende variabler**, och en dikotom/binär **beroende variabel**. De oberoende variablerna är sådana som föregår den beroende variabeln i tid, och antas hänga samman med den beroende variabeln direkt eller indirekt. I detta fall är den beroende variabeln Erasmusdeltagande, och kan anta värdena **Erasmusstudent** eller **icke-Erasmusstudent**, dvs. en bland **övriga högskolestudenter**. Med undantag för den första sektionen i resultatavsnittet, som redovisar avgränsningarna, refererar dessa två kategorier av studenter enbart till studenter mellan 19–30 år som var registrerade 2014 eller 2015, läste ett högskoleprogram och hade avgångsbetyg från gymnasiet. I egentlig mening analyseras registreringar snarare än studenter, eftersom samma student förekommer två gånger i materialet om den var registrerad som student både 2014 och 2015.

Sambanden i den logistiska regressionsanalysen anges i form av **oddskvoter**. En oddskvot är ett sätt att ange sannolikhet på, och kan anta värden över 0. En oddskvot på 1 innebär samma grad av sannolikhet. En oddskvot på 0,5 innebär 50 procent lägre sannolikhet, medan en oddskvot på 1,5 innebär 50 procent högre sannolikhet. Oddskvoterna är relativa. De anger sannolikheten **jämfört med referenskategori**. För familjeinkomsten, som analyseras i form av inkomstdeciler, används den 5:e decilen som referensgrupp. Om en annan decil har en oddskvot som är signifikant högre än 1 innebär det att sannolikheten är högre att vara Erasmusstudent om man tillhör denna grupp, **jämfört med referenskategori**, dvs. den 5:e inkomstdecilen.

I regressionsanalysen variablerna kodats som **dummyvariabler**. Det innebär att de är dikotoma/binära, exempelvis kvinna/man. Även variabler med fler värden än två har gjorts om till dummyvariabler. Medelbetyg under 14 eller ej; 14 i medelbetyg eller ej; 15 i medelbetyg eller ej; och så vidare. Det gör att tolkningsprincipen blir densamma för alla variabler i analysen, dvs. att oddskvoten anges relativt en referenskategori.

---

5. I den tidigare rapporten ingick data för 6 617 Erasmusstudenter. Inför arbetet med föreliggande rapport gjordes ett nytt utdrag ur databasen. Data för ytterligare 44 studenter hade då inkommit. Att antalet enkätsvar som ligger till grund för denna rapport därmed var 6 661 istället för 6 617 medför att exakta numeriska värden i korrespondensanalysen kan skilja marginellt jämfört med värdena i den tidigare rapporten. Skillnaderna är dock extremt små och därför obetydliga för tolkningen av resultaten.

Korrespondensanalys å sin sida, bygger på euklidisk geometri och hämtar i stor utsträckning sin tekniska vokabulär från geometrin och fysiken. **Individerna** i undersökningen representeras i analysen av **punkter**. En punkts position i relation till alla andra punkter avgörs av hur likartat eller olikartat varje individ besvarat frågorna som ingår i analysen. Två individer med identiska svar intar exakt samma position i molnet av individer.

De **aktiva variablerna** i analysen är de enkätfrågor vars svar avgör avståndet mellan individerna i analysen. Individer med likartade svar på de olika frågorna ligger nära varandra, och avståndet mellan två individer är längre ju mer deras svar skiljer sig åt.

Svarskategorierna är de värden (svar) som **variablerna** (frågorna) kan anta. Liksom individerna representeras svarskategorierna av punkter. Dessa punkters position svarar mot individerna som uppgett dessa svar.

Supplementära variabler är svar eller egenskaper som inte använts för att bestämma avståndet mellan individer, men som projiceras in i rummet i efterhand. Var dessa kategoriers punkter hamnar avgörs helt av var individerna med den egenskapen, eller som uppgett det svaret, är koncentrerade i rummet. De supplementära variablerna kan på så sätt vara till hjälp för att tolka utfallet av korrespondensanalysen.

För att göra graferna i rapporten mer överskådliga har de tusentals punkter som representerar individer dolts. Istället visas bara punkterna som representerar svarskategorierna.

När uttrycket **rum** används åsyftas den n-dimensionella rymd av *teoretiskt möjliga positioner* som analysens individer och kategorier kan inta, den rymd som de två molnen – av individer och av svarskategorier – befinner sig inom. **Moln** består istället av individernas och variabelvärdernas *faktiska positioner* och deras utsträckning i rummet.

En **axel** är en endimensionell representation av molnets utsträckning i rummet. Korrespondensanalysen skapar en hierarki av axlar, där den första axeln är den bästa endimensionella representationen av variationen i molnet. Därefter följer kompletterande axlar i fallande ordning baserat på hur stor del av molnets resterande variation de fångar. När uttrycket **plan** används rör det sig om en tvådimensionell representation av molnets utsträckning i rummet utifrån två valda axlar.

Pol är ett ytryck som används för en grupp individer och svarskategorier i ett plan, vars egenskaper hänger samman med varandra, samtidigt som de skiljer sig från andra grupper av individer och svarskategorier i planet. Polerna representerar i regel tendenser i materialet snarare än faktiska grupper med urskiljbara gränser gentemot andra grupper.

När det går att se att grupperingar av individer och svarskategorier skiljer sig från varandra används ofta ytrycket att det finns en **opposition**, det vill säga en motsättning eller skillnad mellan grupper av individer och variabler, längs med en eller flera axlar.

Del I: Jämförelse med högskolestudenter

Följande avsnitt bygger på jämförelsen mellan de svenska högskolestudenter som valt att ansöka om och delta i utbytesprogrammet Erasmus+ under utlysningssåren 2014 eller 2015, och övriga högskolestudenter som var registrerade 2014 eller 2015.⁶ Initialt redovisar vi hur de båda grupperna var sammansatta med avseende på ålder, studietyp och gymnasieomedelbetyg. Vi skiljer här mellan en population som omfattar samtliga dessa studenter och en avgränsad population som avser programstudenter mellan 19–30 år med betyg från gymnasiet.

Därefter går den senare, mer preciserade populationen, igenom och jämförelser görs av Erasmusstudenter och övriga högskolestudenter med avseende på familjens ekonomiska ställning, föräldrarnas utbildningsnivå, utländsk bakgrund, studentens civilstånd, kön, gymnasiebetyg, språkstudier och gymnasieprogram, lärosäte, studienivå samt utbildningsområde i högskolan. Slutligen redovisas resultatet av en logistisk regressionsanalys på samma population, som visar på sambandet mellan flera av dessa variabler och Erasmusdeltagande, när övriga ingående variabler hålls konstanta.

Studentgrupperna har preciserats för rättvisare jämförelse

Målet har varit att göra jämförelsen mellan Erasmusstudenter och övriga högskolestudenter så rättvisande som möjligt och samtidigt undvika stora eller oförklarade bortfall av data. Därför har grupperna beskurets till ett visst åldersspann, en viss studietyp och med information om tidigare studiemeriter. I avsnittet nedan anges de översiktliga skälen för detta, samt vilka konsekvenser det fått för respektive grupps storlek.⁷

Begränsat åldersspann ger mer relevant jämförelse

Erasmusstudenternas ålder var extremt koncentrerad till spannet 20–30 år (Figur 1).⁸ De yngsta deltagarna var 18 år och den äldsta 68. Medelåldern var 23,5 år med en standardavvikelse på mindre än 3 år, och medianåldern låg marginellt under, på 23. Data saknades för drygt 6 procent av studenterna.

Högskolestudenterna hade en mycket större spridning i ålder (Figur 2). Den yngsta var 14 år [*sic!*] och den äldsta 90 år. Hela 25 procent i gruppen

---

6. Eftersom studenter som var registrerade både 2014 och 2015 förekommer två gånger så är det egentligen mer korrekt att tala om registreringar. För enkelhetens skull används dock begreppet studenter.

7. Se Appendix för tabeller med mer detaljerad information.

8. Åldern har räknats ut utifrån födelseår och anger åldern efter födelsedagen det år studenten var registrerad som högskole- eller Erasmusstudent.

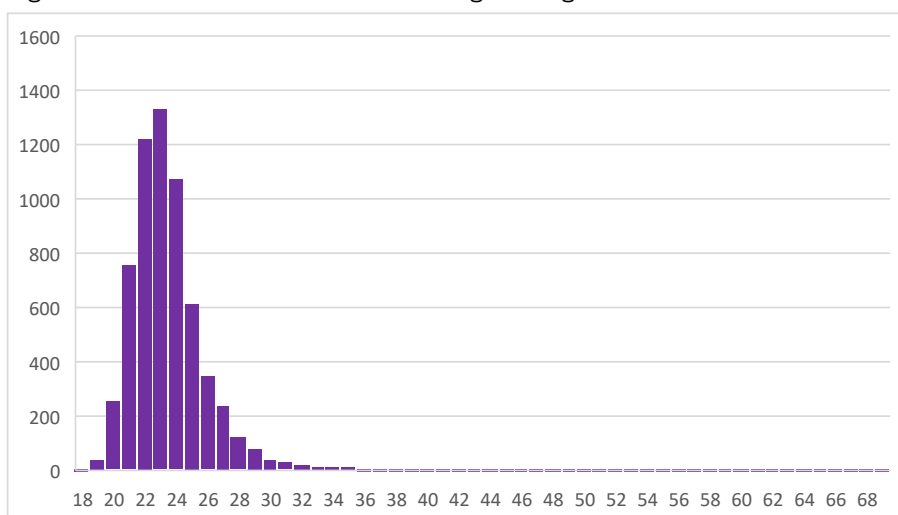
högskolestudenter var över 30 år, jämfört med bara 2 procent av Erasmusstudenterna.

Samtidigt var det stora flertalet högskolestudenter unga. Medianåldern låg på 25 år, bara två år över Erasmusgruppen. Den stora spridningen uppåt i ålder drog dock upp högskolestudenternas medelvärde till 28, med en hög standardavvikelse på 9 år. Bortfallet var så gott som obefintligt i gruppen med avseende på ålder.

Sammantaget var äldre studenter kraftigt underrepresenterade i Erasmusprogrammet när jämförelser görs med gruppen övriga högskolestudenter, som utgjorde alla potentiella Erasmusstudenter. Givet att många faktorer skiljer yngre människor från äldre blir en jämförelse mellan Erasmusstudenter och högskolestudenter lätt missvisande om jämförelserna inte görs med studenter i samma åldersspann. Dessutom uppstår mer tekniska problem med att jämföra data för äldre och yngre personer.⁹

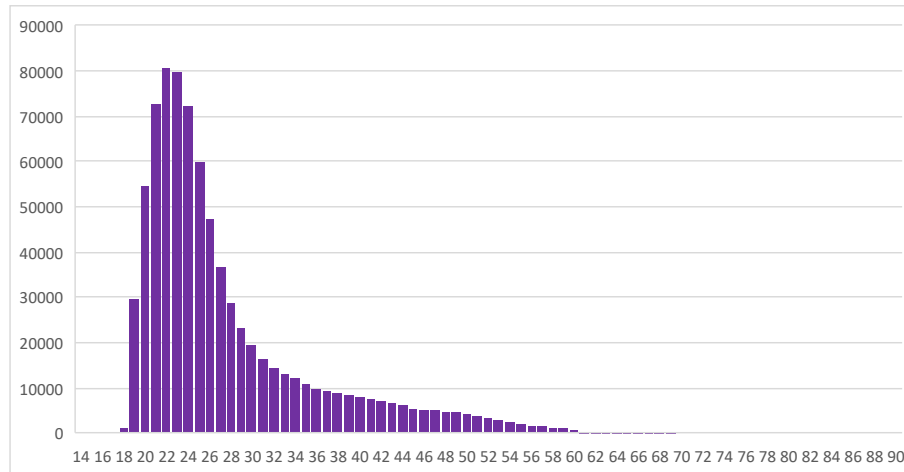
Med avseende på ålder har görs jämförelsen därför mellan Erasmusstudenter och övriga högskolestudenter i åldern 19–30 år.

Figur 1. Erasmusstudenternas ålder före avgränsningen.

9. Exempelvis förändrades betygssystemet i gymnasiet på 1990-talet vilket medför svårigheter att jämföra gymnasimeriter före respektive efter 1997. Även sådana faktorer som familjens inkomst och utbildning blir svåra att jämföra. Utbildningsnivå, inkomster och inkomstfördelning har förändrats betydligt över tid vilket skapar problem om mätpunkter tar respektive students ålder som utgångspunkt, så att äldre personers data hämtas från ett tidigare år än yngre personers data. Att föräldrar pensioneras eller avlider blir istället problematiskt om jämförelsen görs för ett och samma år för samtliga studenter.

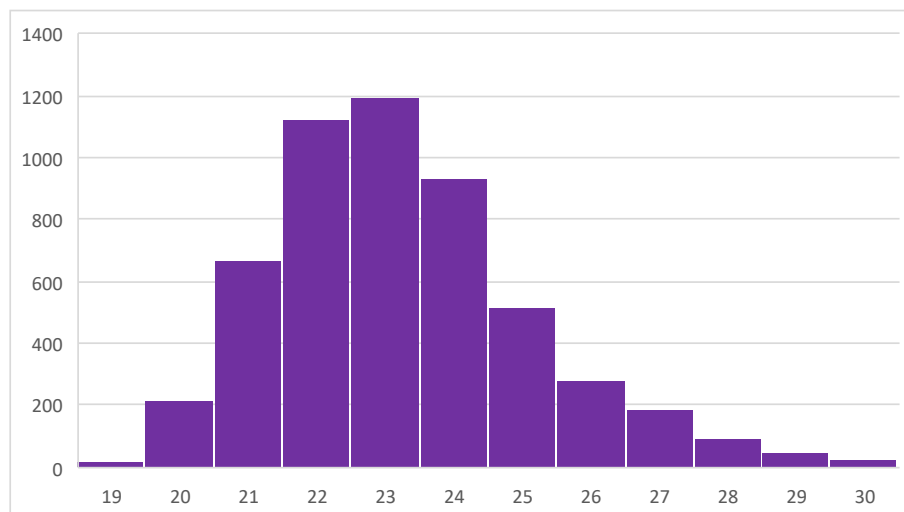
Figur 2. Högskolestudenternas ålder före avgränsningen.

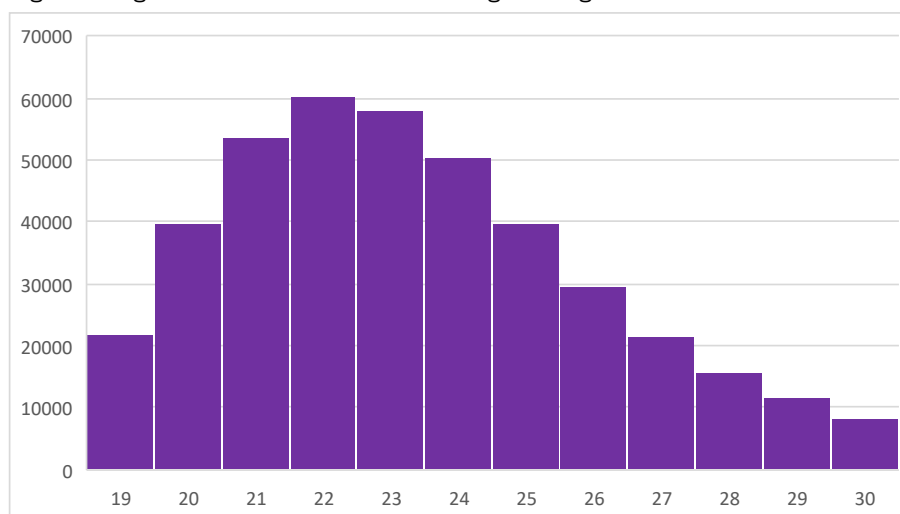
Efter avgränsningen till studenter i åldersspannet 19–30 år på högskoleprogram med avgångsbetyg från gymnasiet minskade Erasmusgruppen från 6 661 till 5 321 studenter med obefintligt bortfall i dessa avseenden. Medelvärdet och standardavvikelsen för ålder minskade relativt marginellt, och medianåldern var oförändrad.

Antalet studenter i högskolegruppen minskade å sin sida med hälften. Median- och medelåldern blev snarlik Erasmusgruppen, med en något högre standardavvikelse eftersom en större andel av studenterna i högskolegruppen befann sig i den nedre och övre änden av det valda åldersspannet (Figur 3 och 4).

Figur 3. Erasmusstudenternas ålder efter avgränsningen.

Figur 4. Högskolestudenternas ålder efter avgränsningen.

Studenter på fristående kurs utesluts, ovanligt i Erasmus+

Nästan alla Erasmusstudenter läste på program i den svenska högskolan och studenter på fristående kurser var ovanliga i utbytesprogrammet. För 7 procent, vars personnummer SCB inte kunde koppla till sina data, fanns ingen information om studietyp. Knappt 4 procent utöver dessa studenter saknade programregistrering och läste alltså fristående kurs. Resterande 89 procent var programstudenter.

Fristående kurs var betydligt vanligare bland övriga högskolestudenter. Även om programstudier fortfarande var den vanligaste studieformen läste så många som en tredjedel av studenterna fristående kurser.

Studenter som bara läser enstaka kurser eller bygger sina egna examina av fristående kurser kan antas skilja sig i olika bemärkelser från studenter som bestämmer sig för att läsa ett helt program eftersom fristående kurs medger en helt annan flexibilitet och inte förutsätter ett lika långt kontinuerligt engagemang. Exempelvis underlättar fristående kurs för studier vid sidan av arbete eller att kombinera studier med att ha familj och barn. Att läsa fristående kurs kan också vara ett sätt att använda tiden som arbets-sökande till något produktivt.

Dessutom saknade Erasmusstudenternas fristående kurser studieinriktningssklassificering i våra data, vilket hade inneburit att de automatiskt hade uteslutits ur den logistiska regressionsanalysen i avsnittet nedan, samtidigt som övriga högskolestudenter på fristående kurs hade kommit med. Eftersom studenter på fristående kurs dessutom bara utgjorde en bråkdel av Erasmusstudenterna, men en stor del av övriga högskolestudenter, begränsas jämförelsen mellan Erasmusstudenter och övriga högskolestudenter till studenter som läste på program. På så sätt blir jämförelsen mellan grupperna mer relevant.

Studenter utan gymnasiebetyg utesluts ur analysen

Erasmusstudenterna hade i genomsnitt ett högre betygsmedelvärde (för gymnasieavgångar 1997 och framåt då värdet kunde vara 0–20) från gym-

nasiet (16,8 jämfört med 15,2). Data saknades dock för 16 procent av Erasmusstudenterna, dels för de vars personnummer inte kunde matchas, men även för de som invandrat senare och därför inte gått svenskt gymnasium samt för det fåtal som gick ut gymnasiet tidigare än 1997 och därför hade ett annat betygssystem. I gruppen övriga högskolestudenter saknades data för betydligt fler, 28 procent, och detta var i jämförelsevis i högre grad pga. att studenterna var äldre och därför gick ut gymnasiet innan 1997.

Eftersom gymnasiebetyg är en särskilt intressant variabel i analysen och eftersom den logistiska regressionsanalysen per automatik ändå utesluter studenter som saknar data för någon variabel, utslöts de studenter som saknade avgångsbetyg från gymnasiet. Många av dem utslöts även av att åldersspannet begränsades till 19–30 år.

Sammantaget går det innan avgränsningen att se att Erasmusstudenterna, jämfört med högskolestudenter i övrigt, i mycket högre grad studerade på program än på fristående kurs, i genomsnitt var betydligt yngre och hade högre avgångsbetyg från gymnasiet.

Det som är givet eller ärvt

I statistiken nedan ingår programstudenter som vid registreringen eller utbytesperioden var från 19 till 30 år gamla och hade avgångsbetyg från gymnasiet. Alla nedanstående referenser till Erasmusstudenter respektive övriga högskolestudenter begränsar sig alltså till dessa ramar om inget annat sägs.

Det finns ett så gott som linjärt samband mellan studentens familjebakgrund och deltagandet i Erasmusprogrammet, där deltagandet är högre ju högre familjens disponibla inkomst är (Tabell 3).¹⁰ De två högsta inkomstdecilerna var kraftigt överrepresenterade (15 procent av Erasmusstudenterna befann sig i den översta decilen och 14 i den andra decilen, jämfört med 10 procent i respektive decil för övriga högskolestudenter). Alla deciler under den 7:e var underrepresenterade i Erasmusgruppen. Den första inkomstdecilen, med de lägsta inkomsterna, utgjorde 6 procent av Erasmusstudenterna jämfört med 10 procent bland övriga högskolestudenter.

Även föräldrarnas högsta utbildningsnivå hänger i viss mån samman med deltagande i Erasmusprogrammet (Tabell 4). Studenter vars föräldrar högst har en gymnasial utbildning var underrepresenterade (20 procent, jämfört med 31 procent bland övriga högskolestudenter). De tre övre kategorierna, vars föräldrar hade läst minst 3-årig, 4-årig respektive 5-årig eftergymnasial utbildning (motsvarande kandidat-, magister- respektive masterexamen), var något överrepresenterade i Erasmusgruppen och utgjorde totalt 60 procent av denna, jämfört med 48 procent av övriga högskolestudenter.

---

10. För familjens inkomst har faderns familjeinkomst och moderns familjeinkomst lagts ihop och dividerats med två. Har den ene förälderns data saknats har vi räknat den andre förälderns inkomst. 2015 års siffror valdes för att minimera bortfall och undvika att jämföra inkomster mellan olika år. Vi har därefter gjort en sortering av samtliga studenter efter föräldrarnas inkomst, både Erasmusstudenter och övriga högskolestudenter, och delat upp dem i tio lika stora delar eller deciler.

Erasmusstudenterna var i något högre grad kvinnor (62,5 procent) än vad övriga högskolestudenter var (56,5 procent) (Tabell 5). Den kvinnliga överrepresentationen i högskolan i stort förstärktes alltså något i Erasmusprogrammet.

Det var väldigt små skillnader i grad av utländsk bakgrund mellan grupperna (Tabell 6).¹¹ Tre av fyra var födda i Sverige och hade svenskfödda föräldrar i båda grupperna. Andelen utlandsfödda var det som skiljde grupperna mest. De utgjorde 5 procent av Erasmusgruppen och 7 procent av övriga högskolestudenter.

Tabell 3. Jämförelse av föräldrarnas familjeinkomst.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
1:a	Antal Andel	40 710 10,0%	333 6,3%	41 043 10,0%
2:a	Antal Andel	40 604 10,0%	441 8,3%	41 045 10,0%
3:e	Antal Andel	40 667 10,0%	407 7,7%	41 074 10,0%
4:e	Antal Andel	40 586 10,0%	429 8,1%	41 015 10,0%
5:e	Antal Andel	40 587 10,0%	451 8,5%	41 038 10,0%
6:e	Antal Andel	40 598 10,0%	486 9,2%	41 084 10,0%
7:e	Antal Andel	40 449 10,0%	559 10,6%	41 008 10,0%
8:e	Antal Andel	40 400 10,0%	644 12,2%	41 044 10,0%
9:e	Antal Andel	40 300 9,9%	740 14,0%	41 040 10,0%
10:e	Antal Andel	40 239 9,9%	800 15,1%	41 039 10,0%
Totalt	Antal Andel	405 140 100,0%	5 290 100,0%	410 430 100,0%
Bortfall	Antal	5 331	31	5 362

11. Om studenten hade svenskt personnummer men koppling till en förälder saknades hos SCB kodades den föräldern som utlandsfödd. Svensk bakgrund innebär att såväl studenten som dennes föräldrar var födda i Sverige.

Tabell 4. Jämförelse av föräldrarnas utbildningsnivå.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Gymnasial	Antal Andel	126 001 31,1%	1 047 19,8%	127 048 30,9%
Eftergymnasial <3 år	Antal Andel	87 384 21,6%	1 093 20,6%	88 477 21,6%
Eftergymnasial 3 år	Antal Andel	80 202 19,8%	1 174 22,2%	81 376 19,8%
Eftergymnasial 4 år	Antal Andel	73 806 18,2%	1 309 24,7%	75 115 18,3%
Eftergymnasial 5+ år	Antal Andel	37 870 9,3%	676 12,8%	38 546 9,4%
Totalt	Antal Andel	405 263 100,0%	5 299 100,0%	410 562 100,0%
Bortfall	Antal	5 208	22	5 230

Tabell 5. Jämförelse av könsfördelning.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Kvinnor	Antal Andel	231 920 56,5%	3 322 62,5%	235 242 56,6%
Män	Antal Andel	178 551 43,5%	1 995 37,5%	180 546 43,4%
Totalt	Antal Andel	410 471 100,0%	5 317 100,0%	415 788 100,0%
Bortfall	Antal	-	4	4

Tabell 6. Jämförelse av utländsk bakgrund.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Svensk bakgrund	Antal Andel	306 727 74,7%	4 085 76,8%	310 812 74,8%
Svenskfödd, en utländsk förälder	Antal Andel	38 889 9,5%	580 10,9%	39 469 9,5%
Svenskfödd, två utländska föräldrar	Antal Andel	35 177 8,6%	381 7,2%	35 558 8,6%
Utlandsfödd	Antal Andel	29 675 7,2%	275 5,2%	29 950 7,2%
Totalt	Antal Andel	410 468 100,0%	5 321 100,0%	415 789 100,0%
Bortfall	Antal	3	0	3

Det som är förvärvat eller valt

Ålder och civilstånd

Studentens ålder vid tidpunkten för högskolestudier eller det genomförda Erasmusutbytet kan vid första anblicken tänkas vara given eller ärvd, men är vid närmare eftertanke vald. Det är inte en slump när i livet man väljer att studera eller delta i ett Erasmusutbyte. Som framgick av åldersfördelningen i figur 4 så var Erasmusstudenterna starkt koncentrerade till tidiga 20-årsåldern. Sju av tio Erasmusstudenter befann sig i åldern 22–25 år, jämfört med fem av tio bland övriga högskolestudenter (Tabell 7). Ålderskategorin 19–21 år utgjorde 28 procent av övriga högskolestudenter men bara 17 procent av Erasmusstudenterna. Skillnaden var ännu tydligare i den högsta ålderskategorin. Bland övriga högskolestudenter var 9 procent 28–30 år, men kategorin utgjorde bara 3 procent av Erasmusstudenterna.

Ytterst få studenter i de båda grupperna var gifta (Tabell 8). Bland högskolestudenterna var det bara 3,3 procent, men i Erasmusgruppen var det så få som 19 personer, motsvarande 0,4 procent.

Tabell 7. Jämförelse av åldersfördelning.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
19–21 år	Antal Andel	115 265 28,1%	902 17,0%	116 167 27,9%
22–23 år	Antal Andel	118 663 28,9%	2 326 43,7%	120 989 29,1%
24–25 år	Antal Andel	89 962 21,9%	1 453 27,3%	91 415 22,0%
26–27 år	Antal Andel	50 897 12,4%	470 8,8%	51 367 12,4%
28–30 år	Antal Andel	35 684 8,7%	170 3,2%	35 854 8,6%
Totalt	Antal Andel	410 471 100,0%	5 321 100,0%	415 792 100,0%
Bortfall	Antal	0	0	0

Tabell 8. Jämförelse av äktenskapsfrekvens.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Ogift	Antal Andel	396 163 96,7%	5 272 99,6%	401 435 96,8%
Gift	Antal Andel	13 397 3,3%	19 0,4%	13 416 3,2%
Totalt	Antal Andel	409 560 100,0%	5 291 100,0%	414 851 100,0%
Bortfall	Antal	911	30	941

Gymnasieprogram och meriter

När det gäller gymnasiebetyg (Tabell 9) så är sambandet ännu starkare än för familjebakgrund. Studenter med de högsta betygen utgjorde nästan en dubbelt så stor del av Erasmusstudenterna som av övriga högskolestudenter.

Alla betygsvärden under 17 (ett relativt högt betygsmedelvärde) var underrepresenterade i Erasmusgruppen. Studenter med lägre än 14 i medelbetyg utgjorde var femte högskolestudent, men bara knappt 8 procent av Erasmusstudenterna.

Att fullfölja språkstudier i steg 4 i franska, spanska eller tyska (Tabell 10) var betydligt vanligare bland Erasmusstudenter än bland övriga högskolestudenter. Trots det var det bara hälften av Erasmusstudenterna som hade läst dessa moderna språk till den nivån.

Yrkesprogram och IV var, inte överraskande, de mest underrepresenterade gymnasieprogrammen bland Erasmusstudenter (Tabell 11), samtidigt som de redan är gravt underrepresenterade bland högskolestudenter i största allmänhet. Mer förvånande är kanske att Mediaprogrammet också var betydligt underrepresenterat, tillsammans med Estetiska programmet och Teknikprogrammet. Dessa program saknar dock obligatorisk undervisning i moderna språk. Program med språkinriktningar hade den kraftigaste överrepresentationen i gruppen Erasmusstudenter, följt av Ekonomiska programmet och den ekonomiska inriktningen på Samhällsvetenskapsprogrammet, och därefter samhällsvetenskapliga inriktningen.¹²

Tabell 9. Jämförelse av gymnasiebetyg, medelvärde avrundat till heltal.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
< 14	Antal	84 214	416	84 630
	Andel	20,5%	7,8%	20,4%
14	Antal	42 284	274	42 558
	Andel	10,3%	5,1%	10,2%
15	Antal	50 364	441	50 805
	Andel	12,3%	8,3%	12,2%
16	Antal	58 732	620	59 352
	Andel	14,3%	11,7%	14,3%
17	Antal	54 133	967	55 100
	Andel	13,2%	18,2%	13,3%
18	Antal	50 356	900	51 256
	Andel	12,3%	16,9%	12,3%
19+	Antal	70 388	1 703	72 091
	Andel	17,1%	32,0%	17,3%
Totalt	Antal	410 471	5 321	415 792
	Andel	100,0%	100,0%	100,0%
Bortfall	Antal	0	0	0

12. För Samhällsvetenskapsprogrammet har program utan inriktning kodats som SP Sam. För Naturvetenskapsprogrammet har program utan inriktning kodats som NV Natur IB. IB har grupperats ihop med NV då programmen har likartad rekrytering av elever (jfr Börjesson, 2016, s. 431–433).

Tabell 10. Jämförelse av språkstudier i franska, spanska eller tyska.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Ej godkända språkstudier steg 4	Antal Andel	294 964 71,9%	2 590 48,7%	297 554 71,6%
Godkända språkstudier steg 4	Antal Andel	115 507 28,1%	2 731 51,3%	118 238 28,4%
Totalt	Antal Andel	410 471 100,0%	5 321 100,0%	415 792 100,0%
Bortfall	Antal	0	0	0

Tabell 11. Jämförelse av gymnasieprogram.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
SP Sam	Antal Andel	49 723 12,1%	878 16,5%	50 601 12,2%
SP EK Ekonomi	Antal Andel	33 001 8,0%	643 12,1%	33 644 8,1%
SP HU Språk	Antal Andel	6 763 1,6%	144 2,7%	6 907 1,7%
SP HU EK Övrigt	Antal Andel	54 199 13,2%	785 14,8%	54 984 13,2%
NV Natur IB	Antal Andel	85 507 20,8%	1 244 23,4%	86 751 20,9%
NV Övrigt	Antal Andel	38 204 9,3%	539 10,1%	38 743 9,3%
Teknik	Antal Andel	37 863 9,2%	312 5,9%	38 175 9,2%
Estetiskt	Antal Andel	25 910 6,3%	250 4,7%	26 160 6,3%
Media	Antal Andel	11 158 2,7%	93 1,7%	11 251 2,7%
Yrke	Antal Andel	59 303 14,4%	323 6,1%	59 626 14,3%
Specialutformat	Antal Andel	7 817 1,9%	105 2,0%	7 922 1,9%
IV eller okänt	Antal Andel	1 023 0,2%	5 0,1%	1 028 0,2%
Totalt	Antal Andel	410 471 100,0%	5 321 100,0%	415 792 100,0%
Bortfall	Antal	0	0	0

Studieval i högskolan

Konstnärliga högskolor¹³ var kraftigt överrepresenterade bland Erasmusstudenterna men utgjorde en mycket liten del av studenterna i båda grupperna (Tabell 12). De gamla universiteten hyste däremot 43 procent av högskolestudenterna i den undersökta gruppen, och hela 57 procent av Erasmusstudenterna. Studenter vid fackinstitutionerna utgjorde en ungefär lika stor andel i

13. Lärosätena är kategoriserade som följer. Under den undersökta perioden hade Malmö universitet ännu inte universitetsstatus. Gamla universitet: GU, LIU, LU, SU, UME, UU. Fackinstitutioner: CTH, HHS, KI, KTH, LTU, SLU. Konstnärliga högskolor: KF, KKH, KMH, SKH, SMI. Nya universitet: KAU, LNU, MIU, ORU, SH. Högskolor: BTH, HB, HD, HH, HIG, HJ, HKR, HS, HV, JTH, MAH, MDH. Andra högskolor: BDH, CBTI, EHS, ESH, EST, FHS, GIH, GSS, HEV, NMI, RKH, SAPU, SHH, SSH, ÖTH.

båda grupperna, medan övriga lärosäteskategorier var underrepresenterade i Erasmusgruppen. Studenter på högskolor var kraftigt underrepresenterade i Erasmus+. De utgjorde bara 13 procent av Erasmusstudenterna, men 21 procent av övriga högskolestudenter.

Studienivå har för Erasmusstudenterna hämtats från den information om deras utbytesperiod som följde med enkätdata. För övriga högskolestudenter är det deras högskoleregistrerings utbildningsnivå som använts.¹⁴ Det var vanligare bland Erasmusstudenter än bland övriga högskolestudenter att läsa på avancerad nivå (Tabell 13). Var tredje Erasmusstudent läste på avancerad nivå när de gjorde sitt utbyte, medan motsvarande andel bland övriga högskolestudenter bara var 13 procent. Det stora flertalet studenter läste på grundnivå, 68 procent av Erasmusstudenterna och 87 procent av de övriga högskolestudenterna.

Statsvetenskap, företagsekonomi, juridik och språk var de programriktningar som stack ut med en kraftig överrepresentation i Erasmusgruppen (Tabell 14). För företagsekonomerna, juristerna och språkvetarna var andelen mer än dubbelt så stor som bland övriga högskolestudenter. Statsvetenskapliga program var hela tre gånger så vanliga bland Erasmusstudenterna.

Områden som pedagogik och lärarutbildning, hälso- och sjukvård samt omsorg och naturvetenskap, matematik och data var å sin sida kraftigt underrepresenterade bland Erasmusstudenterna. De utgjorde tillsammans fyra av tio högskolestudenter, men mindre än 13 procent av Erasmusstudenterna.

Tabell 12. Jämförelse av lärosätetyp.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Gamla universitet	Antal	178 122	3 021	181 143
	Andel	43,4%	56,8%	43,6%
Fackinstitutioner	Antal	76 689	954	77 643
	Andel	18,7%	17,9%	18,7%
Konstnärliga högskolor	Antal	2 337	60	2 397
	Andel	0,6%	1,1%	0,6%
Nya universitet	Antal	62 829	539	63 368
	Andel	15,3%	10,1%	15,2%
Högskolor	Antal	85 645	713	86 358
	Andel	20,9%	13,4%	20,8%
Andra högskolor	Antal	4 849	34	4 883
	Andel	1,2%	0,6%	1,2%
Totalt	Antal	410 471	5 321	415 792
	Andel	100,0%	100,0%	100,0%
Bortfall	Antal	0	0	0

14. För de i gruppen övriga högskolestudenter vars studienivå inte kunde utläsas som grundnivå eller avancerad nivå i våra data, kodades studienivån till grundnivå för alla som under registreringsåret inte fullgjort en treårig högskoleutbildning enligt SCB:s SUN2000-klassificering. För alla studenter som redan hade fullföljt en treårig eftergymnasial utbildning kodades studienivån som avancerad. Denna kodning (för studenter vars data saknades) rörde en mycket liten del av studenterna, men kan innebära en marginell överskattning av andelen studenter på avancerad nivå i gruppen övriga högskolestudenter eftersom det är möjligt att läsa en utbildning på grundnivå även om man redan klarat av en treårig eftergymnasial utbildning.

Tabell 13. Jämförelse av studienivå i högskolan.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Grundnivå	Antal	355 794	3 617	359 411
	Andel	86,7%	68,0%	86,4%
Avancerad nivå	Antal	54 647	1 704	56 351
	Andel	13,3%	32,0%	13,6%
Totalt	Antal	410 441	5 321	415 762
	Andel	100,0%	100,0%	100,0%
Bortfall	Antal	30	0	30

Tabell 14. Jämförelse av studieinriktning i högskolan.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Humaniora och konst	Antal	18 747	263	19 010
	Andel	4,6%	4,9%	4,6%
Språk	Antal	1 603	51	1 654
	Andel	0,4%	1,0%	0,4%
Statsvetenskap	Antal	6 245	243	6 488
	Andel	1,5%	4,6%	1,6%
Företagsekonomi	Antal	56 749	1 623	58 372
	Andel	13,8%	30,5%	14,0%
Juridik och rättsvetenskap	Antal	16 255	511	16 766
	Andel	4,0%	9,6%	4,0%
Övrig samhälls- och beteendevetenskap	Antal	29 990	525	30 515
	Andel	7,3%	9,9%	7,3%
Naturvetenskap, matematik och data	Antal	30 730	201	30 931
	Andel	7,5%	3,8%	7,4%
Teknik och ingenjörsvetenskap	Antal	101 327	1 283	102 610
	Andel	24,7%	24,1%	24,7%
Hälsa- och sjukvård samt omsorg	Antal	80 580	326	80 906
	Andel	19,6%	6,1%	19,5%
Pedagogik- och lärarutbildning	Antal	53 372	146	53 518
	Andel	13,0%	2,7%	12,9%
Övrigt	Antal	14 873	149	15 022
	Andel	3,6%	2,8%	3,6%
Totalt	Antal	410 471	5 321	415 792
	Andel	100,0%	100,0%	100,0%
Bortfall	Antal	0	0	0

Logistisk regressionsanalys

I följande avsnitt undersöks sambandet mellan studenternas egenskaper och Erasmusdeltagande med hjälp av en logistisk regressionsanalys. I analysen har ett fåtal av variablerna i avsnittet ovan uteslutits. Vissa av dem överlappar för kraftigt med varandra. Exempelvis finns klara kopplingar mellan program på gymnasiet och studieinriktning senare i högskolan. Därför har gymnasieprogram uteslutits. Andra variabler rör en så ytterst liten del av studenterna i någon eller båda av grupperna. Exempelvis var det en ytterst liten andel av studenter som var gifta, och därför uteslöts civilstånd. Dessutom skulle framställningen bli oöverskådlig om samtliga variabler inkluderades.

Det huvudsakliga syftet med analysen nedan är att besvara frågan om hur socialt respektive meritmässigt selektivt Erasmusprogrammet är utifrån dess rekrytering.

Modell 1: Högre sannolikhet för studenter från hushåll med högre utbildning och inkomst att delta

I Modell 1 (Tabell 15) inkluderas bara föräldrarnas utbildningsnivå och familjeinkomst. Den visar alltså oddskvoter för föräldrarnas utbildningsnivå när föräldrarnas inkomst hålls konstant, och för föräldrarnas inkomst när föräldrarnas utbildningsnivå hålls konstant. Sannolikheten att en student vars föräldrar hade en 3-årig (+14 procent högre sannolikhet), 4-årig (+32 procent) eller minst 5-årig (+25 procent) eftergymnasial utbildning var då högre än för referenskategori, vars föräldrar hade en eftergymnasial utbildning på mindre än tre år. För de vars föräldrar istället högst hade en gymnasieutbildning var sannolikheten lägre (-29 procent).

För inkomst utgjorde den 5:e inkomstdecilen referenskategori. För den 7:e, 8:e, 9:e och 10:e decilen var sannolikheten att vara Erasmusstudent urskiljbart högre (+18, +32, +47 och +55 procent respektive). För den första decilen, med de lägsta inkomster, var sannolikheten lägre (-22 procent).

Liksom i korstabellerna i det tidigare avsnittet syns ett tydligt positivt samband mellan både familjeinkomst och föräldrarnas utbildning å ena sidan, och Erasmusdeltagande å den andra.

Modell 2: Högre sannolikhet för kvinnor att delta, minskad sannolikhet med åldern

I Modell 2 (Tabell 15), där kontroll görs för kön, utländsk bakgrund och ålder sker inga större förändringar av sambanden i Modell 1. Däremot syns det att sannolikheten var lägre att en man (-25 procent) var Erasmusstudent än en kvinna, och sannolikheten minskade med studenternas ålder över 23 år. För de äldsta (28–30 år) minskade sannolikheten med 73 procent jämfört med de i åldern 22–23 år. Det var 20 procent högre sannolikhet att studenter med en utländsk förälder deltog i Erasmus+ jämfört med en student med svensk bakgrund, i övrigt fanns inga tydliga skillnader utifrån utländsk bakgrund.

Modell 3: Gymnasiemeriter viktig förklaring till samband avseende föräldrars utbildning och inkomst

Betydande förändringar sker dock i Modell 3 (Tabell 15) där gymnasimeriter i form av gymnasiedelbetyg och språkstudier introduceras i analysen. Framför allt syns det att sambanden mellan Erasmusdeltagande och föräldrarnas utbildningsnivå respektive kön i hög grad medieras av gymnasimeriter och blir väldigt svaga eller obefintliga när gymnasievariablerna hålls konstanta. Högpresterande studenter (de med högre gymnasiebetyg) var, som visats tidigare i rapporten, överrepresenterade bland Erasmusstudenterna. En huvudanledning till att kvinnor samt barn till högutbildade var överrepresenterade i Erasmusprogrammet tycks vara att dessa oftare var högpresterande. Sambandet mellan Erasmusdeltagande och familjeinkomst

försvagas också när gymnasimeriter förs in i analysen, men inte alls lika mycket som sambandet med föräldrarnas utbildningsnivå eller kön.

Även sambandet mellan ålder och Erasmusdeltagande försvagas när gymnasimeriter tillförs analysen. De som väljer att studera vid högre ålder har oftare sämre meriter. Delvis därför var sannolikheten lägre att de deltog i Erasmusprogrammet. Detta förklarar dock bara en liten del av gruppens lägre sannolikhet att delta i Erasmusprogrammet.

Sambandet mellan betygsmeriter från gymnasiet och Erasmusdeltagande är starkt i Modell 3. Referensgruppen utgörs av studenter med 15 i medelbetyg från gymnasiet, vilket var medelvärde i gruppen övriga högskolestudenter. Sannolikheten var nästan dubbelt så hög att någon med 19 eller 20 i medelbetyg var Erasmusdeltagare (+95 procent), men även medelbetyg på 18 (+86 procent) och 17 (+53 procent) ökade sannolikheten att delta betydligt. Att ha läst och fått godkänt i spanska, franska eller tyska steg 4 ökade sannolikheten att delta i Erasmus+ med 84 procent. Språkvariabeln kan också fånga upp en del av gymnasieprogrammets effekt eftersom moderna språk var obligatoriskt på vissa gymnasieprogram men bara ett tillval på andra. Att läsa språk steg 4 på ett program där inte ens steg 3 är obligatoriskt lär kräva ett synnerligen starkt språkintresse.

Samtidigt syns det i Modell 3 att det finns ett positivt samband mellan olika typer av utländsk bakgrund å ena sidan, och Erasmusdeltagande å den andra, när kontroller görs för gymnasimeriter. Utlandsfödda studenter samt studenter med två utlandsfödda föräldrar tenderade med andra ord att prestera något sämre, och låg- och normalpresterande elever var underrepresenterade i Erasmusprogrammet. Vissa av studenterna med utländsk bakgrund ersätter troligtvis också studier i moderna språk med modersmålsstudier, vilket kan påverka benägenheten att delta. När istället studenter med svensk respektive utländsk bakgrund som hade samma meriter från gymnasiet jämfördes var sannolikheten 15–20 procent *högre* att studenter med utländsk bakgrund deltog i Erasmusprogrammet.

Tabell 15. Logistisk regressionsanalys med Erasmusdeltagande som beroende variabel.

Oberoende variabler	Oddsquoter			
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Föräldrar med högst gymnasieutbildning	0,713*	0,710*	0,781*	0,818*
Föräldrar med eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	Referens			
Föräldrar med 3-årig eftergymnasial utbildning	1,141*	1,139*	1,080	1,057
Föräldrar med 4-årig eftergymnasial utbildning	1,318*	1,326*	1,173*	1,157*
Föräldrar med minst 5-årig eftergymnasial utbildning	1,254*	1,277*	1,055	1,118*
Familj i inkomstdecil 1	0,785*	0,807*	0,861*	0,881
Familj i inkomstdecil 2	0,995	1,007	1,047	1,063
Familj i inkomstdecil 3	0,915	0,920	0,937	0,925
Familj i inkomstdecil 4	0,971	0,971	0,969	0,962
Familj i inkomstdecil 5	Referens			
Familj i inkomstdecil 6	1,049	1,044	1,023	1,019
Familj i inkomstdecil 7	1,180*	1,165*	1,123	1,074
Familj i inkomstdecil 8	1,321*	1,304*	1,227*	1,139*
Familj i inkomstdecil 9	1,470*	1,427*	1,315*	1,164*
Familj i inkomstdecil 10	1,553*	1,496*	1,290*	1,075
Kvinna	Referens			
Man		0,747*	0,915*	0,778*
Svensk bakgrund	Referens			
Svenskfödd med en utlandsfödd förälder		1,193*	1,195*	1,149*
Svenskfödd med två utlandsfödda föräldrar		1,048	1,155*	1,026
Utlandsfödd		0,951	1,146*	1,037
19–21 år		0,405*	0,435*	0,495*
22–23 år	Referens			
24–25 år		0,832*	0,929*	0,675*
26–27 år		0,496*	0,611*	0,404*
28–30 år		0,271*	0,362*	0,259*
Gymnasiebetyg < 14			0,657*	0,802*
Gymnasiebetyg 14			0,787*	0,861
Gymnasiebetyg 15	Referens			
Gymnasiebetyg 16			1,232*	1,132
Gymnasiebetyg 17			1,527*	1,255*
Gymnasiebetyg 18			1,856*	1,383*
Gymnasiebetyg 19+			1,947*	1,374*
Ej läst eller fullföljt Sp/Fr/Ty Steg 4	Referens			
Godkänd i Sp/Fr/Ty Steg 4			1,839*	1,561*
Gamla universitet				1,242*
Nya universitet				0,926
Fackinstitutioner				Referens
Högskolor				1,071
Konstnärliga högskolor				2,587*
Andra högskolor				1,254
Studier på grundnivå				Referens
Studier på avancerad nivå				2,980*
Pedagogik och lärarutbildning				0,239*
Vård- och omsorgsprogram				0,252*
Program i naturvetenskap, matematik, statistik och data				0,517*
Ingenjörprogram och teknik				0,806*
Övriga programinriktningar				0,834
Övrig humaniora				Referens
Övrig samhälls- och beteendevetenskap				1,074
Juridiska och rättsvetenskapliga program				1,216*
Företagsekonomiska program				1,723*
Språkprogram				1,880*
Statsvetenskapliga program				2,135*
N	408 961			
Erasmusstudenter	5 275			
Övriga högskolestudenter	403 686			
Bortfall	6 831			

*p<0,05. En oddsquot på 1 innebär att sannolikheten är lika stor som för referenskategori. Värdet högre eller lägre än 1 kan utläsas i procentuell ökad eller minskad sannolikhet att vara Erasmusstudent jämfört med referenskategori.

Modell 4: Studieval i högskolan starkt kopplat till Erasmusdeltagande

I den sista och mest utförliga modellen, Modell 4 (Tabell 15), har slutligen även studenternas val av högre studier i form av lärosätetyp, studienivå och studieinriktning förts in. Det går då att undersöka den sociala och meritmässiga selektiviteten i programmet när så många övriga faktorer som möjligt hålls konstanta.

Effekten av familjens inkomst blir i Modell 4 ännu svagare än i Modell 3. Bara den 8:e och 9:e decilen hade en sannolikhet som är skild från den 5:e decilens (+14 och +16 procent respektive). Den relativt starka effekt som inkomst hade i den första och andra modellen går med andra ord framför allt via gymnasimeriter och studieval i högskolan, som i sin tur är kopplade till sannolikheten att delta i Erasmusprogrammet. Hålls meriter och studieval konstanta är effekten av inkomst på Erasmusdeltagande väldigt svag. Studenter från familjer med högre inkomster var alltså i högre grad högpresterande och valde i högre grad studier där det var vanligare att delta i Erasmusprogrammet.

Valet av studieinriktning påverkar dock i låg grad sambandet mellan föräldrarnas utbildningsnivå och sannolikheten att delta i Erasmusprogrammet. Det sambandet tycks istället framför allt bero på att studenter från högt utbildade föräldrar var mer högpresterande, här mätt i form av gymnasie-medeltyg och språkstudier, och att det i sin tur var associerat med en högre sannolikhet att delta i Erasmusprogrammet. Sambandet försvagas framför allt när gymnasimeriter introduceras i Modell 3, men förändras bara marginellt mellan Modell 3 och 4 då studieval i högskolan förs in. Jämfört med referenskategorierna var sannolikheten i Modell 4 lägre att delta i Erasmusprogrammet för studenter med de lägst utbildade föräldrarna (-18 procent) och något högre för de med de högsta, 4- eller minst 5-åriga, eftergymnasiala utbildningarna (+16 och +12 procent respektive). En viss effekt av föräldrarnas utbildningsnivå kvarstår med andra ord, där högre utbildade föräldrar är förknippat med ett något högre deltagande i Erasmus+.

Effekten av utländsk bakgrund minskar i Modell 4, och den enda signifikanta effekt som återstår är den för studenter med en utlandsfödd förälder (+15 procent). Den positiva effekten av att vara utlandsfödd eller svenskfödd med två utländska föräldrar i Modell 3 beror alltså i hög grad på att dessa studenter oftare valde utbildningar i högskolan som var associerade med en högre sannolikhet att delta i Erasmusprogrammet.

Sannolikheten för män att vara Erasmusstudenter jämfört med kvinnor är lägre i förhållande till Modell 3 (från -8 till -22 procent). Det kan förklaras med att kön och Erasmusdeltagande båda är kopplade till studenternas studieval. Vissa kvinnodominerade studieval så som pedagogik och lärarutbildning (-76 procent, jämfört med referenskategorierna övriga humaniora) eller vård- och omsorg (-75 procent) hade ett väldigt lågt deltagande i Erasmus+, vilket syns tydligt i analysen. Andra mer könsbalanserade eller mansdominerade inriktningar, som naturvetenskap, matematik, statistik och data (-48 procent) samt ingenjör- och teknikprogram (-19 procent), var även de associerade med en lägre sannolikhet att delta i Erasmusprogrammet, men

skillnaden var mindre. Statsvetenskapliga program (+114 procent), språkprogram (+88 procent) samt företagsekonomiska inriktningar (+72 procent) var istället förknippade med en betydligt högre sannolikhet att delta i Erasmusprogrammet. Även studenter på program i juridik och rättsvetenskap (+22 procent) hade en något högre sannolikhet att delta. Sannolikheten att en student på avancerad nivå var Erasmusdeltagare var i Modell 4 hela *tre gånger så hög* (+198 procent) som för studenter på grundnivå.

När det gäller lärosätena så är det framför allt konstnärliga högskolor som sticker ut. Deras studenter hade en betydligt högre sannolikhet att delta i Erasmusprogrammet (+159 procent). Det fanns även en positiv effekt av att läsa vid de gamla universiteten. Underrepresentationen av studenter från högskolor i Erasmusgruppen som sågs i korstabellerna i det tidigare avsnittet syns här inte i form av en lägre sannolikhet att delta, när övriga faktorer hålls konstanta. Den underrepresentationen ser därför ut att bero på vilka studenter som högskolorna rekryterar snarare än på egenskaper hos dessa lärosäten.

Sammantaget återstår en väldigt liten ekonomisk selektivitet och en viss effekt av föräldrarnas utbildning när andra faktorer hålls konstanta, men det är tydligt att sambandet mellan gymnasimeriter och studieval å ena sidan och Erasmusdeltagande å den andra är mycket starkare.

Summering och tolkning av resultat

Familjeinkomst

Inledningsvis konstaterades att svenska Erasmusstudenter har goda ekonomiska villkor internationellt sett. Med det sagt kan en utbytesperiod givetvis ändå vara förknippad med kostnader, direkta eller indirekta. För studenter som finansierar sina studier med att arbeta vid sidan av kan det innebära förlust av inkomst och att man kanske inte kan räkna med att återfå jobbet när man återvänder. Merkostnader för utlandsstudierna kan finansieras med ökade lån, men detta innebär samtidigt ökade skulder, vilket kan ha en avskräckande verkan. Att veta att föräldrarna kan ge ekonomiskt stöd vid behov kan inge en trygghet som minskar rädslan för ökade kostnader.

Att komma från en familj med lägre inkomster kan också innebära att man haft en annan typ av uppväxt än studenter från ekonomiskt starkare familjer. Det kan handla om färre utlandsvistelser och svagare bekantskap med andra språk och kulturer, eller andra faktorer som sätter spår i människors dispositioner, preferenser och nivå av risktagande.

Sådana dispositioner kan också i sin tur ha betydelse för vilken utbildning man väljer. Val av studieinriktning kan ha stor betydelse för om man väljer att genomföra ett studentutbyte eller ej. Analysen visar att den faktiska underrepresentationen av studenter från mindre bemedlade familjer och överrepresentationen av de med högre inkomster i viss grad beror på att det finns ett positivt samband mellan familjeinkomst och prestationsnivå mätt utifrån gymnasiebetyg och språkstudier, men att den mest betydelsefulla faktorn är att studenter väljer olika utbildningar beroende på familjens

ekonomiska ställning. Studenter från familjer med högre inkomster valde, när andra faktorer konstanthålls, oftare utbildningar där det är vanligare att delta i Erasmus+, och studenter från familjer med mindre ekonomiska tillgångar återfanns i större utsträckning på utbildningar där Erasmus+ är mindre vanligt förekommande.

Föräldrarnas utbildningsnivå

Föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för uppväxtvillkoren. Utbildningsnivån hänger vanligen samman med hushållets ekonomi, vilket exempelvis påverkar möjligheten för utlandsresor. Än viktigare är dock att utbildningsnivån färgar familjens generella intresse för kultur, språk och internationella förhållanden. Sådana faktorer kan ha betydelse för studenternas benägenhet att senare delta i utbytesstudier. Att föräldrarnas utbildningsnivå har en koppling till barnets prestationsnivå i skolan är välkänt, och kan i sin tur påverka senare studieval eller självförtroende på ett sätt som har en effekt på sannolikheten att delta i Erasmusprogrammet.

Överrepresentationen av studenter vars föräldrar har längre eftergymnasiala utbildningar, och underrepresentationen av de vars föräldrar högst har gymnasieutbildning, ser i vår analys ut att i hög grad bero på det positiva samband som finns mellan föräldrarnas utbildningsnivå och studenternas gymnasiemeriter. Studenter med bättre studiemeriter var alltså överrepresenterade i Erasmus+, och studenter med högutbildade föräldrar har i regel bättre studiemeriter.

En viss ökad benägenhet att delta i Erasmus+ bland studenter med högutbildade föräldrar kvarstår dock när även när kontroll för studenternas utbildningsval i högskolan görs.

Kön

Kvinnor presterar bättre i utbildningssystemet och investerar mer i språkstudier, vilket i sin tur påverkar benägenheten och möjligheten att genomföra ett studentutbyte. Andelen kvinnor respektive män i Erasmusprogrammet påverkas också av eventuella könsskillnader på program med högt respektive lågt deltagande i Erasmus+. Kvinnornas överrepresentation i Erasmus+ skulle troligen ha varit ännu större om det inte var så att kvinnor samtidigt var överrepresenterade på högskoleutbildningar med en lägre deltagandnivå. En stor del av förklaringen till kvinnors högre tendens att delta är att de var mer högpresterande utifrån gymnasiebetyg och språkstudier.

Utländsk bakgrund

Man kan tänka sig att det internationella är något mer naturligt för studenter med utländsk bakgrund, att internationella erfarenheter värderas av familjen och att de har ett mer internationellt nätverk av släkt och vänner, vilket skulle göra dem mer benägna att åka på studentutbyte än studenter med svensk bakgrund. Dessutom kan de ha fördel av sina språkkunskaper. Å andra sidan är det möjligt att den som kommer till ett nytt land och dess familj först och främst fokuserar på att investera i att etablera sig nationellt i det landet.

Det senare skulle kunna förklara varför de med en svenskfödd förälder hade en högre benägenhet att delta i Erasmus+ jämfört med övriga grupper, när familjebakgrund, ålder och kön hålls konstanta. De var redan etablerade i Sverige, och då var familjens transnationella tillgångar en faktor som ökade deras benägenhet att delta i Erasmus+.

När gymnasieameriter hålls konstanta var även de som själva eller vars båda föräldrar var utlandsfödda mer benägna att delta i Erasmus+ än studenter med svensk bakgrund. Deras högre benägenhet att delta motverkades alltså av att de presterade något sämre utifrån gymnasieomedelbetyg och språkstudier. Samtidigt förklaras deras högre benägenhet att delta av att de, när studiemeriter och bakgrund konstanthålls, i högre grad valde utbildningar där det är vanligare att åka på utbyte med Erasmus+. När även kontroller för studieval i högskolan görs försvinner nämligen dessa studenters högre benägenhet att delta.

Ålder och civilstånd

Analysen visar att de allra yngsta studenterna var underrepresenterade och att det samtidigt var få äldre studenter som deltog vilket är inte oväntat. Tidigare studier har ofta visat att studenter med familj och långa relationer är mindre benägna att studera utomlands. Att långsiktiga relationer och familjebildning blir vanligare med åldern kan bidra till att benägenheten att delta i Erasmus+ samtidigt minskar. Även ett arbete eller en bra bostad som inte enkelt kan sägas upp, hyras ut eller återfås vid hemkomsten gör äldre studenter än mindre intresserade av utlandsstudier.

Samtidigt är ett studentutbyte inte det första man genomför när man påbörjar högre studier. Dels förutsätter inte sällan högskolestudier redan en flytt till en ny stad, men framför allt krävs ett års högskolestudier för att bli behörig att delta i ett Erasmusutbyte. Många unga svenskar reser istället utomlands innan de påbörjar sina högskolestudier. Att analysen visar att de allra yngsta studenterna var underrepresenterade är därför inte oväntat.

Civilstånd är, precis som ålder, kopplat till familj och relationer som mobilitetshinder. Samtidigt hänger civilstånd ihop med ålder, eftersom giftermålsfrekvensen är lägre i låga åldrar. De som är gifta kan med andra ord förväntas vara mindre benägna att delta både för att de är gifta och för att de är äldre. Antalet studenter i det högre åldersspannet där fler har gift sig, närmare 30 år, var i analysen underrepresenterade bland Erasmusstudenterna, och giftemålsfrekvensen var ännu lägre än den redan extremt låga frekvensen bland övriga högskolestudenter.

Gymnasiebetyg

Det är väletablerat att det finns ett positivt samband mellan socioekonomisk bakgrund och prestationer i utbildningssystemet. Alltså kan mer högpresterande studenter tänkas vara överrepresenterade i Erasmus+ delvis eftersom studenter från högre socioekonomiska grupper kan vara överrepresenterade.

Prestationsnivå kan dock ha ett mer direkt samband med Erasmusdeltagande. Betygen påverkar vilka utbildningsvägar som är möjliga respektive

troliga. Det kan råda konkurrens om platser vid vissa utbildningar där utbytesstudier är vanligare, och det kan även inom utbildningar råda konkurrens om utbytesplatser. Utfallet av denna konkurrens avgörs i regel av studenternas studiemeriter. Dessutom kan prestationsnivå tänkas hänga samman med akademiskt och språkligt självförtroende. En student som har lätt för sig både akademiskt och språkligt är troligtvis mer benägen att delta i ett internationellt studentutbyte.

Analysen visar att sambandet mellan betyg och Erasmusdeltagande är starkt. Dels fanns en numerär överrepresentation av studenter med höga betyg, och dels försvinner en mycket stor del av sambandet mellan föräldrars utbildningsnivå och Erasmusdeltagande när vi kontrollerar för gymnasiebetyg. I detta avseende ser den meritmässiga selektiviteten ut att vara starkare än den sociala. Det starkt positiva sambandet mellan gymnasiebetyg och deltagande försvagas bara till viss del när kontroller görs för samtliga övriga variablerna i analysen.

Gymnasiala språkstudier

Språkstudier i spanska, franska eller tyska kan göra studenten bättre rustad att genomföra en utbytesperiod genom att minska den språkliga utmaningen av att studera i ett annat land. Att bara drygt hälften av Erasmusdeltagarna hade läst spanska, franska eller tyska steg 4 talar dock för att många ser kunskaper i engelska som tillräckliga. De flesta svenska Erasmusstudenter läser sina kurser utomlands på engelska, men det finns en betydande minoritet som läser på andra språk. Dessutom kan det, även för de som studerar på engelska, ha betydelse att kunna kommunicera med människor även utanför föreläsningssalarna. Att ha läst sitt skolspråk till en relativt hög nivå kan därför undanröja vissa hinder för att delta i ett Erasmusutbyte.

Samtidigt kan språkstudier förstås som en indikator på en viss disposition som är mer kulturellt intresserad och internationellt orienterad, och därför förknippad med en större benägenhet att delta i Erasmus+ utan att det för den delen beror just på språkstudierna i sig. Moderna språk var slutligen obligatoriskt att läsa på vissa gymnasieprogram. Därför kan språkvariabeln fånga upp en del av effekten av att ha läst dessa program snarare än de program där moderna språk var helt valfria.

Andelen Erasmusstudenter som läst spanska, franska eller tyska steg 4 var nästan dubbelt så hög som bland övriga högskolestudenter, och en tydlig positiv effekt av språkstudier på deltagandet i Erasmus+ kvarstår när kontroller för övriga faktorer görs i regressionsanalysen.

Gymnasieprogram

Gymnasieprogram kan tänkas vara förbundet med deltagande i Erasmus+ av flera anledningar. Dels är valet av gymnasieprogram en indikation på intresse av exempelvis språk, kultur eller internationell politik och företagande. Dels är vissa gymnasieprogram förknippade med obligatorisk språkundervisning (i dagens gymnasieskola gäller det Humanistiska programmet, Samhällsvetenskapsprogrammet, Naturvetenskapsprogrammet och Ekonomiprogrammet), vilket kan tänkas minska språkliga hinder för mobi-

litet. Dessutom rekryterar vissa program, framför allt Naturvetenskapsprogrammet, studenter med mer ärvda tillgångar och förvärvade studiemeriter, som av olika anledningar kan tänkas påverka benägenheten att delta i internationella studentutbyten. Slutligen vänder sig vissa av programmen i riktning mot specifika utbildningsområden i högskolan (exempelvis ekonomiprogrammet mot ekonomiutbildningar i högskolan, det tekniska programmet mot ingenjörstudier), som i sin tur kan vara förknippade med olika grad av internationalisering och mobilitet (högre för ekonomiutbildningar än för ingenjörstudier).

Analysen visar att de som läst språkinriktningar samt ekonomiska program och inriktningar var överrepresenterade i Erasmus+, vilket således inte är så överraskande. Att studenter som gick Naturvetenskapsprogrammet eller IB, som enligt tidigare studier rekryterar studenter med mycket ärvda tillgångar och goda studiemeriter, bara var marginellt överrepresenterade bland Erasmusstudenter är däremot oväntat (IB-studenter var dock överrepresenterade bland freemoverstudenter i en undersökning där IB-programmet hölls isär från Naturvetenskapsprogrammet, se UHR & CSN, 2019). Studenter från olika yrkesprogram och IV var underrepresenterade, men så även de som gick Estetiska programmet, Mediaprogrammet och Teknikprogrammet. På dessa program ingick inte obligatoriska kurser i moderna språk, vilket skulle kunna vara en bidragande orsak till underrepresentationen.

Lärosätetyp

Eftersom Erasmus+ bygger på avtal mellan enskilda lärosäten och institutioner är lärosätet som studenten läser vid av betydelse för Erasmusdeltagandet. Olika lärosäten har olika förutsättningar för internationella samarbeten och rekryterar dessutom olika typer av studenter. Vissa lärosäten har gamla anor och attraherar såväl studenter som internationella samarbeten tack vare ett sedan lång tid tillbaks upparbetat gott rykte. Andelen forskning, vilken kan bidra till ökade internationella kontakter och samarbeten, skiljer sig också mellan lärosäten. Även utbildningsutbudet kan ha betydelse, eftersom olika utbildningsinriktningar har varierande grad av internationalisering och mobilitet. Hur stor andel av undervisningen som sker på grundnivå respektive avancerad nivå skiljer sig mellan lärosäten och kan exempelvis påverka vilken typ av studenter som läser där.

Storlek och resurser kan också inverka på hur mycket ett lärosäte har möjlighet att satsa på internationalisering och dess förmåga att etablera utbytesavtal. Geografiskt läge är också betydelsefullt. De gamla universiteten liksom fackinstitutionerna ligger ofta i storstadsregioner, där utbildningsnivån är hög. Deras studenter, som ofta har större volym ärvda och förvärvade tillgångar, kan vara mer benägna att delta i de utbytesmöjligheter som erbjuds. Många högskolor är däremot belägna utanför storstadsområdena i regioner där utbildningsnivån generellt är lägre, och har en mer lokal rekrytering.

De gamla universiteten och konstnärliga högskolorna var de lärosätetypers studenter var överrepresenterade i Erasmus+. Studenter vid högskolor och nya universitet var underrepresenterade. Fackinstitutioner var varken över- eller underrepresenterade. När vi i vår analys kontrollerar för

studenternas bakgrund, meriter och studieval kvarstår dock ingen negativ effekt av att läsa vid högskolor eller nya universitet jämfört med fackinstitutioner. Däremot består den positiva effekten av att läsa vid gamla universitet eller konstnärliga högskolor. Lärosäte har alltså viss betydelse i sig, utöver den som beror på deras utbildningsutbud eller vilken typ av studenter de rekryterar.

Studietyper, studienivå och inriktning i högskolan

I avgränsningsavsnittet konstaterades att ytterst få studenter som läste fristående kurser deltog i Erasmus+, trots att de utgör en substantiell del av övriga högskolestudenter. Delvis kan det bero på vilken typ av studenter som läser fristående kurs och deras livssituationer, exempelvis om de har heltidsarbete eller familj. Sannolikt finns det dock mer praktiska hinder kopplade till just fristående kurs som studieform, men det är inget som har analyserats i rapporten.

Överrepresentationen av studenter på avancerad nivå är tydlig i Erasmusgruppen, och ett mycket positivt samband kvarstår när kontroller görs för studentens bakgrund, meriter och studieval i övrigt. Det är dock svårt att avgöra om detta beror på att det erbjuds mer utbytesmöjligheter på avancerad nivå eller om studenterna där är mer motiverade och lämpade.

Olika discipliner och ämnesområden är i olika grad internationella till sin karaktär, och internationella på olika sätt. Vissa ämnen är internationella i den meningen att ämnesinnehållet är ungefär detsamma var i världen det än studeras. Naturvetenskap, teknik och i viss mån företagsekonomi är exempel på detta. Andra ämnen kan ses som internationella i komparativ mening genom att studier i olika länder och kulturer behövs för att besvara centrala frågeställningar. Exempel på det är sociologi och statsvetenskap. Andra ämnen eller områden är tämligen nationella. Vissa professionsutbildningar så som lärarutbildningen är exempelvis anpassade efter respektive lands specifika utbildningssystem.

Vidare råder olika grad av flexibilitet och utbytbarhet i olika studieområdets programstrukturer. Friheten att läsa kurser vid lärosäten i andra länder är relativt stor för den som vill ta ut en filosofie kandidat- eller masterexamen. För någon som vill bli legitimerad läkare, lärare eller sjuksköterska är det dock viktigt att de omfattande obligatoriska momenten ingår i utbildningen. Det kan då vara svårare att finna motsvarande kursmoment utomlands där kvaliteten kan garanteras.

Arbetsmarknaden är ytterligare en nivå som i hög grad kan påverka Erasmusdeltagandet inom olika utbildningar. För studenter inom områden där det råder en hög konkurrens om attraktiva positioner på arbetsmarknaden kan utbytesstudier vara en av många meriter som potentiellt ger fördelar i denna konkurrens. Kunskaper om språk och kulturer kan på motsvarande sätt utgöra en fördel för den som vill arbeta för företag med en internationell verksamhet eller kundkrets. Arbetsmarknaden för studenter inom andra ämnesområden präglas istället av ett underskott av arbetskraft. För att få arbete som lärare eller sjuksköterska finns ingen stort behov av extra meriter i form av utbytesstudier.

Statsvetenskap, språkinriktningar, företagsekonomi och juridik var områden med en tydlig överrepresentation bland Erasmusdeltagarna. Med undantag för språkinriktningar (vars överrepresentation är föga förvånande) är det områden med en relativt bred framtida arbetsmarknad, men med hög konkurrens om de mest attraktiva positionerna. Att som statsvetare få jobb på Utrikesdepartementet snarare än på en PR-byrå eller inom den kommunala byråkratin kräver omfattande investeringar i att meritera sig. Där kan utbyteserfarenheter vara en möjlig sådan investering.

Områdena hälso- och sjukvård samt omsorg, pedagogik och lärarutbildning och naturvetenskap, matematik och data var istället underrepresenterade. De två förstnämnda hyser i hög grad nationellt specifika professionsutbildningar, och präglas dessutom av ett underskott på den framtida arbetsmarknaden. Stora utbildningar såsom lärarutbildningar och sjuksköterskeutbildningar rekryterar dessutom studenter med lägre volym ärvda och förvärvade tillgångar, som även av den anledningen kan vara mindre benägna att delta i studentutbyten.

Meritokratisk selektion leder indirekt till social selektion

Det positiva sambandet mellan föräldrarnas utbildning och Erasmusdeltagandet blir väldigt svagt när gymnasiebetyg och språkval hålls konstant. Det positiva sambandet mellan familjeinkomst och deltagande försvinner nästan helt när även studieval i högskolan hålls konstant. I slutändan spelar alltså studentens socioekonomiska bakgrund en marginell direkt roll för Erasmusdeltagandet. Studenter från högre socioekonomiska grupper deltar i högre grad tack vare att de resurser de får med sig från hemmet resulterar i ett akademiskt försprång i skolan, och leder dem till att göra val av studier som är förknippade med en högre grad av internationell mobilitet. De studenter från mer genomsnittliga eller lägre socioekonomiska förhållanden, som trots det lyckats skaffa sig lika bra studiemeriter och gjort samma studieval, är nästan lika benägna att delta i Erasmus+.

Studenternas meriter och studieval spelar en mycket stor roll. Det syns ser en starkt positiv effekt av att ha högre gymnasiebetyg eller att ha läst fördjupande språkkurser på benägenheten att delta, när övriga faktorer hålls konstanta. Vilken typ av lärosäte man studerar vid har också en viss effekt. Den som läser vid ett gammalt universitet eller konstnärlig högskola är jämförelsevis mer benägen att delta än övriga när andra faktorer hålls konstanta. De studenter som väljer att läsa på avancerad nivå, vilket i sig säger något om dem, deltar i mycket högre grad i Erasmus+, men deltagande skiljer väldigt kraftigt mellan studieinriktningar. Den som väljer att läsa statsvetenskap, företagsekonomi eller språk är betydligt mer benägen att delta i Erasmus+ än den som läser en lärarutbildning, vårdutbildning eller naturvetenskaplig utbildning.

Sammantaget kan det konstateras att Erasmusprogrammet framför allt rekryterar studenter utifrån deras meriter och studieval, och att det indirekt leder till en social selektivitet eftersom meriter och studieval hänger ihop med studenternas bakgrund.

Del II: Skillnader inom Erasmusgruppen

I denna del kommer den tidigare analysen av rummet av Erasmusstudenter att utvecklas genom att hur studenters egenskaper positionerar sig i rummets viktigaste dimensioner undersöks. Då går det alltså att få fatt på eventuella skillnader *inom* gruppen av Erasmusstudenter och se hur studenternas egenskaper förhåller sig till hur de uppfattar sina Erasmusstudier.

Rummet av Erasmusstudenter

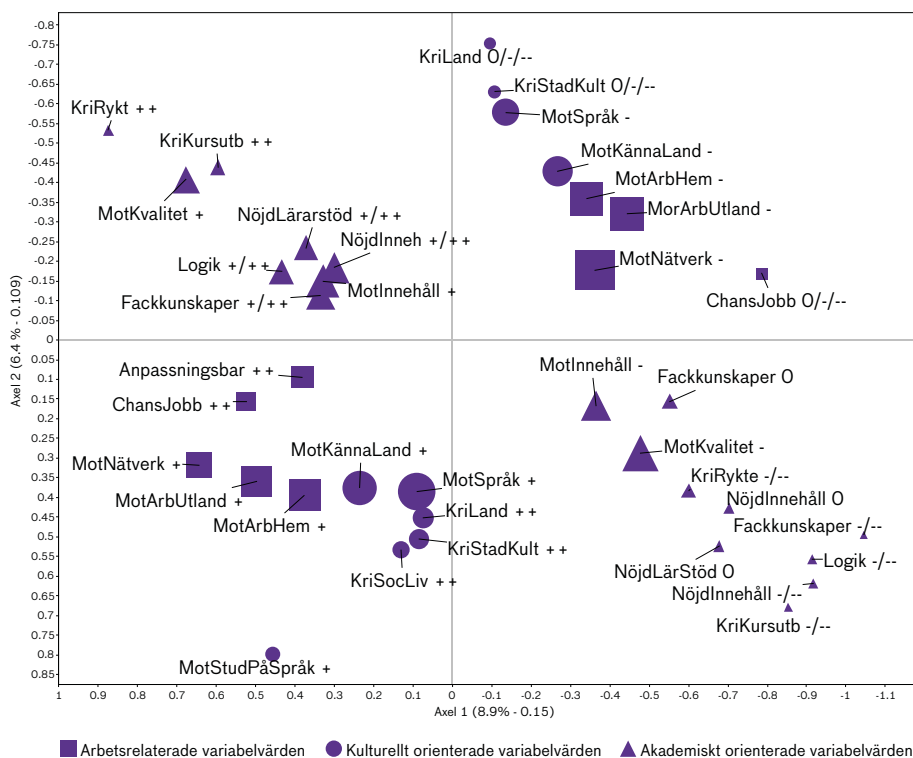
Rummet av Erasmusstudenter (Figur 5) kan sammanfattas enligt tre olika oppositioner. En första opposition upprättas baserad på *akademiska motiv och kriterier*. Hög grad av nöjdhet med undervisningen och dess innehåll, samt stor ämnesmässig och kognitiv utveckling samlas i det övre vänstra hörnet och står mot en låg grad av detta i det nedre högra hörnet.

Den andra oppositionen utgörs av *arbetsmarknadsrelaterade frågor*. Till vänster samlas motivationsfaktorerna att förbättra sin anställningsbarhet i Sverige och utomlands, samt åsikten att utbytesstudierna också just bidragit till förbättrade chanser att få ett nytt eller bättre jobb. Till höger samlas de motsatta svaren. Denna opposition är tydligast orienterad längs den första axeln.

Den tredje oppositionen utgörs av motiv och kriterier relaterade till språkliga, sociala och geografiska faktorer, kort sagt *kulturella dimensioner*, och denna opposition sammanfaller med den andra, vertikala axeln. Uppåt i planet står negativa värden och nedåt positiva. Detta innebär att kulturella motiv skiljer sig från arbetsmarknadsrelaterade faktorer och från kvalitetsorienterade motiv och utfall, som båda mer tydligt är spridda längs den första, horisontella axeln.

Noterbart är också att inga svar som indikerar hur nöjda studenterna är eller hur de utvecklats sammanfaller med den vertikala kulturella dimensionen. Sådana utfallsvariabler är istället spridda längs den horisontella axeln. Kulturell orientering hänger alltså inte samman med graden av tillfredsställelse och utveckling på samma sätt som akademisk och arbetsmarknadsrelaterad orientering gör.

Figur 5. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Aktiva variabler som bidrar till axel 1 och 2.

Notering: Se tabell 24 i Appendix för förklaring av variabelnamn.

Ärvda tillgångar

Föräldrarnas tillgångar spelar marginell roll

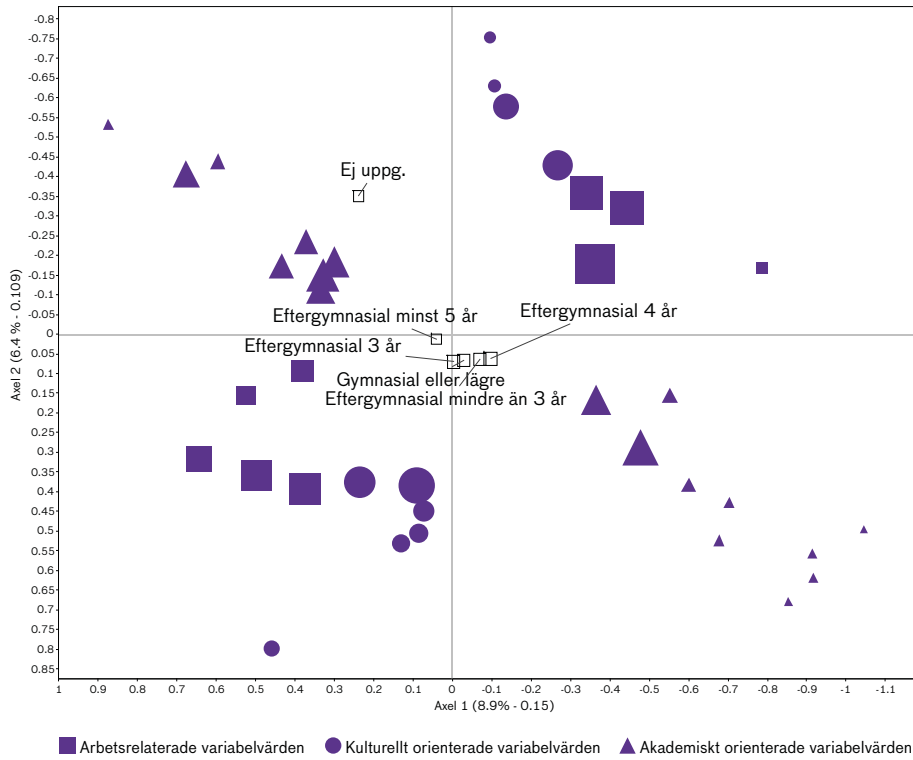
Ett första och synnerligen intressant resultat är att föräldrarnas tillgångar ser ut att spela en marginell roll för hur studenterna ser på och värderar Erasmusutbytet – givet att studenterna åkt iväg på ett. Det finns inga tydliga mönster för föräldrarnas högsta utbildningsnivå, samtliga värden placerar sig i mitten utan tydlig koppling till rummet (Figur 6). Detsamma gäller för föräldrarnas inkomster (Figur 7).

Detta är intressant eftersom det går på tvärs med det mesta i utbildningsväsendet, där föräldrarnas tillgångar tenderar att vara tydligt strukturerande för barnens val och meriter. Den slutsats man kan dra är att när man gjort ett förhållandevis exklusivt val, som Erasmusstudierna kan ses som och som vår jämförelse ovan bekräftar, är skillnaderna mellan olika sociala grupper mindre.¹⁵

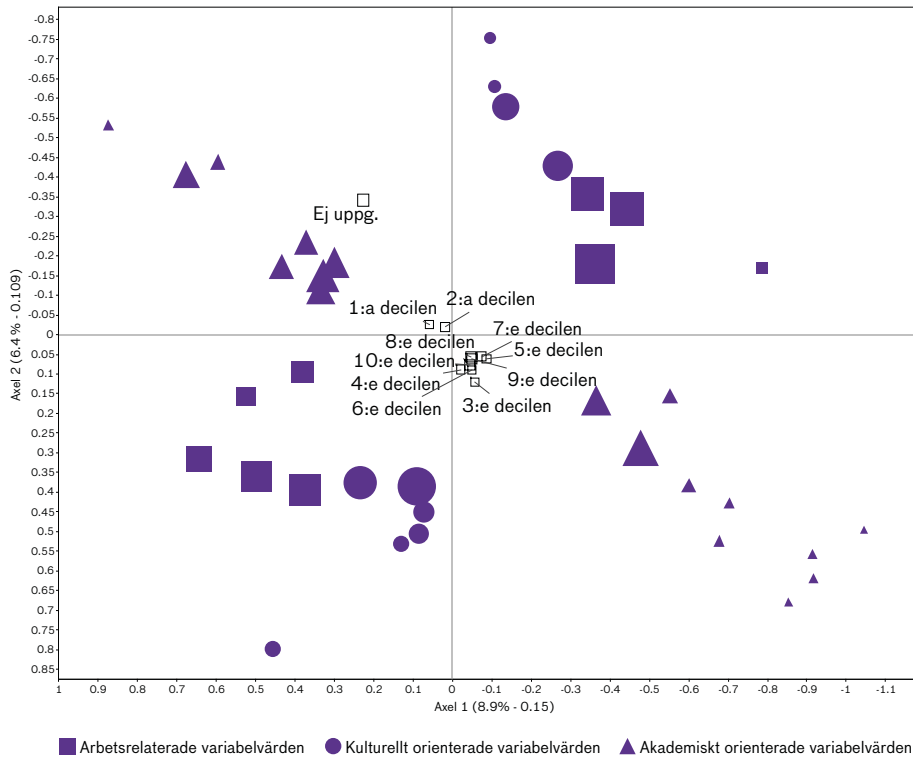
15. Ett liknande resultat erhöles när ett tjugotal elitutbildningar och studenternas livsstilar analyserades. Den utbildning och det lärosäte man gick på var mer avgörande för ens investeringar i kultur, utseende, media, mm än vad föräldrarnas yrke var. Se Börjesson, Broady, Le Roux, Lidegran, & Palme, 2016.

Figur 6. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studenternas föräldrars högsta utbildning som supplementär variabel.

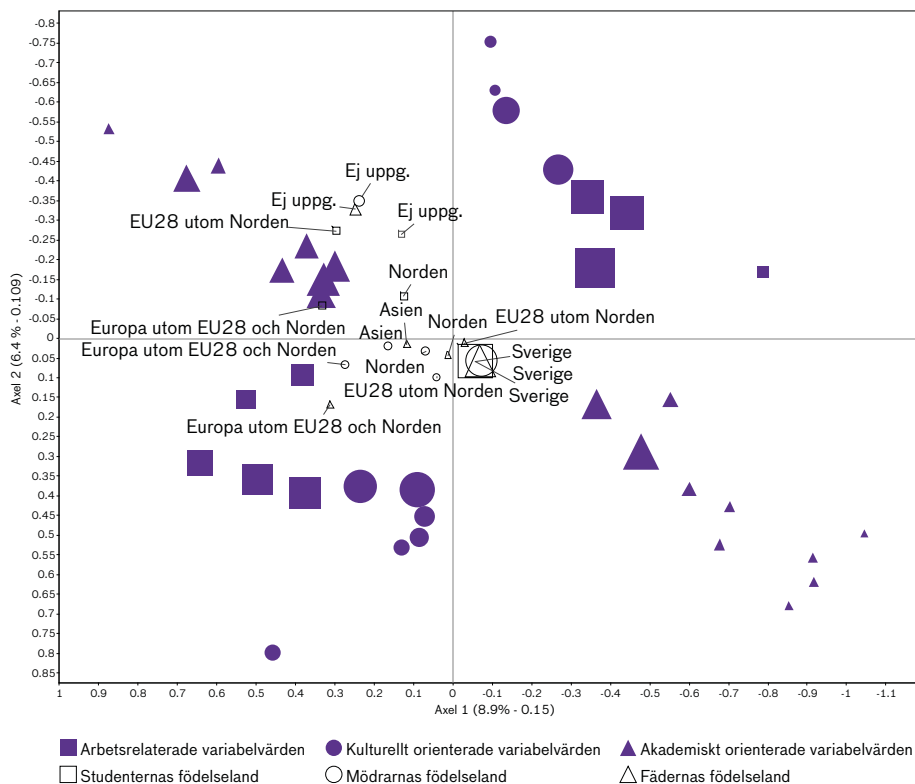
Figur 7. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studenternas föräldrars sammanräknade inkomst som supplementär variabel.

Men nationell bakgrund har viss betydelse

Det finns intressanta skillnader mellan studenter med svensk bakgrund och studenter med utländsk bakgrund (Figur 8). Vissa av de som hade någon form av utländsk bakgrund placerar sig något mer till vänster i rummet, vilket indikerar tydligare arbetsmarknadsmässig och akademisk orientering och en generellt väldigt hög uppskattning av Erasmusutbytet. Det gäller i synnerhet studenter som själva eller vars föräldrar var födda i Europa, men utanför EU28 och Norden, vilket ofta innebär östeuropeiska länder. Studenterna som själv var födda i EU28 utanför Norden eller för vilka det saknas uppgifter om föräldrarnas födelseland positionerar sig också tydligt till vänster men högre upp i grafen, mot den akademiska polen. De som själva var födda i EU-länder utanför Norden framstår som de som mest tydligt föredrog högt rankade europeiska lärosäten. För dessa utgjorde Erasmusstudierna en möjlighet att erhålla studiemeriter som kan vara gångbara i deras födelseländer. Studenter och föräldrar födda i nordiska länder och Asien ligger närmare Sveriges position i mitten av rummet.

Figur 8. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studenternas och föräldrarnas födelseland (grupperat) som supplementära variabler.

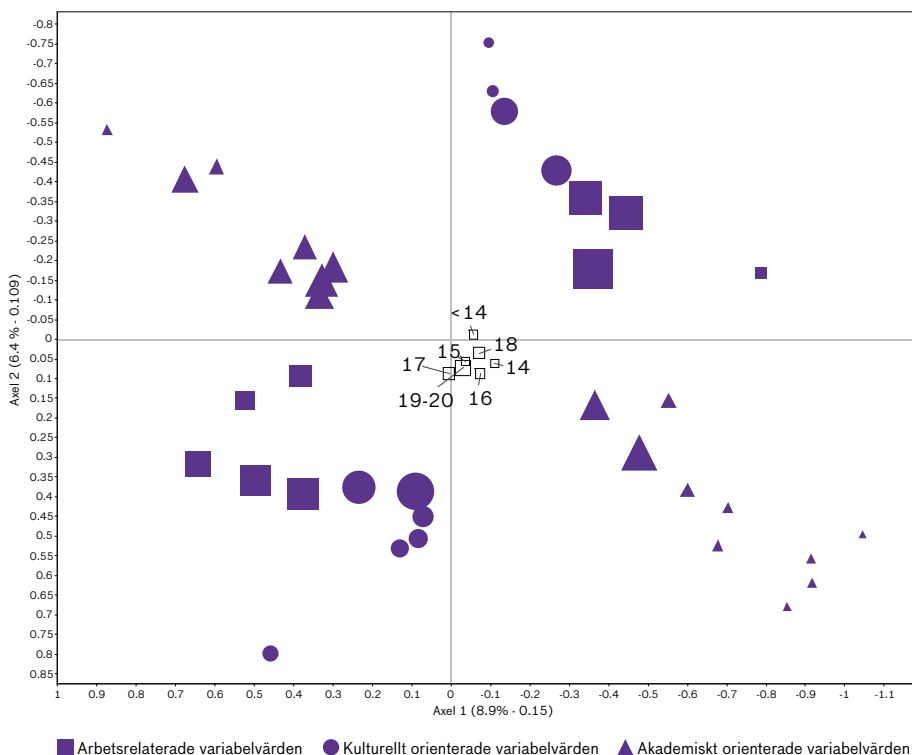

Förvärvade resurser

Inga skillnader i genomsnittliga betyg

Det genomsnittliga betyget från gymnasiet är inte kopplat till hur studenterna uppfattar och värderar Erasmusutbytet (Figur 9) – samtliga betyg hamnar i mitten av rummet. Detta är på samma sätt som vad gäller föräldrarnas tillgångar ovanligt. Det syns också att Erasmusstudenterna generellt sett hade högre betyg än övriga högskolestudenter. Resultatet följer alltså logiken att det är skillnad i betyg när det gäller att ta sig över en viss tröskel, men väl över spelar betygen mindre roll. Att genomsnittsbetygen inte har en tydligare koppling till rummet är heller inte förvånande med tanke på att föräldrarnas tillgångar inte har större betydelse – betyg och föräldrars tillgångar tenderar att hänga samman, något som visats i många tidigare undersökningar.

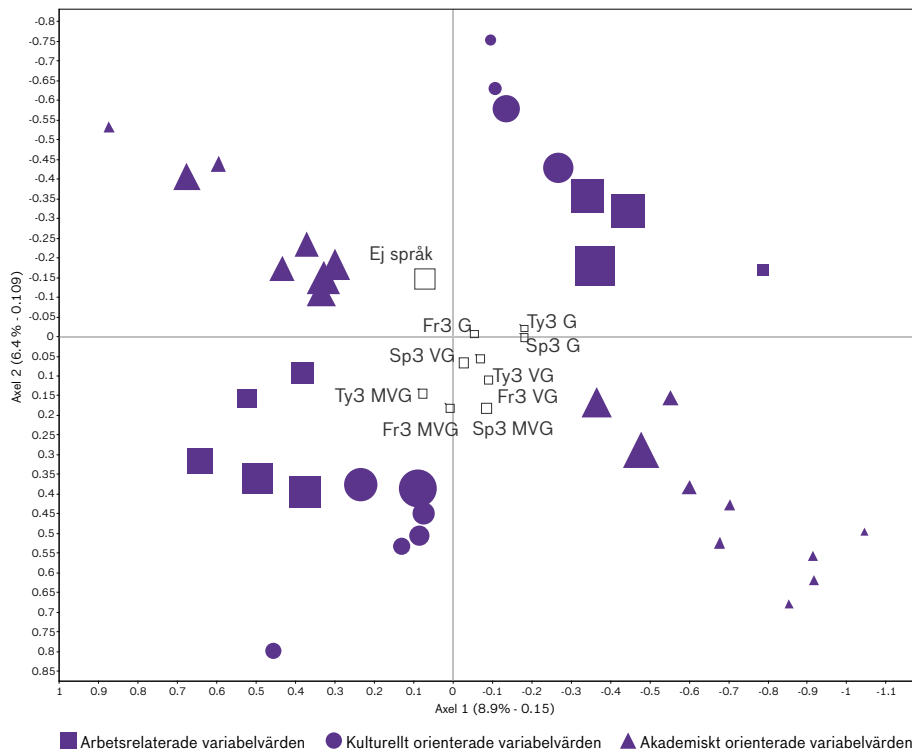
Figur 9. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Avgångsbetyg från gymnasiet som supplementär variabel.

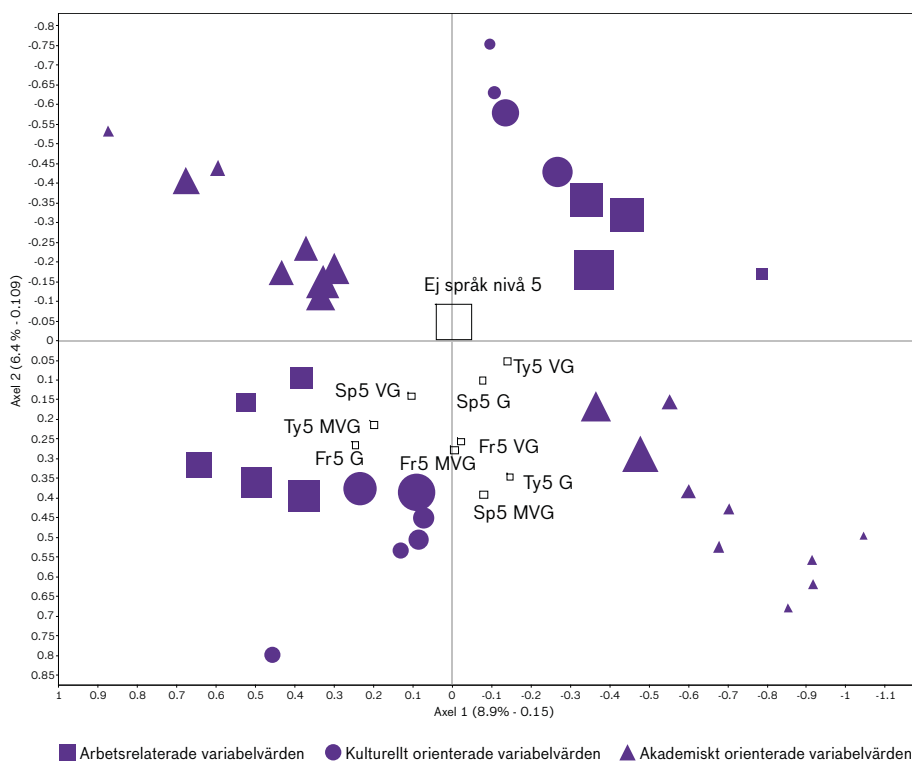
Men väl för språkbetyg

Det finns dock en viss överensstämmelse mellan investeringar i språk i gymnasieskolan och den andra, kulturellt orienterade axeln (Figur 10). De som hade läst franska, spanska eller tyska i gymnasiet på minst nivå 3 (den lägsta nivån) (gäller för 58 procent av alla Erasmusstudenter) dras något mot den kulturella polen nedåt i grafen. Skillnaderna är dock inte så stora, men intressant nog är de tydligt arrangerade efter betyg. De högsta betygen (MVG) drar mest mot den kulturella polen, de lägsta (G) minst, med mellanbetyget (VG) däremellan. För den högsta nivån av språkstudier, nivå 5, som bara en liten del (15 procent) av Erasmusstudenterna hade läst, dras vissa kategorier än tydligare mot den kulturellt orienterade polen (Figur 11). Dock framträder ingen tydlig betyghierarki här.

Figur 10. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Avgångsbetyg från gymnasiet i språk, nivå 3, som supplementär variabel.

Figur 11. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Avgångsbetyg från gymnasiet i språk, nivå 5, som supplementär variabel.

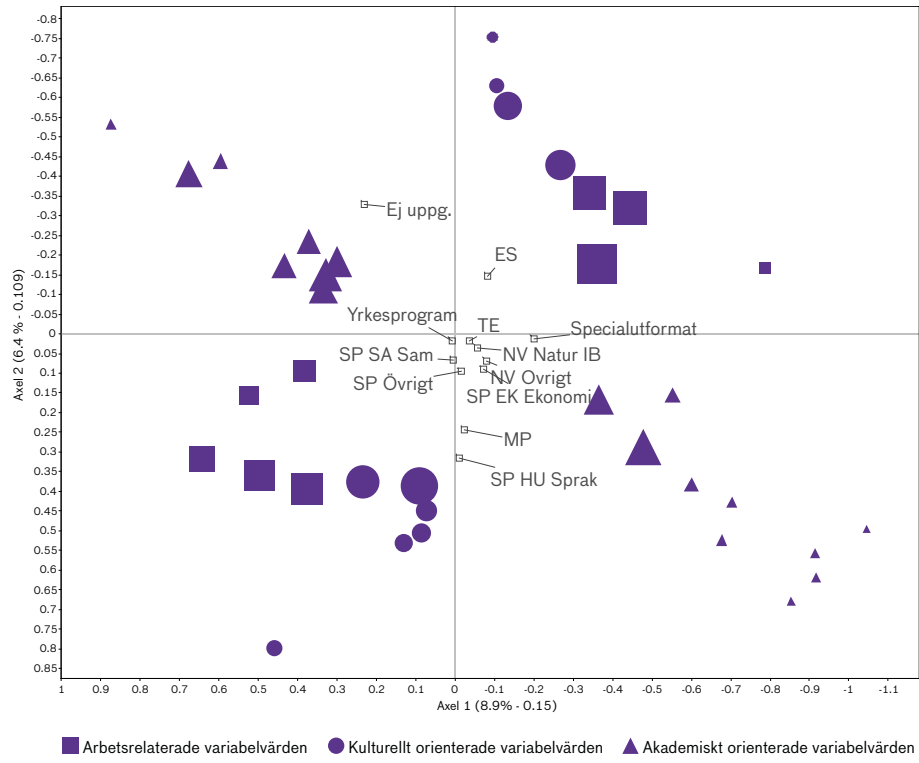

Gymnasieutbildning – språk mot estetik

När det gäller gymnasieutbildning (Figur 12) sker framför allt en uppdelning längs den andra, kulturellt orienterad axeln, där språkliga inriktningar samt Mediaprogrammet drar mot den kulturella polen, och Estetiska programmet mot den icke-kulturella polen. Att estetik positionerar sig på detta sätt hänger samman med att nordiska konstnärliga utbildningar är särskilt viktiga för att definiera den icke-kulturella polen.

Det är också intressant att övriga utbildningar samlas i mitten utan tydlig differentiering och att Naturvetenskapsprogrammet inte skiljer ut sig mer. Detta är det program som i många andra analyser intar en särställning, inte minst när det gäller programmets sociala rekrytering och förberedande funktion för högre studier (se exempelvis Broady, Börjesson, Bertilsson, Larsson, Lidegran & Nordqvist, 2009). Placeringen är dock följdriktig, utifrån var de mest resursstarka studenterna hamnar, nämligen i mitten av rummet. Möjligen kan detta även förklaras med att Erasmusutbyte är mindre viktigt för högskoleutbildningar som Naturvetenskapsprogrammet förbereder för.

Figur 12. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Gymnasieutbildning som supplementär variabel.

Slutsatser och diskussion

Syftet med rapporten var att öka vår förståelse för vilka som deltar i Erasmusprogrammet och vilka som inte gör det, samt i vilken mån Erasmusstudenternas bakgrunder och livsbanor hänger ihop med deras olika motiv och upplevelser så som de kartlades i den tidigare UHR-studien *Från Sverige med Erasmus+*. Rapportens två delstudier har svarat mot de tre frågeställningarna:

Del 1

1. Vilka skillnader utifrån bakgrund, studiemeriter och studieval finns mellan de svenska högskolestudenter som deltar i Erasmusprogrammet och övriga högskolestudenter på svenska lärosäten?
2. Vilka statistiska samband finns mellan socioekonomisk bakgrund och studiemeriter å ena sidan, och Erasmusdeltagande å den andra, när andra relevanta faktorer hålls konstanta? I vilken mån är Erasmusprogrammet socialt respektive meritmässigt selektivt utifrån sin rekrytering av studenter?

Del 2

1. Hänger de skillnader som iakttagits inom gruppen Erasmusstudenter i rapporten *Från Sverige med Erasmus+* ihop med studenternas bakgrund och studiemeriter?

Den första och andra frågeställningen undersöktes med hjälp av korstabeller och en logistisk regressionsanalys. Den tredje frågeställningen undersöktes med hjälp av en specifik multipel korrespondensanalys (SMCA). Nedan diskuteras de tre frågeställningarna en i taget utifrån rapportens resultat.

Överrepresenterade grupper i Erasmus+

Avgränsning av den undersökta gruppen

Den första frågeställningen i rapporten handlade om vilka skillnader i bakgrund, studiemeriter och studieval som fanns mellan de som deltar i Erasmus+ och övriga svenska högskolestudenter. Initialt konstaterades att det fanns stora skillnader i åldersstrukturen mellan å ena sidan Erasmusstudenter och å andra sidan övriga högskolestudenter. Andelen Erasmusstudenter över 30 år var obetydlig, samtidigt som gruppen utgjorde en fjärdedel av övriga högskolestudenter.

Att så få äldre studenter deltog i Erasmus+ är inte överraskande med tanke på att familj, vänner och partner enligt tidigare studier utgör betydande hinder för många svenska studenter. Att andelen gifta var liten i gruppen högskolestudenter men nästintill obefintlig i Erasmus+ är en indikation på bety-

delsen av relationer. Dessutom är det vanligare att äldre studenter har arbete eller fast bostad, vilket kan göra det svårare att delta i ett Erasmusutbyte.

Grupperna skiljde sig på ett liknande sätt vad gäller studietyp. Mindre än 4 procent av Erasmusstudenterna läste fristående kurser, jämfört med en tredjedel av övriga högskolestudenter. En del av skillnaden kan givetvis ha att göra med anledningen att studenterna läste kurser snarare än program, exempelvis för att de kombinerade studier med jobb eller familj, eller för att de studerade mindre målmedvetet, exempelvis samtidigt som de sökte jobb. Med det sagt finns det troligtvis mer strukturella hinder kopplade till att just läsa utanför ramen för ett studieprogram. Exempelvis ställer lärosäten krav på att man ska ha för avsikt att ta ut en examen vid lärosätet ifråga för att få delta.¹⁶

För att göra jämförelsen mellan grupperna mer rättvisande valde vi att utesluta studenter på fristående kurser, samt studenter utanför åldersspannet 19–30 år. Dessutom uteslöts studenter som saknade ett betygsmedelvärde från gymnasiet eftersom gymnasiemeriter var en variabel av särskilt stort intresse att undersöka. Resultaten som diskuteras nedan utgår från dessa avgränsningar.

Den typiske Erasmusstudenten

Den typiske Erasmusstudenten hade utifrån studiens resultat svenska, högskoleutbildade föräldrar med relativt goda inkomster och var en kvinna på 23 år född i Sverige med 17 i betygsmedelvärde från ett samhällsvetenskapligt gymnasieprogram, som läste ett program i företagsekonomi på grundnivå vid ett av de gamla universiteten.

Jämfört med övriga högskolestudenter var Erasmusstudenternas ålder starkt koncentrerad till omkring 23 år. Relativt få var under 21 år eller över 25, och jämfört med övriga högskolestudenter var det ännu ovanligare att de var gifta. De hade betydligt oftare höga gymnasiebetyg – en tredjedel av dem hade minst 18,5 i medelpoäng – och drygt hälften hade fördjupat sig i franska, spanska eller tyska.

Gymnasiebetyg kan ses som en indikator på en generell prestationsnivå och har därför en viss förklaringskraft i sig. Studenter som presterar högt kan tänkas se färre språkliga eller akademiska hinder för studier utomlands. De kan också se det som intressant att finna nya utmaningar i sina studier. Betyg har också en indirekt effekt eftersom det påverkar vilka studieval som är möjliga respektive mindre troliga i steget från gymnasiet till högskolan. Studieval hänger i sin tur samman med benägenheten att delta i mobilitet.

Även gymnasieprogrammets över- och underrepresentation kan förmodligen till stor del förklaras med deras koppling till de studieval som individerna senare gör i högskolan, samt i vilken utsträckning moderna språk

---

16. Behörighetskrav finns listade på lärosätenas hemsidor. "[D]u som läser fristående kurser har samma möjlighet att ansöka om utbytesstudier under förutsättning att du planerar att ta ut din examen vid Malmö universitet. För att bevisa det måste du till din ansökan bifoga en plan där du redogör för hur du planerar att lägga upp din utbildning" (Malmö Universitet, 2019). "Vem kan söka? Du ska ha för avsikt att ta ut din examen vid Uppsala universitet" (Uppsala universitet, 2019). Se även Försvarshögskolan (2019), Chalmers (2019) och Stockholms universitet (2019).

läses inom de olika gymnasieprogrammen. Jämförelsevis få av Erasmusstudenterna hade gått yrkesprogram, Mediaprogrammet, Teknikprogrammet eller det Estetiska programmet på gymnasiet. På dessa program ingick inte moderna språk som obligatorisk ämne. Program med språk- eller ekonomiinriktning var istället överrepresenterade. Det talar för att språkundervisningen i gymnasiet har betydelse för senare mobilitet under högskolestudierna.

I högskolan studerade Erasmusdeltagarna betydligt oftare samhällsvetenskapliga och språkliga utbildningar. Statsvetenskap var mycket vanligare, liksom språk, juridik och företagsekonomiska utbildningar. Däremot var det väldigt få studenter inom pedagogik och lärarutbildningar eller från vård- och omsorgsutbildningar som deltog i Erasmus+.

I linje med tidigare forskning som visat på skillnader mellan olika typer av lärosäten var studenter på de gamla universiteten något överrepresenterade, och en positiv effekt syntes även när övriga ingående variabler i regressionsanalysen hölls konstanta. Studenter på konstnärliga högskolor var inte så många, men de deltog i väldigt hög grad i utbyten. Andelen studenter som läste på högskolor var däremot mycket lägre i Erasmusgruppen än bland övriga studenter, men det sambandet försvann när variabler så som programinriktning, studienivå och studenternas socioekonomiska bakgrund hölls konstanta. Troligtvis handlar det om att högskolor i högre grad rekryterar studenter från mindre privilegierade bakgrunder och har en lägre andel studenter på avancerad nivå. Studenter på avancerad nivå hade nämligen en nästan en dubbelt så hög sannolikhet att delta som de på grundnivå, när övriga faktorer hölls konstanta.

Att graden av deltagande i Erasmus+ varierar med utbildning kan förstås utifrån flera faktorer. Inom vissa områden kan det råda hög konkurrens om de attraktiva positionerna på arbetsmarknaden. En utbytesperiod kan då vara ett sätt att sticka ut i konkurrensen. Vissa studieprogram är vidare mer flexibla och lämnar mer utrymme för att ersätta kurser och komponenter med utländska motsvarigheter. Andra har strikta krav på vilka moment som måste ingå för att man ska få ut sin examen och eventuellt bli legitimerad. Slutligen råder olika grad av internationalisering inom olika ämnen och arbetsmarknader, vilket kan påverka hur enkelt och normaliserat det är att läsa en termin eller två utomlands.

Tidigare studier har vidare visat att studenter med högre socialt ursprung och bättre meriter oftare läser mer internationaliserade utbildningar där utbyten är vanliga. Dessutom kan dessa mer resursstarka studenter vara mer benägna att utnyttja de utbytesmöjligheter som finns. Sambandet mellan å ena sidan socioekonomisk bakgrund respektive studiemeriter, och Erasmusdeltagande å den andra, diskuteras mer utförligt nedan.

Kvinnor var något överrepresenterade bland Erasmusstudenter. Kvinnorna var också mer högpresterande, här mätt utifrån gymnasiebetyg och språkstudier. När gymnasiemeriter hölls konstanta i regressionsanalysen försvann skillnaden mellan män och kvinnor. Skillnaden återkom dock när kontroller gjordes även för studieval. Kvinnors studieval var alltså förknippade med en lägre grad av deltagande i Erasmus+. Jämförs kvinnor och män

med samma gymnasieremeriter och inom samma ämnesområden, var dock benägenheten att delta i Erasmus+ högre bland kvinnor.

Andelen studenter med utländsk bakgrund var marginellt lägre i gruppen Erasmusstudenter än i gruppen av övriga högskolestudenter. Analysen visade dock att detta inte längre var fallet när man kontrollerade för gymnasiebetyg. Studenter med utländsk bakgrund var då istället något överrepresenterade. Vår tolkning är att studenter med utländsk bakgrund i och för sig har en något större benägenhet att ingå i Erasmusutbyte och att detta sannolikt hänger samman med en starkare koppling till utlandet, inte minst via familj, samt kunskaper i andra språk än svenska. Dessutom tenderade gruppen enligt vår analys att göra studieval i högskolan som var associerade med en högre deltagandegrad i Erasmus+. Å andra sidan presterade studenter med utländsk bakgrund överlag något sämre i det svenska skolsystemet, och detta motverkade gruppens i övrigt högre tendens att delta.

Erasmus+ mer meritmässigt än socialt selektivt

Rapportens andra frågeställning handlade om hur socioekonomisk bakgrund och studiemeriter statistiskt hänger samman med Erasmusdeltagande, när andra relevanta faktorer hålls konstanta, samt i vilken mån Erasmus+ är socialt respektive meritmässigt selektivt i sin rekrytering av studenter.

Det har påvisats i forskningslitteraturen att studentmobilitet är och länge har varit vanligare bland barn till välutbildade och mer ekonomiskt bemedlade grupper, även i industriländer. På ett övergripande plan har studier indikerat att även svenska utresande studenter i högre grad kommer från mer privilegierade grupper, men sammansättningen av Sveriges utresande studenter skiljer sig från många andra länders. Ett generellt studiemedelssystem och generösa regler för att få med sig detta även vid studier utomlands har resulterat i att en väldigt stor grupp svenska studenter själva arrangerar sina studier utomlands och ofta läser en hel utbildning där. Denna typ av mobilitet brukar kallas freemoverstudier. Utbytesmobiliteten, å andra sidan, utgör därför en mindre andel av den svenska utgående mobiliteten än i många andra länder.

Det är rimligt att anta att det är mer resurskrävande, i form av kunskap, tid och pengar, att studera utomlands som freemoverstudent än som utbytesstudent. Att navigera utländska utbildningssystem, skicka in ansökningar, genomföra eventuella språktest, betala avgifter och annat får freemoverstudenten själv stå för. Den som istället väljer ett utbyte via Erasmus+ får inte bara hjälp med det administrativa, utan erhåller dessutom ett stipendium som under den undersökta perioden utgjorde en ungefär lika stor del som bidragsdelen i det svenska studiemedelssystemet.

Det finns med andra ord skäl att tro att Erasmus+ skulle vara en tänkbar och attraktiv väg för de svenska studenter som saknar kunskap eller resurser att genomföra utlandsstudier i andra former. I kombination med det generösa svenska studiemedelssystemet borgar det för en i internationell jämförelse mycket låg grad av social selektivitet. Rapporten undersökte därför om privilegierade grupper trots det var överrepresenterade i programmet, och i vilken mån deltagandet var socialt respektive meritmässigt selektivt när andra

variabler hölls konstanta. Resultaten visade att även deltagandet i Erasmus+ var högre bland mer privilegierade studenter, men att programdeltagandet framför allt var meritokratiskt selektivt när andra faktorer hölls konstanta.

Jämfört med övriga högskolestudenter kom de som deltog i Erasmusprogrammet i högre grad från mer välutbildade familjer samt från familjer med högre inkomster. Gruppen utgjordes även av en betydligt högre andel studenter med höga betygspoäng från gymnasiet, och en större andel hade läst fördjupande kurser i något av de traditionella skolspråken franska, tyska och spanska på gymnasiet. På så sätt kan Erasmusprogrammet sägas vara både socialt och meritmässigt selektivt.

Den största anledningen till den sociala selektivitet var dock, såvitt vår analys kan visa, att studenter med högre socioekonomisk bakgrund hade bättre studiemeriter och gjorde studieval som var förknippade med en högre sannolikhet att delta i Erasmusprogrammet. När jämförelser av studenter med samma studiemeriter i form av gymnasiebetyg och språkstudier, och inom samma typ av högskolestudier, gjordes var det en väldigt liten skillnad i benägenheten att delta i Erasmusprogrammet mellan studenter med hög respektive låg socioekonomisk bakgrund, speciellt med avseende på inkomst. Vad gäller utbildning var de vars föräldrar högst hade en gymnasieutbildning fortfarande något mindre benägna att delta, och de vars föräldrar hade minst 4-åriga eftergymnasiala utbildningar var något mer hågade att delta, men skillnaderna var små.

Istället sågs starka effekter av högre studiemeriter och språkstudier från gymnasiet, liksom av studienivå och studieinriktning i högskolan. En del av gymnasiemeriternas effekt kanaliserades dock via studieval i högskolan. Med andra ord sökte sig studenter med högre betyg något oftare till utbildningar som var förknippade med ett högre Erasmusedtagande.

Skillnader inom Erasmus+ ej förknippade med social bakgrund

I vår tidigare rapport *Från Sverige med Erasmus+* kartlades Erasmusstudenternas preferenser och upplevelser av Erasmus+ och vi fann tre grundläggande oppositioner, en akademisk, en arbetsmarknadsmässig och en kulturell. Detta svarade mot en geografisk differentiering på så sätt att vid de positiva akademiska och arbetsmarknadsmässiga polerna till vänster i rummet var västerländska länder något överrepresenterade, medan vid de negativa och indifferentia polerna till höger återfanns de få studenter som läst i östeuropeiska länder. Längs den andra dimensionen i rummet, den vertikala, stod grupper av studenter för vilka kulturella motiv var centrala för att delta i Erasmusutbytet mot dem som inte såg detta som en viktig faktor för sitt utbyte. Vid den kulturellt orienterade polen återfanns länder runt Medelhavet, under det att nordiska länder framför allt var företrädda vid den icke-kulturella polen, som överlappade med den mer akademiskt orienterade delen av rummet. Det var också en motsättning i utbildningsorientering. Den kulturella polen samlade företrädesvis ekonomi- och juridikstudenter, vilka stod mot studenter på konstnärliga och naturvetenskapliga utbildningar vid den icke-kulturella polen.

I denna rapport har vi analyserat om denna struktur var relaterad till studenternas ärvda och förvärvade tillgångar. Svaret är att det fanns en tydligare koppling till de förvärvade resurserna än till de ärvda. Det är intressant i sig att det rådde så låg överstämmelse mellan studenternas föräldrars tillgångar (oavsett om gällde föräldrarnas inkomst eller högsta utbildningsnivå) och studenternas syn på Erasmusstudierna. Det generella mönstret är annars att den sociala bakgrunden väger tungt när utbildningsval görs. Här ska dock påminnas om att det fanns en avgörande skillnad mellan de som åkte och de som inte åkte på Erasmusutbyte, där studenter med mer resurser med sig hemifrån var mer benägna att åka ut (vilket framför allt berodde på att studenter med mer resurser hemifrån även ackumulerade mer resurser själva). Hade man dock väl bestämt sig för att åka ut med Erasmus+, var de sociala skillnaderna mindre betydande – åtminstone så som analysen konstruerades, där det främst togs fasta på hur studenterna såg på sitt utbyte och vinsterna av det.

Det fanns vidare vissa intressanta mönster när det gäller studenternas egna investeringar och den nationella härkomsten. Studenter födda utomlands var något mer benägna att ange akademiska och arbetsmarknadsmissiga skäl som viktiga för sina Erasmusstudier, och det gällde framför allt de som var födda i företrädesvis östeuropeiska länder (som dock valde västeuropeiska länder primärt). Studenter vars uppgifter om föräldrarnas födelse land saknades hamnade nära den akademiska polen.

På motsvarande sätt som när det gäller det sociala ursprunget var det få skillnader sett till studenternas egna avgångsbetyg från gymnasiet. Detta är inte förvånande då betyg är tydligt kopplade till det sociala ursprunget och när inte detta hade större betydelse är det rimligt att inte heller betygen hade det. Däremot placerade sig de som läst moderna språk, särskilt på den högsta nivån, nivå 5, närmare den kulturella polen. Det fanns även en betygshierarki, där de med högst betyg (på den mest lästa nivån, nivå 3) hamnade närmast den kulturella polen. För gymnasieutbildningar drog språkligt orienterade utbildningar som humanistiska program/inriktningar mot den kulturella polen, där också studenterna läst mycket språk. Vid den icke-kulturella polen återfanns framför allt Estetiska programmet. Detta blir begripligt utifrån att i denna del av rummet återfanns konstnärliga utbildningar i högskolan och studenter som inte hade läst moderna språk i gymnasiet, vilket inte ingick som obligatoriskt på Estetiska programmet. Det är vidare intressant att notera att Naturvetenskapsprogrammet hamnade i mitten av rummet, utan tydlig koppling till de olika polerna. Detta kan förstås i relation till att också högt socialt ursprung och höga avgångsbetyg från gymnasiet, vilket hänger samman med just Naturvetenskapsprogrammet, hamnade i mitten.

Rapportens bidrag och behov av vidare studier

Rapporten bidrar till kunskapen om svenska Erasmusstudenter på flera sätt. För det första kartlades deltagandet i Erasmus+ utifrån en lång rad egenskaper hos studenterna och deras bakgrund, studiemeriter och studieval. SIHE har därmed tecknat en relativt detaljerad bild över vem den typiske Erasmusstudenten var, och vilka grupper som var underrepresenterade i programmet. Jämfört med övriga högskolestudenter var Erasmusstudenterna yngre, var oftare kvinnor, kom oftare från familjer med högre utbildningsnivå och inkomst, hade högre studiemeriter, fördjupade sig oftare i språk på gymnasiet, läste oftare samhällsvetenskap eller humaniora på gymnasiet, var nästan uteslutande programstudenter i högskolan, var överrepresenterade inom samhällsvetenskapliga utbildningar på gamla universitet och läste oftare på avancerad nivå. De var ytterst sällan gifta eller över 30 år, hade sällan gymnasiebetyg under genomsnittet och läste i mycket låg grad utbildningar inom vård eller undervisning.

Därefter utreddes sambandet mellan socioekonomisk bakgrund och Erasmusdeltagande genom analyser av hur sambandet förändrades när först kön, utländsk bakgrund och ålder, därefter även gymnasimeriter och slutligen också studieval i högskolan hölls konstanta. Föräldrarnas utbildningsnivå påverkade framför allt benägenheten att delta i Erasmus+ genom att influera studenternas prestationsnivå. Ju högre utbildning föräldrarna har desto bättre presterar barnen i regel i skolan. Högpresterande studenter var i sin tur överrepresenterade i Erasmusprogrammet. Den återstående effekten av föräldrarnas utbildning var relativt svag.

Familjens inkomst påverkade framför allt deltagandet i Erasmus+ genom att familjeinkomsten hängde ihop med vilka studieval studenten gjorde i högskolan. De utbildningsval som studenter från mer ekonomiskt bemedlade familjer gjorde var i sin tur förknippade med ett högre Erasmusdeltagande, medan studenter från de minst bemedlade familjerna gjorde val som var relaterade till ett lägre deltagande. När kontroller gjordes för både gymnasimeriter och studieval i högskolan återstod bara en mycket marginell effekt av föräldrarnas inkomst.

Detta ska givetvis inte tolkas som att deltagandet i Erasmus+ var jämlikt utifrån social bakgrund, tvärt om. Det fanns väldigt tydliga skillnader i deltagande beroende på social bakgrund. Vad som är viktigt belysa är att denna så kallade *sociala snedrekrytering* som den kallas i en normativ politisk diskurs, främst var kopplad till högre sociala grupperns högre prestationsnivå i skolan samt deras val av högre utbildning, som skilde sig från de val som lägre sociala grupper gjorde. Högre sociala grupper fick bättre betyg och studenter med högre betyg var mer benägna att åka ut på Erasmusutbyte – oavsett social klass. Studenter från mer bemedlade hem återfanns också i

större utsträckning på utbildningar där betygsintaget var mer selektivt och där också chanserna att åka ut på Erasmusstudier var större. Däremot tog studenter från mindre bemedlade hem och som befann sig på denna typ av utbildningar chansen till utbyte ungefär lika ofta. Selektionen till Erasmus+ kan sägas vara tämligen meritokratisk, och meritokratisk selektion tenderar att gynna högre sociala grupper.

I rapportens andra del undersöktes om de skillnader som en tidigare rapport kartlagt inom gruppen Erasmusstudenter utifrån deras motiv och upplevelser, svarade mot studenternas bakgrund och studiemeriter. Resultaten antyder att social bakgrund och studiemeriter spelade mindre roll inom Erasmusgruppen. Samma faktorer som var av stor betydelse för vilka som deltog i Erasmus+ och ej hade alltså marginell betydelse bland de som faktiskt deltog, med avseende på mönster i studenternas motiv för utlandsstudier och upplevelser av utbytesperioden. Undantaget var språkstudier och höga betyg i dessa, som i viss mån hängde samman med mer kulturella (däribland språkliga) motiv för utlandsstudier liksom med utbyten i länder runt Medelhavet.

Rapportens resultat leder dock även till vissa frågetecken. Vad det är med gymnasiebetyg som gör det så tydligt förknippat med deltagande i Erasmus+ är exempelvis inget det med säkerhet har gått att svara på i rapporten. Rent konkret är det givetvis så att betyg avgör vilka utbildningar man kommer in på, vilket i sin tur påverkar benägenheten att delta i Erasmus+ eftersom utbildningar med högt Erasmusdeltagande tenderar att rekrytera mer högpresterande studenter. En sådan effekt syntes också i vår analys eftersom effekten av betyg minskade betydligt när kontroller gjordes för studieval i högskolan. En tydlig positiv effekt av högre betyg kvarstod dock, och denna är, liksom den återstående effekten av föräldrarnas utbildningsnivå, svår att sätta fingret på. Det är inte troligt att det råder så hård konkurrens om studieplatser i Erasmusutbytena att det helt förklarar det återstående betygs sambandet genom att en stor grupp studenter helt stängs ute på grund av bristande meriter eller väljer att inte delta för att de inte kommer in på sitt förstahandsval. Det vore värdefullt att genomföra fallstudier av mer kvalitativ art för att bättre förstå hur studenterna resonerar om värdet av Erasmusstudier utifrån sina meriter. Likaså vore det intressant att undersöka det faktiska söktrycket till Erasmusutbyten och vilken betydelse studiemeriter har för fördelning av platser inom programmet.

Ytterligare en aspekt som rapporten inte ger något svar på är relationen mellan å ena sidan de som deltar i utbyten såsom Erasmus+, och å andra sidan de som ordnar sina utlandsstudier via andra utbytesprogram eller på egen hand som freemoverstudenter. De alternativa mobilitetsvägar som finns och villkoren för dessa påverkar ju indirekt vilka som deltar i Erasmusprogrammet. Vilken typ av studenter som reser ut som freemoverstudenter eller med andra typer av utbytesprogram kan även påverka förväntningarna på vilka studenter som Erasmusprogrammet *bör* rekrytera, då programmet enligt vissa är tänkt att uppmuntra mobilitet bland grupper som annars är underrepresenterade i de internationella studentflödena. I nuläget går det bara konstatera att det ställer större krav på studentens engagemang och resurser att anordna och fullfölja utlandsstudier som freemoverstudent, vilken troligen får konsekvenser för vilka studenter som gör det och inte.

Förteckning över figurer

Figur 1. Erasmusstudenternas ålder före avgränsningen.	31
Figur 2. Högskolestudenternas ålder före avgränsningen.	32
Figur 3. Erasmusstudenternas ålder efter avgränsningen.	32
Figur 4. Högskolestudenternas ålder efter avgränsningen.	33
Figur 5. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Aktiva variabler som bidrar till axel 1 och 2.	54
Figur 6. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studenternas föräldrars högsta utbildning som supplementära variabler.	55
Figur 7. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studenternas föräldrars sammanräknade inkomst som supplementära variabler.	55
Figur 8. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studenternas och föräldrarnas födelseland (grupperat) som supplementära variabler.	56
Figur 9. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Avgångsbetyg från gymnasiet som supplementära variabler.	57
Figur 10. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Avgångsbetyg från gymnasiet i språk, nivå 3 som supplementära variabler.	58
Figur 11. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Avgångsbetyg från gymnasiet i språk, nivå 5 som supplementära variabler.	59
Figur 12. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Gymnasieutbildningar som supplementär variabel.	60

Förteckning över tabeller

Tabell 1. Övergångsandelar till högskolan uppdelat på förkunskaper och social bakgrund i årskullen födda 1991.	15
Tabell 2. Oddskvoter för de oberoende variablerna. Högskolestudier beroende variabel.	15
Tabell 3. Jämförelse av föräldrarnas familjeinkomst.	35
Tabell 4. Jämförelse av föräldrarnas utbildningsnivå.	36
Tabell 5. Jämförelse av könsfördelning.	36
Tabell 6. Jämförelse av utländsk bakgrund.	36
Tabell 7. Jämförelse av åldersfördelning.	37
Tabell 8. Jämförelse av äktenskapsfrekvens.	37
Tabell 9. Jämförelse av gymnasiebetyg, medelvärde avrundat till heltal.	38
Tabell 10. Jämförelse av språkstudier i franska, spanska eller tyska.	39
Tabell 11. Jämförelse av gymnasieprogram.	39
Tabell 12. Jämförelse av lärosätetyp.	40
Tabell 13. Jämförelse av studienivå i högskolan.	41
Tabell 14. Jämförelse av studieinriktning i högskolan.	41
Tabell 15. Logistisk regressionsanalys med Erasmusdeltagande som beroende variabel.	44
Tabell 16. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registreringsåret, före avgränsningen.	75
Tabell 17. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registreringsåret, efter avgränsningen.	75
Tabell 18. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registreringsåret, före avgränsningen.	75
Tabell 19. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registreringsåret, efter avgränsningen.	75
Tabell 20. Fördelning på respektive studietyp, före avgränsningen.	76
Tabell 21. Fördelning på respektive studietyp, efter avgränsningen.	76
Tabell 22. Gymnasiebetyg (avgångsår 1997 eller senare), före avgränsningen.	76
Tabell 23. Gymnasiebetyg (avgångsår 1997 eller senare), efter avgränsningen.	76
Tabell 24. Aktiva variabler i korrespondensanalysen.	77

Referenser

- Ballatore, M., & Ferede, M. (2013). "The Erasmus Programme in France, Italy and the United Kingdom: Student Mobility as a Signal of Distinction and Privilege". *European Educational Research Journal*, 12(4), 525–533.
- Bourdieu, P. (1979). *La Distincion. Critique sociale du jugement*. Paris: Editions de Minuit.
- Broady, D., Börjesson, M., Bertilsson, E., Larsson, E., Lidegran, I., & Nordqvist, I. (2009). "Skolans kungsväg. Det naturvetenskapliga programmet plats i utbildningssystemet". *Resultatdialog 2009. Aktuell forskning om lärande* (Vetenskapsrådets rapportserie 2009:2). Stockholm: Vetenskapsrådet, s. 25–31.
- Brooks, R., & Waters, J. (2010). "Social Networks and Educational Mobility: The Experiences of UK Students". *Globalisation, Societies and Education*, 8(1), 143–157.
- Bryntesson, A., Börjesson, M., & Haru, A. (2018). *Från Sverige med Erasmus+. Utresande utbytesstudenters upplevelser, praktiker och preferenser* (Rapport 2018:11). Stockholm: Universitets- och högskolerådet.
- Börjesson, M. (2005). *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York* (SEC Research Reports 37). Uppsala: Uppsala universitet.
- Börjesson, M. (2016). "Sociala kartor över utbildningslandskapet". *Sociologisk Forskning*, 53(4), 421–437.
- Börjesson, M., Broady, D., Le Roux, B., Lidegran, Ida., & Palme, M. (2016). "Cultural Capital in the Elite Subfield of Swedish Higher Education". *Poetics*, 56, 15–34.
- Chalmers. (2019). *Praktik i Europa genom Erasmus*. Hämtat från Chalmers webbplats: <https://student.portal.chalmers.se/sv/Studera-utomlands/Documents/Erasmuspraktik.pdf> den 22 oktober 2019.
- Doyle, S., Gendall, P., Meyer, L., Hoek, J., Tait, C., McKenzie, L., & Looiparg, A. (2010). "An Investigation of Factors Associated with Student Participation in Study Abroad". *Journal of Studies in International Education*, 14(5), 471–490.
- Erikson, R., & Jonsson, J. O. (1993). *Ursprung och utbildning: social snedrekrytering till högre studier. Huvudbetänkande* (SOU 1993:85). Stockholm: Fritze.
- Findlay, A., King, R., Geddes, A., Smith, F., Stam, A., Dunne, M., Skeldon, R., & Ahrens, J. (2010). *Motivations and Experiences of UK Students Studying Abroad* (BIS Research Paper no. 8). Dundee: University of Dundee.

Findlay, A., Stam, A., King, R., & Ruiz-Gelices, E. (2005). "International Opportunities: Searching for the Meaning of Student Migration". *Geographica Helvetica*, 60(3), 192–200.

Findlay, A., King, R., Stam, A., & Ruiz-Gelices, E. (2006). "Ever Reluctant Europeans: The Changing Geographies of UK Students Studying and Working Abroad". *European Urban and Regional Studies*, 13(4), 291–318.

Försvarshögskolan (2019). *Utlandsstudier inom Erasmus+*. Hämtat från Försvarshögskolans webbplats: <https://www.fhs.se/studentportalen/studera/plugga-utomlands/erasmus-.html> den 10 december 2019.

Hauschildt, K., Gwosć, C., Netz, N., & Mishra, S. (2015). *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Eurostudent V 2012-2015 | Synopsis of Indicators*. Hannover: German Centre for Higher Education Research and Sciences Studies (DZHW).

Hauschildt, K., Vögtle, E., & Gwosć, C. (2018). *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Eurostudent VI 2016-2018 | Synopsis of Indicators*. Hannover: German Centre for Higher Education Research and Sciences Studies (DZHW).

HEFCE (2009). *Attainment in Higher Education: Erasmus and Placement Students* (Issue Paper 44). London: HEFCE.

Herrero, Á., San Martín, H., del Mar García de los Salmones, M. & del Río Peña, A. (2015). "Influence of Country and City Images on Students' Perception of Host Universities and their Satisfaction with the Assigned Destination for their Exchange Programmes". *Place Branding and Public Diplomacy*, 11(3), 190–203.

Högskoleverket (2008). *Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i Sverige* (Rapport 2008:33 R). Stockholm: Högskoleverket.

King, R., Findlay, A., Ahrens, J. (2010). *International Student Mobility Literature Review*. London: HEFCE.

King, R., Ruiz-Gelices, E., Findlay, A., Stam, A. (2004). *International Student Mobility: Final Report* (Issue Paper 30). London: HEFCE.

Le Roux, B., & Rouanet, H. (2004). *Geometric Data Analysis. From Correspondence Analysis to Structured Data Analysis*. Dordrecht: Kluwer.

Le Roux, B., & Rouanet, H. (2010). *Multiple Correspondence Analysis*. London: Sage.

Lebaron, F., & Le Roux, B. (Red.). (2015). *La méthodologie de Pierre Bourdieu en action. Espace culturel, espace social et analyse des données*. Paris: Dunod.

Liljeheden, A. (2018-02-13). "Svagt intresse för identitetsstärkande EU-satsning", Europaportalen. Hämtad från: <https://www.europaportalen.se/2018/02/svagt-svenskt-intresse-identitetsstarkande-eu-satsning> den 10 oktober 2019.

- Malmö universitet (2019). *Frågor och svar*. Hämtat från Malmö universitets webbplats: <https://www.mah.se/ar-student/gointernational/Studier-utomlands/Vart-kan-jag-aka/Studera-utomlands-KS/Fragor-och-svar/#Kan%20jag%20s%C3%B6ka%20utbyte%20%C3%A4ven%20om%20jag%20%C3%A4ser%20frist%20%C3%A5ende%20kurser%20den%2022%20oktober%202019>.
- Olwig, K., & Valentin, K. (2015). "Mobility, Education and Life Trajectories: New and Old Migratory Pathways". *Identities* 22(3), s. 247-257.
- Rouanet, H., Ackermann, W., & Le Roux, B. (2000). "The Geometric Analysis of Questionnaires: The Lessons of Bourdieu's La Distinction". *Bulletin de Méthodologie Sociologique*, 65, 5-18.
- SOU 2011:26 (2011). *Studiemedel för gränslös kunskap*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Souto-Otero, M. (2008). "The Socio-Economic Background of Erasmus Students: A Trend Towards Wider Inclusion?" *International Review of Education*, 54(2), 135-154.
- Souto-Otero, M., & McCoshan, A. (eds). (2006). *Survey of the Socio-Economic Background of ERASMUS Students. Final Report* (DG EAC 01/05). Birmingham: ECOTEC Research and Consulting Limited.
- Souto-Otero, M., Huisman, J., Beerkens, M., de Wit, H., & Vujić, S. (2013). "Barriers to International Student Mobility: Evidence from the Erasmus Program". *Educational Researcher*, 42(2), 70-77.
- Stockholms universitet (2019). *Utlandsstudier*. Hämtat från Stockholms universitets webbplats: <https://www.su.se/utbildning/under-utbildningen/utbytesstudier> den 10 december 2019.
- Teichler, U. (eds). (2002). *ERASMUS in the SOCRATES Programme: Findings of an Evaluation Study*. Bonn: Lemmens.
- Universitets- och högskolerådet (2015). *Hinder för svenska studenters mobilitet*. Stockholm: Universitets- och högskolerådet.
- Universitets- och högskolerådet (2018). *Eurostudent VI – studentmobilitet. 2020 målet om utresande studenter kommer sannolikt inte uppnås*. Stockholm: Universitets- och högskolerådet.
- Universitets- och högskolerådet och Centrala studiestödsnämnden (2019). *Vägen till utlandsstudier*. Stockholm: Universitets- och högskolerådet.
- Universitetskanslersämbetet (2017). *Universitet & Högskolor. Årsrapport 2017* (Rapport 2017:8). Stockholm: Universitetskanslersämbetet.
- Universitetskanslersämbetet (2018). *Statistisk analys. Förkunskaper, social bakgrund och rekrytering till högskolan*. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.
- Universitetskanslersämbetet (2019). *Universitet & Högskolor. Årsrapport 2019* (Rapport 2019:11). Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

- Uppsala universitet (2019). *Steg 2 – Är jag behörig?* Hämtat från Uppsala universitets webbplats: <https://www.uu.se/student/utlandsstudier/utbytesstudier/steg-2/> den 22 oktober 2019.
- Utbildningsdepartementet (2012). *Förordning (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Van Mol, C. (2014). *Intra-European Student Mobility in International Higher Education Circuits: Europe on the Move*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Van Mol, C., & Timmerman, C. (2014). "Should I Stay or Should I Go? An Analysis of the Determinants of Intra-European Student Mobility". *Population, Space and Place*, 20(5), 465–479.
- Vossensteyn, H., Beerkens, M., Cremonini, L., Besançon, B., Focken, N., Leurs, B., McCoshan, A., Mozuraityte, N., Huisman, J., Souto-Otero, M., de Wit, H. (2010). *Improving the Participation in the Erasmus Programme*. Bryssel: Europaparlamentet.
- Waters, J. (2006) "Geographies of Cultural Capital: Education, International Migration and Family Strategies between Hong Kong and Canada". *Transactions of the Institute of British Geographers*, 31(2), 179–192.
- Waters, J., & Brooks, R. (2011). "'Vive la différence?': The 'International' Experiences of UK Students Overseas". *Population, Space and Place*, 17(5), 567–578.

Appendix

Avgränsning av den undersökta gruppen

Ålder

Tabell 16. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registrerings-året, före avgränsningen.

Antal	6 251
Median	23
Medel	23,56
Standardavvikelse	2,72
Bortfall	410
Totalt	6 661

Tabell 17. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registrerings-året, efter avgränsningen.

Antal	5 321
Median	23
Medel	23,25
Standardavvikelse	1,92
Bortfall	-
Totalt	5 321

Tabell 18. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registrerings-året, före avgränsningen.

Antal	810 204
Median	25
Medel	27,97
Standardavvikelse	9,07
Bortfall	5
Totalt	810 209

Tabell 19. Erasmusdeltagarnas ålder efter födelsedagen utbytes- eller registrerings-året, efter avgränsningen.

Antal	410 471
Median	23
Medel	23,33
Standardavvikelse	2,69
Bortfall	-
Totalt	410 471

Studieform

Tabell 20. Fördelning på respektive studietyp, före avgränsningen.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Frikurs	Antal	260 433	260	260 693
	Andel	32,1%	3,9%	31,9%
Program	Antal	549 776	5 953	555 729
	Andel	67,9%	89,4%	68,0%
Bortfall	Antal	-	448	448
	Andel	-	6,7%	0,1%
Totalt	Antal	810 209	6 661	816 870
	Andel	100%	100%	100%

Tabell 21. Fördelning på respektive studietyp, efter avgränsningen.

		Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Program	Antal	410 471	5 321	415 792
	Andel	100,0%	100,0%	100,0%
Bortfall	Antal	-	-	-
	Andel	-	-	-
Totalt	Antal	410 471	5 321	415 792
	Andel	100,0%	100,0%	100,0%

Gymnasiebetyg

Tabell 22. Gymnasiebetyg (avgångsår 1997 eller senare), före avgränsningen.

	Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Antal	582 102	5 602	587 704
Medelvärde	15,22	16,84	15,24
Standardavvikelse	3,65	3,16	3,65
Bortfall	228 107	1 059	229 166
Totalt	810 209	6661	816 870

Tabell 23. Gymnasiebetyg (avgångsår 1997 eller senare), efter avgränsningen.

	Högskolestudenter	Erasmusdeltagare	Totalt
Antal	410 471	5 321	415 792
Medelvärde	15,48	16,92	15,50
Standardavvikelse	3,61	3,09	3,61
Bortfall	-	-	-
Totalt	410 471	5 321	415 792

Korrespondensanalysens variabler

Tabell 24. Aktiva variabler i korrespondensanalysen.

Variabelnamn	Analys-dimension	Frågetyp	Fråga
MotInneh	Akademisk	Motiv	Var följande ett motiv att studera utomlands? Att få ta del av ett annat undervisningsinnehåll.
MotKvalitet	Akademisk	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Kvaliteten på destinationslärosätet.
KriKursutb	Akademisk	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Kursutbud.
KriRykte	Akademisk	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Rykte/rankning.
NöjdInneh	Akademisk	Nöjdhet	Var du nöjd med kvaliteten på lärande och undervisning vid destinationslärosätet? Kvaliteten på kursinnehållet.
NöjdLärStöd	Akademisk	Nöjdhet	Var du nöjd med kvaliteten på lärande och undervisning vid destinationslärosätet? Graden av lärandestöd du fick.
Logik	Akademisk	Utveckling	Genom min utlandsvistelse med Erasmus+ förbättrade jag min förmåga att tänka logiskt och dra slutsatser.
Fackkunskap	Akademisk	Utveckling	Efter att ha deltagit i denna mobilitetsaktivitet har jag förbättrat mina sektors- eller ämnesspecifika förmågor.
MotArbHem	Arbetsmarknad	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att förbättra min anställningsbarhet i mitt hemland.
MotArbUtland	Arbetsmarknad	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att förbättra min anställningsbarhet utomlands.
MotNätverk	Arbetsmarknad	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att bygga upp ett personligt och professionellt nätverk.
Anpassningsbar	Arbetsmarknad	Utveckling	Efter att ha deltagit i denna mobilitetsaktivitet är jag bättre på att anpassa mig och agera i nya situationer.
ChansJobb	Arbetsmarknad	Utveckling	Tack vare denna utlandsvistelse med Erasmus+ tror jag att min chans att få ett nytt eller bättre jobb har ökat.
MotStudPåSpråk	Kulturell	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att följa ett studieprogram på ett främmande språk.
MotSpråk	Kulturell	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att lära sig eller bli bättre på ett främmande språk.
MotKännaLand	Kulturell	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att få kunskap om ett annat land.
KriLand	Kulturell	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Land.
KriStadKult	Kulturell	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Stad och kultur.
KriSocLiv	Kulturell	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Socialt liv.

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.